כ"ח באייר, תשמ"ו 6.6.1986

סיפור השבוע

מרדכי, דרייפוס

(עמוד 7)

יום ירושלים —

של העיר

(עמודים 28-29)

Coca-Cola

טמפו -
תשלובת המשקאות הגדולה בישראל
יצרנית בירה, משקאות קלים ומשקאות תוססים.

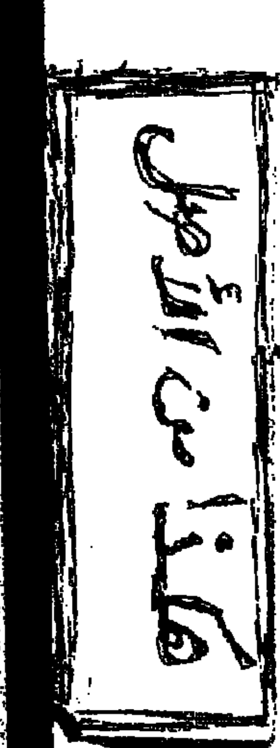
טמפו - תשלובת המשקאות הגדולה בישראל, מייצרת יותר סוגי משקאות לבחירתך מכל חברה אחרת בארץ - 79 משקאות משובחים מבירה ועד מיץ, ממשקה תוסס ועד משקה קל - מבחר עשיר בטעמו ובהקפו.

ועכשיו מכריזה תשלובת המשקאות הגדולה ביותר על המשחק הגדול: זהו את 10 המשקאות הבאים מבין 79 המוצגים בתמונה, רשמו את מספר המשקה ליד הגדרתו ושלחו את הטבלה בצרוף פרטים לטמפו, ת.ד. 1993 ת״א. בין כל התשובות הנכונות אשר יגיעו למשרדינו עד 30.7.86 יוגרלו פרסים יקרי ערך.

(אין הגבלה על מספר התשובות שניתן לשלוח. אין צורך לגזור הטבלה מהעתון - ניתן להעתיקה ולשלוח התשובה על דף נייר).

הגדרה	מסי הבקבוק שבצילום
1. 1½ ליטר דיאט קולה	
2. בירה טובורג בבקבוק	
3. נשר מאלט בבקבוק	
4. קנקלית גזוז בטעם למון ליים	
5. טמפו משקה קל אשכוליות בפחית	
6. טמפולי משקה בטעם ענבים	
7. בירה מכבי בפחית	
8. טמפו משקה קל תפוזים בבקבוק 250 מ״ל	
9. קנקל 2 ליטר גזוז בטעם תפוזים	
10. מיצוין - 100% מיץ מתפוחי־עץ טריים	

הצלחת לנחש? תתחיל להתרגש!
אחד מהפרסים האלה יכול להיות שלך:

★ מכונית אוטוביאנקי
★ 15 טיסות לחו״ל
★ 150 טרנזיסטורים
★ 1500 ספרי ילדים

בתאריך 25.6 תתקיים הגרלת ביניים ובה יוגרלו:

★ 5 טיסות לחו״ל
★ 50 טרנזיסטורים
★ 500 ספרי ילדים

ההגרלה הסופית תתקיים בתאריך 31.7.

טמפו

★ כל ההגרלות תתקיימנה בנוכחות נציג טמפו, רואה חשבון ונציג משרד הפרסום, בהתאם לתקנון החידון.
★ על עובדי טמפו ופרסום ״ניתם מערכות תדמית״ התשתתפות אסורה.

סופשבוע

כ"ח באייר, תשמ"ו 6.6.1986

עורך: צבי לביא

עריכה: תמר גיא

עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן

גרפיקה: נטע גרינשפן

קוראים יקרים,

פרשת הפקיד הבכיר. איך אפשר בלי. מהדורה מקומית של הפרשה מ־1954 וספיחיה כעבור שש ועשר שנים. שלא נרתיק לכת גם הפעם. אבל זה מה יש. הדחה לעדות שקר. מי נתן את ההוראה. מי יחקור מה ואת מי. יש אפילו קרבן שווא. לפני 25 שנה היה פנחס לבון השעיר לעזאזל. הפעם נשלף יצחק מרדכי מהגיליוטינה רגע לפני שנחתה הסכין. יצחק מרדכי, סיפור השער. שער שונה מהרגיל. לא צילום אלא ציור של חיים חנגאל על גבול המציאות והדימיון. מה היה עלול לקרות לו אילו.

יעקב ארז פותח את המוסף עם פרשת מרדכי. הוא מכיר את האיש ואת הפרשה לפני ולפנים, ומדבר על העוול שנגרם לו, על עינויי הדין, על העינוי שלאחר הזיכוי, ועל ההתחסדות. כמעט דרייפוס.

מיד אחריו עוד ספיח של הפרשה. מונולוג של איש שב"כ לשעבר. אבי בר־יוסף רשם. מי שמכיר את האיש גם ישמע ויראה אותו מבין השורות. לא הרבה אפשר לספר. אפילו עכשיו כשהמוסד החשאי נזקק פתאום ליחסי ציבור. מסדר השתקנים. תמצית אישית של שלושים שנות שרות ממלכתי על כוכב אחר.

יום ירושלים. איך אפשר בלי. 19 שנה לאיחוד העיר. איחוד מוניציפאלי, נקודה. הרבה פצעים פתוחים. טיול סופשבוע מציע סיור לא שגרתי – ברובע המוסלמי של העיר העתיקה. מסע בין אתרים יהודים, חלקם משוקמים, חלקם משופצים, רובם חרבים ובידיים אחרות. הבעלים היהודים עדיין רשומים בטאבו. מסע אל סוף המאה ה־19 וראשית ה־20 עד שפרצו המאורעות, והתושבים פונו או התפנו, ותחום המושב נסוג לרובע היהודי המוכר. ושאר הסיפורים. אריה בנדר מתווה את המסלול ומתמצת אותם בהדרכתו של שבתי זכריה. מפת תבליט של העיר העתיקה בעמודי האמצע, שי לחג במקום הפוסטר השבועי.

הלאה. דיוקנו של צעיר ערבי שנולד בעיר עם החלטת החלוקה, לא כל כך גדל בה תחת חוסיין, אבל התבגר בה תחת ישראל. עמוס גלבוע ואבינועם בר־יוסף כותבים. סאמי נוסייבה. חבן של, תפוח שנפל ליד העץ. צבר פלשתיני. מחוסן מפני מעצרים וחיפושים במתסומים. לא נראה מספיק ערבי לשוטרי משמר הגבול. מטיף לסיפוח ישראלי של השטחים. מאמין שרק כך יוכלו ערביי יהודה ושומרון להשיג את זכויותיהם הפוליטיות, כשיבחרו וייבחרו לכנסת, ואולי אף יזכו ל"חוק שבות" פלשתיני. לא אכפת לו אם זה יקרה גם בעוד 100 שנה. פתגם ערבי הלא אומר, הלכתי ארבעים שנה עד קצה המדבר ומיהרתי.

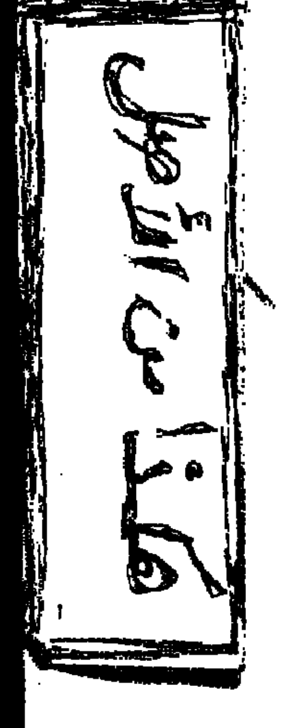
הלאה. תשטח הפרטי של ד"ר ישראל אלדד (שייב). הוא רצה לדבר יותר על ירושלים ופחות על עצמו. אחר־כך התברר לנורית ברצקי שאצלו קשה להפריד. בתשעה באב, במקום לבכות בכותל, האיש הולך למוזיאון, לפסל של הקיסר הרומי אדריאנוס. הוא חושב שאיזה "שלום עכשיו'ניק" לחש על אוזנו לקרוא לארץ־ישראל "פלשתינה".

צבי לביא

השער: יצחק מרדכי.
ציור: חנגאל.

צוחק מי שצוחק ראשון

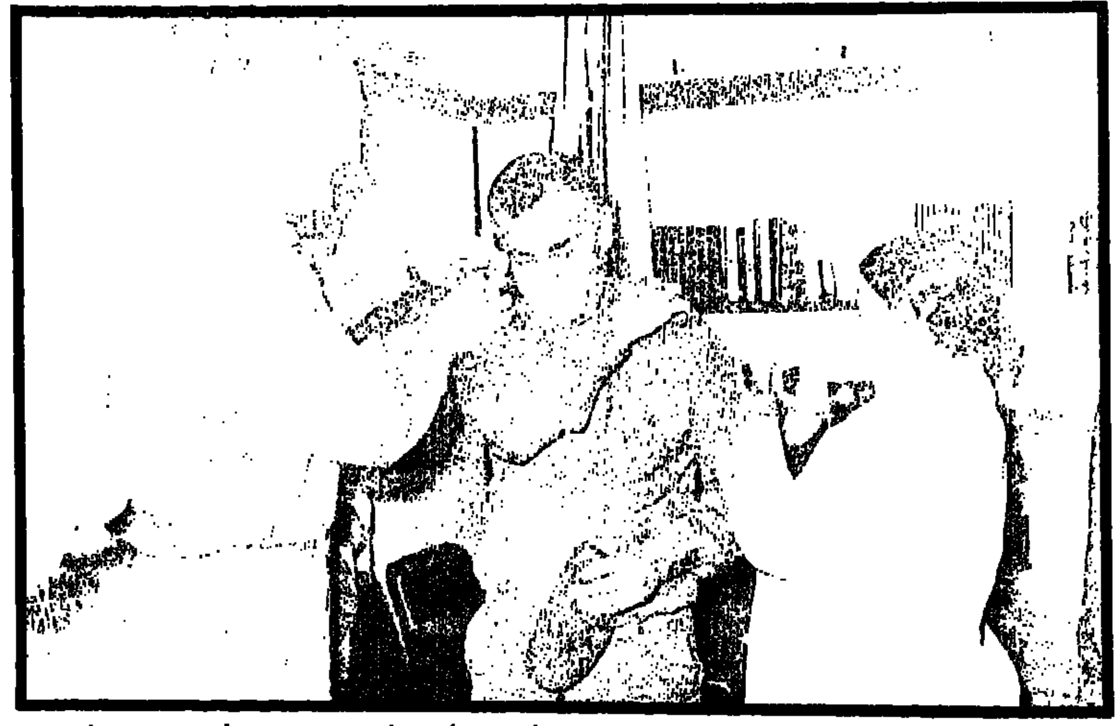

כמעט דרייפוס

מאת יעקב ארז

דרגות אלוף על כתפיו של יצחק מרדכי עונדים אמו והרמטכ"ל: זה יכול היה להגמר אחרת. (צילום: דובר צה"ל).

יצחק מרדכי איננו קדוש מעונה. הוא קרבן תמים של קשר שתיקה. עשרים וחמישה חודשים שמו מוכפש. עד לזיכויו בבית הדין הצבאי היה בבחינת חשוד עיקרי. אחר־כך, בעיני לא מעטים, היו מעשיו שנויים במחלוקת. התיק שלו בארכיון "מעריב" גדוש קטעים יותר מכל תיק של אלוף אחר במטה הכללי. אבל רוב גזרי העיתונים מתייחסים לפרשת האוטובוס, ורק חלקם לראיונות ולתאור חלקו במלחמות וביניהן.

תמונת השער של יצחק מרדכי – דרגות קרועות, מעמד משפיל – היתה קרובה יותר למציאות מאשר לעולם הדמיון. זה לא קרה, אבל כפסע היה בינו של האלוף יצחק מרדכי לבין העמדתו לדין באשמת הריגה – אלה מילותיו של היועץ המשפטי היוצא פרופסור יצחק זמיר, שהאיץ את הטיפול בפרשת השב"כ, גם בגלל העוול שנגרם קודם לכן לקצין הבכיר בצה"ל.

את יצחק מרדכי מדריכים מוטיבים בסיסיים של אהבת המולדת, ודבקות באמת. אצלו, לציונות יש ביטוי מעשי לא רק בנאומים – יליד כורדיסטאן, גדל במעברה, התגורר במושב עולים ובעיירת פיתוח – אלא גם באידיאלים. אולי הוא נאיווי מדי, ואולי מפריז בקנאותו למשימה. אבל יש מידה רבה של אירוניה בעובדה שדווקא קצין כזה נקלע למוקד פרשה כל־כך עכורה.

למרות העוול הגדול שנגרם לו, ועל אף חודשי המצוקה, לא נפגעה אמונתו בצבא ובמדינה. לפני המשפט ואחריו לא חל אצלו שום פיחות בנכונות לתרום למען המדינה ולשרתה. "אם יהיה עלי להמצא בנסיבות דומות, אנהג בדיוק כפי שנהגתי בפרשת קו 300", הכריז ימים אחדים לפני המשפט הצבאי ממנו יצא זכאי. הוא האמין ומאמין כי מילא את חובתו עד תום. לנגד עיניו, בכל ההתרחשות הזאת, היה רק שלום החטופים. תחילה ההכרח לשחרר את בני הערובה, ואחר־כך לגלות את מטען החבלה באוטובוס ולפנותו כדי שעשרות חיילים ואורחים שהיו בסביבה לא ייפגעו. רק לאחר מכן החלה הפרשה. מרדכי הודה כי היכה את שני המחבלים. לאחר סטר לשני הנותרים כמה חבטות בידו הלופתת אקדח. הוא ביקש להציל מידיהם מידע מהיר כדי למנוע אסון, אך לא העריך ולא שיער, ואף לא חלם, כי בכך הוא עלול להמיט אסון על ראשו.

יצחק מרדכי עבר את כור ההיתוך הקשה ביותר של הארץ הזאת, ואת נתיב המערכות המסוכן ביותר. במלחמת ששת הימים היה מפקד פלוגת צנחנים בחטיבה של רפול. במלחמת יום הכיפורים פקד על גדוד צנחנים שלחם בחווה הסינית. במבצע ליטאני כבשה חטיבתו את מרוץ'א־ראס שבדרום לבנון. במלחמת לבנון פקד על האוגדה שכבשה את צור וצידון ואחר־כך לחם בביירות המערבית. היה אחראי על המרחב הדרומי של לבנון. בין המלחמות עמד בראש מבצעים ופשיטות נועזות של צה"ל מעבר לגבול. וגם כאשר היה שרוי בעינוי הדין הקדיש את כל מאודו ליחידות השדה של לוחמי החי"ר והצנחנים ופקד על פעולות נועזות שטרם נתפרסמו. אם זכה להוקרה והעפיל עד הצמרת של צה"ל, זה לא מפני שחיפש או ביקש גמול על מעשיו. בוודאי שלא התנדב לעמוד בעינוי הדין שנגזר עליו.

שמו נחשף לציבור בנסיבות קשות. כלי תקשורת מסויימים הפכו אותו יעד למתקפה. רעייתו של יצחק מרדכי, שני ילדיו ושלושת אחיו, שגם הם שרתו כקצינים, נקלעו למצוקה. לא אחת נתבעו להשיב לשאלות שאת התשובות להן לא ידעו. ואמו – היא חלתה קשה במהלך התקופה הזאת.

הרמטכ"ל רב־אלוף משה לוי תמך בו לאורך כל הדרך, אלא שגם הוא לא היה יכול לעצור את מחול השדים. לשר הבטחון הקודם, משה ארנס, היה קשה להישיר מבט אל מול עיניו השואלות של מרדכי. גם הוא הבטיח לעשות ככל יכולתו למנוע עינוי הדין. אלא שהדברים לא נסתייעו בידו. ואילו שר הבטחון הנוכחי יצחק רבין מצא עצמו, ככל הנראה, שרוי בתסכול גדול כאשר נתבררה לו פרשת השב"כ, שבעקבותיה ממנה עלול היה יצחק מרדכי להיות קורבן שווא.

יש הגורסים כי יצחק מרדכי איננו צד בפרשה הנוכחית. וערת בלטמן מצאה כי איננו אשם בהריגת שני המחבלים, אך המליצה להעמידו לדין בגלל החבטות שהנחית עליהם ובעוון התנהגות שאיננה הולמת קצין צה"ל. הציעו לו לסיים את הפרשה בנזיפה מינהלית שתרשם בתיקו האישי. אך הוא, כמי שמאמין בחפותו המלאה, דחה הצעה זו על הסף. אחר־כך הועמד לדין ויצא נקי. גורמים מקורבים לשרות הבטחון הכללי אומרים כי פעולת החיפוי אין לה דבר עם יצחק מרדכי, אלא עם מה שארע אחרי מסירת המחבלים לידי אנשי השב"כ. אישים פוליטיים, החשים לא בנוח בגלל העוול שנגרם לו, שואלים עכשיו בהתחסדות, על מה כל הסערה? הרי האיש זוכה ואף הוענקה לו דרגת אלוף...

אלא שיריביו של מרדכי המשיכו להצביע עליו כמי שחיסל את המחבלים, והשאלה "כיצד הם מתו" הוסיפה להרהר. הזיכוי לא ניקה אותו כליל. נחום ברנע, עורך "כותרת ראשית", אמר בראיון ל"חדשות" ב־18 באוגוסט אשתקד, לאחר הזיכוי: "צה"ל סגר את הצד שלו במסגרת מועדון חברים פנימי של הקצונה הבכירה. זה לא מוסיף כבוד לצבא ויש כאן החמצה גדולה של הלקח החינוכי שניתן יהיה להשיג. אני יכול לקוות שהמשטרה והשב"כ ינהגו אחרת". גם השבוע נמצאו גורמים פוליטים שניסו להציל את עורם ובתוך סערת הרגשות אמרו, "אתה בטוח שמרדכי לא חיסל את המחבלים?". משהופנו לפסק הדין חזרו בהם.

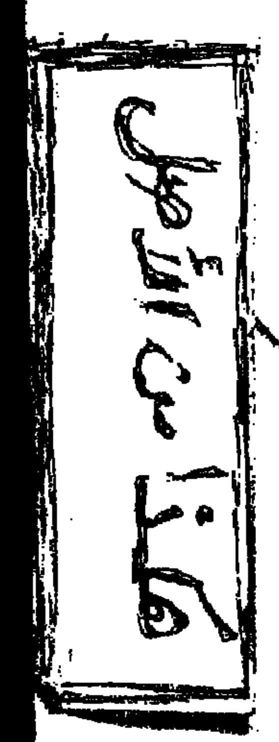
הפרשה לא העסיקה את הקצין הבכיר אחרי זיכויו. שלושה משפטנים שהתנדבו לסייע לו – אמנון גולדנברג, דרור חוטר ישי ואורי סלונים – חגגו עמו את הנצחון המשפטי. אבל שאלות המשיכו לנסר בחלל עד שהתפוצצה פרשת הפקיד הבכיר.

הגילויים האחרונים העמיקו את התסכול והגבירו את המבוכה. התברר כי הדרג המדיני, למעט שר הבטחון דאז משה ארנס, היה בסוד העניין. לפי פירסומים שונים דווח על פעולת החיפוי לראש הממשלה יצחק שמיר. אלא שהדרג המדיני – ככל שידע – גם הוא לא מנע מיצחק מרדכי את עינוי הדין.

במערכת הבטחון קיים כלל קדוש – אין מפקירים לוחמים. מרדכי לא הופקר, אבל היו כאלה שלא איכפת היה להם אם ישלם בראשו ויהיה הקורבן לסיום הפרשה.

ב־12 לספטמבר 1975 היה יצחק מרדכי מרואיין השבוע ב"מעריב". סגן־אלוף שווהה רק בראשי התיבות של שמו, אשר אמר בפתח הראיון לרב גולדשטיין: "לתת. לתת. הכל. את הלב. את הנשמה ואת החיים, בשביל המדינה. לא לקחת. לא לבקש כלום. לעבוד בפרך. ביום ובלילה. בלי חשבון. בלי שעות. בתמורה מינמאלית, רק כדי לקיים את הנפש. לחזור לימים של פעם. לינוק מן המקורות של פעם. להיות חלוצים בארץ־ישראל, שמלחמת הקוממיות שלה לא נגמרה". מלים של פעם, כתב המראיין.

הוא לא נשתנה. כמו תמיד נשאר מאמין גדול בשליחות נבאמת שמאחורי השליחות. אולי אין הרבה תמימים חדורי אמונה כמוהו. אולי אין רבים בעלי חוסן נפשי כשלו. עכשיו כמעט והיה לדרייפוס ישראלי. לרווחתנו הוא נותר יצחק מרדכי. ■

שב"כ, כמו על כוכב אחר

מסדר השתקנים

להיות איש שירות הבטחון הכללי. מונולוג בעילום שם. על השתיקה, האלמוניות, נורמות העבודה, וועד העובדים, מסירות, יחסים עם הפרקליטות, הלילות, האשה והילדים ועל מקום העבודה כשמורת טבע.

מאת אבינועם בר־יוסף

היה זה בשלהי שנות החמישים. הדרג המדיני הבין כי הגיעה העת להפסיק את החיטוט אצל ראשי תנועות פו־ליטיות מסויימות בישראל. מנהיגים במחנה השמאל המזוהים בהשקפו־תיהם עם ברית־המועצות, וראשי תנועות קיקיוניות שהקימו מחתרות בשם הדת ו"מלכות ישראל" היו בעשור האחרון "על הכוונת" של שירות הבטחון הכללי. באוויר עדיין היו תלויים הדי פרשת הגילוי של מכשירי האזנה בשולחן הכתיבה של מנהיג מפ"ם. שירות הבטחון עמד בפני שינויים גדו־לים. השאלה שמעסיקה אותנו היום – מה קודם למה, חוק או בטחון? – הוחלה להעסיק כבר באותם ימים את קברניטי המנגנון שהופקד עוד לפני קום המדינה על הבטחון הפנימי ועל הריגול הנגדי. במידה מסויימת אפשר לומר כי "תקופת ההשתוללות" הגיעה אל קי־צה, והשרות הפך להיות ממלכתי.

בוקר אחד באו לקריה בתל־אביב כל בעלי התפ־קידים המרכזיים בשרות הבטחון לשמוע הרצאה. פשוט, מפני שבבית הישן אצוף המסתורין ביפו, ששי־מש מטה לאירגון, לא היה חדר די מרווח כדי להושיב בו שני מניינים. בחדר הישיבות של משרד הבטחון סודרו כסאות בשורות ובצד עוד נותר מקום להעמיד שולחן עם כמה מגשי כריכים של נקניק צבאי ומלפפון חמוץ. איש איש מבין הסוכנים העלומים של מדינת ישראל הצעירה תפס את מקומו. המרצה, לבוש חליפה אירופית כהה ומעונב, נראה לקוח מתסריט אחר.

במבטאו הייקי החביב, החל היועץ המשפטי לממ־משלה, חיים כהן, לשאת את הרצאתו בנושא "מעשה מדינה" (Act Of State) ראש השב"כ הטיל על סטודנט צעיר למשפטים, שזה עתה החל את צעדיו הראשונים בשירות, לסכם את ההרצאה, לערוך אותה ולהפיץ אותה בין כל הדרגים. האיש הזה לא יכול היום לצטט במדוייק את ניסוחיו של היועץ המשפטי הססגו־ני ביותר שהיה למדינת ישראל, אבל את העיקרון הוא בהחלט זוכר:

"אתם חבר'ה, תפקידכם להבטיח את שלום מדינת ישראל ואורחיה", סיכם השופט כהן, "אני, תפקידי הוא לשמור על החוק. אינני יכול, ולעולם לא אסכים, לעגן בחוק את מעשיכם, וגם אינני יכול להרשות לעצמי לתת יד לחוק שיתיר את פעולותיכם. מאידך, אני מבין שאתם מצווים לעשות הכל כדי להצליח על מנת להבטיח את שלום מדינת ישראל ואורחיה".

"והיה אם נתפס"? שאלו אותו.

"ליועץ המשפטי יש שיקול דעת. בהחלט יתכן שבמקרים מסויימים אחליט שאתם חייבים לעמוד לדין ותורשעו. לכן קיימת גם אינסטנציה נוספת, של נשיא המדינה. הוא יוכל לשקול בעין אחרת את מעשיכם, לחון אתכם, ואפילו למחוק את העבירה. עם זאת, צריך להיות ברור: אי אפשר שתנצלו את סמכויותיכם לבי־צוע מעשי פשע", השיב חיים כהן.

השבוע ביקש המשנה לנשיא בית המשפט העליון ברימוס, שלא להתייחס לפרשת "הפקיד הבכיר". ואו־לם אישר כי בהחלט זכורה לו אותה הרצאה בקריה לפני כמעט שלושים שנה בפני אותו פורום: "זה בוו־אי משקף את אשר אמרתי. אני מקווה שניסחתי את זה יפה יותר", אומר חיים כהן.

הדברים נחרטו היטב בזכרונו של הסטודנט הצ־עיר למשפטים. בעצם, הוא לא היה אמור להשתתף בהרצאה. באותם ימים היה פקיד זוטר בשרות הבטחון, פנים חלקים של נער, שיער שטני, גמיש מאד, לא גבוה. מי שנתקל בו ברחוב היה עשוי לחשוב שהוא מורה להתעמלות בבית ספר עממי, בוודאי לא סוכן בארגון, שעורך השבועון "העולם הזה", אורי אבנרי, הדביק לו את הכינוי "מנגנון החושך". השבוע במ־שרדו הפרטי, לא הפסיק לצלצל אליו החברים לשרות שטיפסו יחד אתו לצמרת ופרשו כמוהו. סוכנים חשאי־ים בכירים ברימוס. חברים של "אברום".

"מה עושים", שאלו, "איך מפסיקים את מחול השרים הזה; הם השתגעו; מה יהיה הסוף; אנחנו יכולים בכלל לעשות משהו"? המילה ציונות בכלל לא הוזכ־רה. דבר מובן מאליו, או שמא אכזבה. במכונית, בדרך לפגישה שיזמו, הוא מהרהר בקול: "זה היה שווה כל זה? המדינה הזאת, זה מה שפיללנו? חרקירי"! אילו צילמו אותו מאחור, כמעט ולא היו מבחינים בין הצל־לית של "המורה להתעמלות" מאותם ימים לבין גיזר־תו העכשווית של עורך הדין התל־אביבי. אותו גוף דק וקוף, אותו צעד נמרץ. אבל מלפנים הסיפור שונה.

הרבה סיפורים הותירו פנים חרושות. הבלורית התדלדלה. החיוך מריר. הרבה הרהורים על מחלות, על מוות, כאילו בצחוק. גם הגיל עושה את שלו. הוא בן 59, אחרי 30 שנות שרות. התחיל כפקיד ארכיון בזמן לימודי המשפטים באוניברסיטה, וסיים כממונה על מערך החקירות. השותף שלו במשרד, אף הוא איש השרותים החשאיים לשעבר, אומר לו כל הזמן להפסיק את הבדיחות המקבריות. "אתה עוד תביא עלינו את המוות מרוב דיבורים".

יש עוד דבר שמזכיר את הימים ההם. הנהגה המיומנות הזאת לסובב את ההגה בדייקנות מפ־ליאה. בחניון התת קרקעי ליד המשרד היתה באותה שעה התרוצצות גדולה של מכוניות. "חילופי משמרות" בקולנוע השכן. הוא נחלץ בקלילות ראויה לציון מן הפקק. כל פעם "כמעט תאונה", והוא חומק בין העמודים, ובין הנהגים והנה־גות וקולות הצופרים, כאילו ממשיך איזה מירדף שה־חל זה מכבר.

לפגישה הוא נכנס לבד. עתונאי זו מילת גנאי אצלו ואצל חבריו, עוד מימי בראשית כשחונכו על ערך השתיקה.

"שתיקה... לאחר שהתפוצצה פרשת ישראל בר (מי שהיה יועץ בכיר במערכת הבטחון ונחשף לפני כ־30 שנה כסוכן זר בשרות בריה"מ) והוא נאסר, יצאנו ערב אחד אתו בליווי קציני משטרה לתפוס מסמכים בדירתו. לאחר שנכנסו הוצף האיזור בצלמים ועתונ־אים. ביניהם היו גם אנשי 'העולם הזה'. צלצלתי לראש השירות וסיפרתי לו. הוא אמר לי: 'מה חשבת? וכותם לבוא ולצלם, אבל אם אתה תופיע בתמונות, זה הסוף שלך! אז שאני אגיד לך מה לעשות? מה פתאום? עליתי לקומה השלישית בבנין. אשה מבוגרת פתחה לי את הדלת. הוצאתי את תעודת השב"כ והצגתי את עצמי. ביקשתי 'להתחבא' עד שהעתונאים יסתלקו, משום שהשוטרים היו צריכים לחתום את מנעולי הדי־רה. היא התייחסה אלי כמו אל בן בית, עם עוגיות ותה. רק תשב. כבה זה.

"כאשר התגייסנו, אמרו עלינו להפגש עם עתונ־

זה מנוגד לטבע האדם. אתה מתאר לך, עד מלחמת ששת הימים אפילו החברים הקרובים לי ביותר מחוץ לשרות לא ידעו מה אני עושה. אתה יושב בליל שבת בחברה. אתה יכול להיות מסמר הערב, ואתה נחבא אל הכלים.

איה פולון

אים. ראש השרות אמר לנו אז: 'מי שינסה להכנות מטעות יהרס בסופו של דבר'. זה לא אומר שלעזרי־אל קליבן ולאריה דיסנצ'יק זכרונם לברכה, לא היתה ולת פתוחה אצל הבכירים. מצד שני, אגיד לך משהו. אם היה מוטל עלי לבצע פעולה בניגוד למצפוני, אני מעריך שהייתי מנסה להתפשר עם עצמי ולבצע. אם לא הייתי מסוגל לחיות עם זה, הייתי מתפטר והולך הביתה בשקט. בשום פנים ואופן לא הייתי משתף עתונאי או גוף חיצוני בסוד".

אחרי הפגישה עם עמיתיו לשעבר, מתכרר שהתח־מה החירה לו לדבר. אסור לנו לשתוק, אמרו לו. ויילים ותיקים אינם מתים. האיש, שפרש לפני חמש שנים עדיין מרגיש צורך לקבל אישור כדי לפתוח את הפה. וגם אז בזהירות, בזהירות, בלי לפגוע במנגנון שהקדיש לו את חייו ובלי פרשת "הפקיד הבכיר".

הוא אומר: "אני לא יכול לשכוח את היחס של האשנה הזאת של ישראל בר. איזו הערכה, כמעט היי־תי אומר הערצה, אם לא הייתי חושש להכשל בלשוני. המשפט המקרי ההוא היה חוויה נדירה לאנשים שמצ־ווים לעבור את כל חייהם באלמוניות גמורה.

"אלמוניות... מי שלא עובר את זה, לא יכול להעלות על הדעת במה כרוכים הדברים, זה מנוגד לטבע האדם. אתה מתאר לך, עד מלחמת ששת הימים אפילו החברים הקרובים לי ביותר מחוץ לשרות לא ידעו מה אני עושה. כל המדינה רוחשת סביב נושא מסויים. אתה יושב בליל שבת בחברה. אתה יכול להיות מסמר הערב, ואתה נחבא אל הכלים. אחרי שנעצר ישראל בר עברו כמה שבועות של חקירה לפני הפר־סום. בתל־אביב הקטנה לא היו סודות. אבל השם לא דלף. דיברו על איזה 'פקיד בכיר'. זה מזכיר לך משהו. תאר לעצמך שבמקום שתי יממות, זה נמשך שבועות. אני זוכר ערב כזה כשחזרתי לבית חברים ישר מישי־אל בר. הם אומרים שזה אלמוני או פלמוני ושהוא גנב ועוד כל מיני שטויות, והנה, אתה יודע הכל, ואתה לא יכול להוזיז שריר על הפנים. אתה שותף למבצעים הסודיים ביותר וחפה חתום. אבל אתה נאלץ גם לסנן את החברים שלך. אם הייתי מכיר בחוג שהוא חבר רק"ח, לא יכולתי להתיידד אתו. עתונאים זה לא אותו הדבר, אבל המגבלה חלה גם לגביהם. לאט, לאט, חוג החברים מצטמצם. אתה מתחיל להפגש רק עם חברים לעבודה, או מן המוסד, או ממערך המודיעין. אם אתה פולט משהו לידם זה לפחות לא נורא. זה הופך למשהו משפחתי. מקום עבודה עם אבא ובלי ועד עובדים.

"ועד עובדים... היום האיסור מעוגן בחוק. בשלו־שים ואחת השנים שעבדתי בשרות זכורים לי רק שני מקרים של נסיונות להתארגנויות של עובדים. בשנות החמישים, בתקופת הצנע, הטילו הגבלות על דלק וביקשו להפסיק לנו את ההסעה למטה ביפו. באו להת־ייעץ אתי כי הייתי סטודנט למשפטים ואמרתי משהו על הרעת תנאי עבודה. המערכת קיבלה את זה וויתו־רה. בפעם השניה – זה קרה באמצע שנות השבעים כאשר שרתתי בחו"ל. עד שנת 1975 לא דרשו אפילו השוואת תנאים לצה"ל בעקבות הפיכת השב"כ לגוף לוחם בשטחים אחרי מלחמת ששת הימים. ראש הש־רות נטל את היוזמה והשיג את זה. איך הסתדרנו בלי ועד? ראש השרות הוא הכתובת לכל המצוקות. אם אלה התלבטויות מקצועיות, בעיות כספיות, או אישי־ות. אתה עובר בלי בעיה את כל הדרגים עד ללשכתו. לא רק העובדים, אלא גם נשותיהם. כמה פעמים קרה שפתרו בפנים גם בעיות משפחתיות. קרה שמישהו

"אם היה מוטל עלי לבצע פעולה בניגוד למצפוני, אני מעריך שהייתי מנסה להתפשר עם עצמי ולבצע. אם לא הייתי מסוגל לחיות עם זה, הייתי מתפטר והולך הביתה בשקט. בשום פנים ואופן לא הייתי משתף עתונאי או גוף חיצוני בסוד".

היה לו איזה רומן בצד. ראש השרות מצא זמן להתע־רב. בדרך כלל שלח את האיש ומשפחתו לתקופה מסו־יימת של שרות בחו"ל, כעזרה ליישר את ההדורים. בלי שיחות נפש. בעדינות. תוך התחשבות בכל הגור־מים. העיקר לא להכניס אף עובר למועקה. להשאיר את הראש נקי לעבודה. וכדי שהראש יהיה נקי, צריך להתחשב גם באשה.

"א אשתי ושתי בנותי. אני לא יודע למה ומדוע כל הפרשיות שעסקנו בהן וה־נושאים שטיפלנו, החלו ביום שישי, בשבת או בערבי חגים. בעיקר אחרי ששת הימים, כאשר המיבצעים בשטח הכתיבו לנו את קצב העבודה. מי שהיו להם בעיות בבית, נפלטו. לי לא היו. כאשר סיימתי את לימודי המשפטים, עמדה השאלה אם לעזוב את השרות. חברים שלי מהאוניבר־סיטה אמרו לי, בחוץ תוכל להרוויח יותר. אשתי חשבה שיותר טוב בעל מרוצה בעבודה מאשר חשבון תופח בבנק. למעשה, היא נטלה על עצמה את כל העול. היא הרוויחה כל השנים יותר ממני, ואם אנחנו מסודרים היום, זה לא מעט בזכותה. שלא לדבר על הטיפול בילדים. אני לא יכולתי להשאר בבית כאשר אחד הילדים חלה. אני לא יכולתי להסיע אותה למכולת ולשוק. כשכבר באתי הביתה, וזה יכול היה לקרות אחרי היעדרות של ימים או לילות, התנהגו אלי כמו אל מלך בחופשה. השותף שלי, שתמיד רצה בנים, היה מתבדח שאני האדם היחיד שרוצה בנות. עוד ועוד פינוקים... בכלל, אתה צריך לדעת שאצלנו אין נהגים צמודים עד לצמרת. זה ענין עקרוני. נורמות ספרטני־ות.

"נורמות, או השב"כ כשמורת טבע. אתה יודע

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

אני שואל את פיטל על איזה משכורת הוא חושב: „נדמה לי שבסביבות 800 שקל זה הגיוני, אבל אם מישהו יגיד לי להתחיל, בעבודה מעניינת, ב־600–550 שקל, אני לא אעשה מזה עניין. אני רק רוצה שיתנו לי לעבוד. אני כבר לא מסוגל לשבת בבית. אני לא בנוי לזה".

את רוב הזמן שלו פיטל מבלה בפניות ובבקשות. „זה לא נעים, בטח שזה לא נעים, אבל איכשהו אני כבר רגיל". על חלק ניכר מהפניות הוא אפילו לא מקבל תשובה. במשרדים הממשלתיים אין מקום לאנשים כמוהו. „הם לא מקבלים שם מעל גיל 35. אני לא מתאים". הוא נוהר, בלי לשים לב, מלהשתמש במלה "זקן". בראיונות הוא מתנתק, צופה מהצד. „מספר הגרפולוגים שקראו את כתב היד שלי, הוא מרהים ממש", הוא מגחך. הוא מכיר, בעל פה, את ההתחמקויות המנומסות: „החלטנו לא לאייש את המישרה"; „לצערנו הוחלט לאייש את התפקיד באיש של החברה, תודה שפנית אלינו".

פיטל אומר שהם לא מוכנים לשמוע או להבין עד כמה הוא רוצה ללמוד: „אני מוכן לעבור הסבה מקצועית, לעבוד בשכר נמוך. אני אלמד. הייתי אלוף־משנה בצבא, אני לא איריוט. שרק יתנו לי לנסות. אני יודע לעבוד עם אנשים, תמיד הייתי טוב בזה. למה איזה ילד שגמר מינהל עסקים הוא יותר טוב ממני שניהלתי מערכות גדולות בהרבה מרוב העסקים הקיימים בארץ? אומרים לי 'לא' בגלל שהייתי בצבא, לא למרות שהייתי בו. הפאראדוכס הכי גדול ונורא הוא שאם הדרגה שלי היתה נמוכה יותר, היה לי קל יותר למצוא עבודה. הם מעדיפים קצינים נמוכים. נדמה להם שהם יודעים לעבוד טוב יותר. זה שבצבא לא נותנים דרגות סתם ככה, לא נחשב".

כשפיטל מדבר על הצבא הוא נשמע כמו בעל שאוהב אישה בוגרת. אני שואל אותו מה היה עושה אם היה מגיע אליו קצין צעיר שמתלבט אם להשאר בצבא או לא. פיטל היה אומר לו להשאר. „אני יודע", הוא אומר, „שיש סיכוי טוב שבגיל 45 הוא ישנא אותי, אבל גם אני, אילו הייתי צריך לחיות מחדש הייתי – למרות התסכול – עושה הכל אותו דבר. לקצין הצעיר שלך הייתי אומר שישתדל ללכת במסלול מקצועי יותר ממני, שילמד מחשבים או משהו כזה ושיתחיל מוקדם. שידאג לעצמו. זוהי, בעצם, הטעות הגדולה של המערכת – זה שאתה צריך לדאוג לעצמך. היום במערכת הבטחון שמים פחות ופחות דגש על האדם. מדברים על עוד חיילים, עוד טנקים ועוד ציוד ופחות על האנשים. למה? אין לי תשובה".

את מעט הכוחות שנשארו לו יונק פיטל, תושב נתניה, מן המשפחה. אשתו גננת, בתו בצבא, הבן בתיכון, כמעט תבנית המשפחה הישראלית הממוצעת: „אנחנו", הוא אומר, „משפחה שמדברת. משפחה תומכת. הם מרגישים את השינויים שחלים בי, את איבוד הסבלנות, אבל הם מאחורי. כשהשתחררתי, בעצם גיליתי את המשפחה. רק אז נודע לי", הוא מחייך, „שיש לי משפחה נהדרת. הם עומרים בזה יפה, אבל אני לא חושב שנעים להם לראות אותי משתנה. הבן אומר לי, לא פעם, שחבל שלא נשארתי בצבא. אני מנסה להסביר לו, אבל מה שהוא רואה מולו יוצר לו בעיה. תמיד הייתי ארם שלו, כמעט אריש. עכשיו זה אחרת. השלב הבא, נניח, יהיו התפרצויות. בינתיים אני עוד בסדר, אבל סביבי אני רואה אנשים שנמצאים במצב שלי כבר שנה ושנתיים. אני לא יודע איך אני אהיה עוד שנה. בעצם, אני לא אתן למצב הזה להמשך שנה, אפילו לא שלושה חודשים. אני לא יכול. אני לא חושב שמישהו בדק את זה סטטיסטית, אבל הרבה אנשים במצב שלי עזבו את הארץ. אני לא מאשים אותם". החלום הגדול של פיטל הוא לעבוד עם נוער עבריין. „אין לי ג'וקים גדולים מדי. אני לא רוצה לנהל מפעל או בנק. אם העניין היה כבוד, יכולתי להשאר בצבא".

רבים הסיכויים שאם פיטל היה נשאר בצבא – הוא היה מגיע לתת־אלוף. אנשים שעברו איתו אומרים שהיה קצין פתוח, אמין, מקצועי מאוד. הוא התגייס לצנחנים ב־58', שרת בתפקידי חי"ר בגדודים חשובים. בין לבין בילה שלוש שנים בחו"ל כמת שמוגדר כ"תפקידים מיותרים", בעיקר באפריקה. במלחמת ששת הימים נלחם בצומת רפיח. מאוחר יותר היה קצין אג"ם של משה וחצי בביקעת הירדן והשתתף במירדפים של אותה תקופה. אחר־כך היה קצין אג"ם בחטיבת הצנחנים, סמח"ט ומח"ט בחי"ר. במלחמת יום הכיפורים עמד בראש אחת החטיבות שצלחו את התעלה. התפקיד האחרון שלו היה מדריך במיכללה לפיקוד ומטה.

לראיונות הראשונים הוא הגיע עם תולדות חיים מודפסים. עכשיו הוא משאיר את הנייר הזה בבית. זה ממילא לא מרשים אף אחד. „ביזנס", אמר לו אחד מהמעבידים אליהם הלך, „ביזנס ומני, חביבי, זה כל מה שחשוב לי. אם אתה יודע לעשות את זה, מבחינתי אתה בסדר". פיטל, תמים כמעט עד כאב, אמר לו שהוא לא יודע על זה כלום, אבל אם יתנו לו – הוא ינסה ללמוד. הוא לא התקבל לעבודה. הוא לא יודע איך מסתכלים ישר בעינים של המנהל, בלי למצמץ, ואומרים שבטח, אתה מתמצא בזה היטב ולא תהיה שום בעייה. גם אם היה יודע, יש להניח שלא היה משתמש בטריק הזה. הוא תפוס עדיין בגישת הנאיבות שצריך להגיד את האמת ולעשות כמיטב יכולתך. זה החינוך שהוא קיבל במשך 24 שנות שירות. מהחינוך הזה קשה לו להשתחרר.

אילו דוד פיטל השתחרר מהצבא לפני עשר, אפילו שמונה שנים, מצבו היה אחר לגמרי. בשנות השבעים היה בשוק ביקוש עצום לקצינים. לשעבר, אבל בצה"ל אמרו לו כל פעם „תעשה עוד תפקיד אחד" ו„עכשיו בדיוק אנחנו זקוקים לך יותר מתמיד" והוא נשאר. בינתיים הוצף השוק, ואם זה לא מספיק הרי שבאה מלחמת לבנון ושכנעה את כולם שהצבא הוא גוש כובזני, לא אחראי ולא רציני. המקום היחיד שבו עדיין חושבים שקצין גבוה בצה"ל הוא אדם חשוב – זה בחו"ל.

„יכולתי, בין השאר, לצאת לשלוש שנים בחו"ל, לחיות עם תחת מכווץ באחת השגרירויות כקצין אבטחה. הבעיה היא שאלו חוזים קצרי־טווח ואני כבר בגיל שאני רוצה למצוא לי עבודה קבועה אחת, ברורה. אני לא חשבתי שזו דרישה גדולה כל־כך, אבל כנראה שזה ככה". כשהוא ממלא טפסים בריבוע שמעליו מודפס "עיסוק", הוא כותב "גימלאי צה"ל". אני שואל אותו למה הוא לא כותב "מובטל". פיטל מתכווץ. „אני לא חושב", הוא מתחיל, ואחר־כך אומר, בפסקנות, „הלא אני גימלאי של צה"ל". אני לוחץ עליו ואומר לו שההגדרה שלו נכונה מילולית, אבל בפועל, שלוש שנים אחרי השחרור, היא "מובטל".

פיטל חושב רגע ואומר, „כן, אבל אני לא יכול לכתוב את זה".

פיטל, יש להניח, לא יודע שהוא כתב האשמה מהלך נגד השיטה הנותנת קרדיט לא לפי היכולת והתרומה אלא לפי עוצמת הצעקות. 600 הקצינים המשתחררים בקרוב הם 600 אחים לצרה, אבל גם 600 מחפשי־עבודה פוטנציאליים. חלק מהם יצלצלו לפיטל, יבקשו כתובות וטלפונים. פיטל יתן להם. זהו הארגון הממשי ביותר של הקצינים – ארגון הנכרים המפרגנים. הם מקיימים קשר טלפוני קבוע, כשמישהו מהם נכשל בראיון הוא מעביר לאחר את הכתובת והטלפון.

בשביל לעזור להם – צה"ל, אולי משרד הבטחון, צריך היה להקים מערכת מפותחת של קשרים פוריים עם מוסדות או מעסיקים פרטיים שתבטיח את קליטתם בשוק האזרחי. לא להסתפק בשירותים הקיימים המכינים את משרתי הקבע לקראת פרישתם, או מסייעים להם בהסבה מקצועית. מדברים על זה, אבל הרבה לא קורה. בתקופת הקיצוצים הנוכחית גם לא נראה שיש הרבה עתיד באופק.

למרות זאת, במאי 86', אומר ראש מנהל הסגל, תא"ל מנחם מיארה: „לא עוד משרת קבע שיוצא אל השוק האזרחי והכל בא אליו בהפתעה, אלא מסלול מתוכנן מראש אשר יוביל אותם בהשקט ובבטחה אל השוק האזרחי". הצבא יזם פרוייקט הכשרה לפרישה לקצינים בדרגת סא"ל ומעלה. הפרוייקט טרם יצא לפועל. בצבא אומרים שאוריטו זה בא. יש השתתפות כספית של צה"ל (בסכומים הנעים סביב 600 ~ 750 שקל) בקורסים של הסבה מקצועית לתחומים כמו ביטוח ותיירות. צבי צילקר, מנכ"ל משרד התעשייה, הקציב, בעקבות פניות „צוות", תקציב להפעלת פרוייקט חדש לטיפול תעשייתי בקצינים משוחררים.

אז אם הכל כל־כך טוב, למה הכל כל־כך רע? לפי נתונים שפורסמו בינואר השנה מתברר שבין הקצינים שלא מצאו עבודה עדיין יש 10 תא"לים, 70 אל"מים, 200 סא"לים ועוד 500 קצינים בדרגות אחרות. בסה"כ, לפי דבריו של אלוף (מיל') משה נתיב, לשעבר ראש אכ"א, מחפשים כיום עבודה 1,700 קצינים שיושבים בינתיים בבית ואוכלים את הקירות. מרכז התעסוקה של משרד העבודה, בשיתוף צה"ל, סידר עד היום עבודה ל־61 קצינים. זה הכל.

„אין בישראל מערכת הנסמכת על חוקים שנותנת עדיפות למשתחררים מצה"ל", אומר תא"ל מיארה, „איש קבע שהשתחרר איננו יכול להשתתף במכרזים של משרדי הממשלה ובכללם משרד הבטחון. עדיין לא רואים בהם עובדי מדינה לכל דבר בכל הנוגע בהשתתפות במכרזים". מעבר לזה צה"ל מקדיש את עיקר מרצו להכשרת אנשים כשהם נמצאים עדיין בתוך המערכת. אחרי השחרור עומדים לרשותם האמצעים המאוד־מוגבלים של „צוות", וזה הכל פחות או יותר. איש איש לעצמו.

„אנחנו", אומר פיטל, „כמו מזג האוויר, כולם מדברים עלינו – אבל אף אחד לא עושה שום דבר".

כשהבוס הוא הסמל שלך

„אני משתדל לא לראיין בכלל קצינים בדרגות בכירות (אלוף משנה ומעלה). במשרות שאני מדבר עליהן, למשל אנשי מכירות, צריך לרוץ הרבה בשטח. מוטת הפיקוד היא על מקסימום ארבעה־חמישה אנשים וזה בהחלט יוצר בעיות. בשבילי קצין בדרגת אלוף־משנה הוא Over-Quolified. זה לא עניין של מכירה וקפה." – הדובר הוא מנכ"ל חברה, המעסיק גם יוצאי צבא, בתחום המחשבים. הדרגה הצבאית הגבוהה ביותר בין עובדי החברה היא, למיטב ידיעתו, סגן אלוף. הוא עצמו סמל במילואים. „נכון שגם לי תהיה בעיה אם אעזוב את התפקיד, אבל אני לפחות יכול להציג קרדיט מקצועי מעברי. זו הבעיה הגדולה של אנשי פיקוד מהשדה. אין להם נסיון מקצועי. יוצאי דופן הם קצינים שהם בעלי מקצוע בתחומם. בתוכנה, למשל, מומחים צבאיים בתחומים ספציפיים – אקח ברצון אדם טוב בכל דרגה. חברות צעירות, שהגיל הממוצע, גם של המנהלים, הוא עשרים והמש־שלושים, יש בעיה לקבל לעבודה עובד זוטר, בן 40, שהיה מפקד גדול בצבא. בחברות יותר גדולות – זו לא בעיה, אבל אסור לעשות הכללות. פגשתי אנשים, יוצאי צבא, שאין להם בכלל בעיה עם הדרגה. אבל הרוב מגיעים ורוצים תפקיד מתאים לגילם ולמעמדם. גם אם הם מוכנים להתחיל בתפקיד לא בכיר – תמיד נשאלת השאלה: איך מסלול הקידום. זו שאלה שאני כמנהל לא יכול לענות עליה. התשובה שלי היא תמיד אחת: תתחיל לעבוד ואז נראה. לא כל קצין בכיר מוכן לקבל תשובה כזו. אני קלטתי סגני אלופים בהצלחה, אבל הם שכחו מדרגתם הצבאית. אגב, הכרתי קצינים בכירים, מבוגרים, בני חמישים ומעלה, שלקחו עבודה ברמה די נמוכה. אני מעריך שבגיל יותר מבוגר – האספירציות יורדות. אנשים מחפשים בטחון של פרנסה. ואז יש להם מקום בתפקידי ניהול לא־בכירים. הבוסים שלהם היו חייליהם שלהם, ברור שבכל שהחברה יותר גדולה – יש פחות בעיות."

צבר פלשתינאי

מאת עמוס גלבוע ואבינועם בר־יוסף
צילומים: יוסי זמיר, "סקופ 80"

סארי, הבן של אנוואר נוסייבה, נולד עם תכנית החלוקה של ארץ־ישראל, גדל תחת משטרו של חוסיין, התבגר תחת שלטון ישראל. דיוקנו של צעיר ערבי אחרי 19 שנים בירושלים המאוחדת. נשוי לאנגליה. מטיף לסיפוח ישראלי של השטחים. רק־כך יזכו הפלשתינים ב"חוק השבות" משלהם, אפילו בעוד 100 שנה. הזמן לא אכפת לו.

בוקר אחד, בראשיתו של קיץ 1968, הגיעה משלחת מוזרה לחפירות הכותל, לרגלי הר הבית. ראשי המועצה המוסלמית העליונה, בלבוש מסורתי, התעניינו אצל מאיר בן־דוב, האחראי לחפירות, מה חופרים היהודים מתחת לקודש הקודשים. בן־דוב הפציר בהם להתקרב ולראות את המימצאים המוסלמים הרבים שנחשפו, אך הם סרבו. רק אחד, חריג בלבושו ובחתך דיבורו, אינו יכול לכבוש סקרנותו. "מי הם הצעירים והצעירות הללו החופרים פה", שאל ונדחק קדימה. "מתנדבים מכל העולם", הוא נענה. "ואם יבוא צעיר מוסלמי, האם תקבלוהו?", שאל. "אהלן וסהלן", ירה לעומתו בן־דוב.

האיש בגיל העמידה, בעל מבטא אנגלי משובח, שיער מאפיר פרוע, וחליפה גזורה היטב עם עניבת משי – כבר איננו פנים חדשות. אנואר ג'מאל אל־נוסייבה, היום יו"ר חברת החשמל המזרח ירושלמית, הוא עורך־דין, בן למשפחה מוסלמית שהיכתה שורשים בירושלים לפני 700 שנה; היה שר בממשלות המלך חוסיין ושגרירו בבירות אירופה המערבית, כולל לונדון; היהלום בנזר משפחות האריסטוקרטיה הפלשתינאית בארץ־ישראל.

למחרת היום הופיע באתר החפירות מתנדב חדש, לבוש מכנסי ג'ינס, גופיה ונעלי התעמלות. סארי נוסייבה, אחד משׁשת בניו ובנותיו של אנואר. בן 19, תלמיד תיכון באנגליה, שבילה חופשת מולדת בבית הוריו בשכונת הפאר שיח' ג'ראח שבמזרח העיר. איש לא הכיר אותו אז, וספק אם שמו מוכר לרבים בישראל גם היום, כשהוא בן 38. מרגרט תאצ'ר, ראש ממשלת בריטניה, לא הזמינה אותו למיפגשה עם נכבדים פלשתינים מהשטחים, כמו אליאס פרג', חנא סניורה ואחרים, כולם ותיקים ומבוגרים. גם אם הוזמן – ספק אם היה נענה.

הוא אחד מהבולטים בדור הפלשתינאים הצעירים

(המשך בעמוד הבא)

„הושפעתי עמוקות מקבלת הפנים שערכתם לשצ'רנסקי. אדם אחד, אסיר אמונה, וראש הממשלה פרס וממלא מקומו שמיר באים לקבלו, וכל העם בישראל צופה בכך. כמה חבל שכלפינו הפלשתינים, אתם לא מודרכים על־ידי אותם ערכים אנושיים"

(המשך מהעמוד הקודם)
שצמח בשטחים תחת השלטון הישראלי. הם נולדו אחרי 1947, והיו ילדים בתקופת השלטון הירדני. סארי נוסייבה אולי לא הדגם המייצג של הדור הזה, אך ספק אם יש בנמצא דמות כזאת. האם אלה הנערים מיידי אבנים? האם אלה הסטודנטים דוגמת מרוואן וסמיר מביר־זית, שבילו שנים אחרות בכלא הישראלי בשל פעולות חבלה? או שמא ניתן למצוא את הדמות בקרב הפועלים במסעדות, במוסכים ועל גבי הפיגומים? מכל מקום, סארי (אציל בערבית) מייצג איכות פלשתינית חדשה לא מוכרת, השאור בעיסת האינטליגנציה הגאה, לא שרתית ונכנעת, המוכנה להתמודד עם ישראל בצורה מכובדת, להכיר במציאות שהתהוותה בשטחים, ולהאמין כי „נצח הפלשתיני" שיגבר, בסופו של דבר, על נצח ישראל הציונית.

לא היו לסארי זכרונות נעורים מיוני 1967. בעת ההיא השלים את לימודיו התיכוניים ברגבי שבאנגליה, וחסך מעצמו את החוויה הקשה שרבים מבני דורו חוו על בשרם – הלם המפגש עם החיילים הישראלים, ושברון הלב למראה החלפת הדגל הירדני בדגל ישראל. בעיני חלק מהם, כמו מרוואן איש ה"פתח" וממנהיגי הסטודנטים באוניברסיטת ביר זית, החייל הישראלי ממשיך להיות היצור הכי שנוא עליהם. סארי שונה מהם. באתר חפירות הכותל התחכך הצעיר גבה הקומה ושחור השיער על הצפרים, החל באנשי השמאל הישראלי הקיצוני, וכלה במתנדבות הזרות שוחפות הירכיים. ידידות קרובה, רומן של קיץ, התפתחה בינו לבין בתו של פרופסור ידוע באוניברסיטה העברית. היא הפכה בת בית רצויה בבית אביו, וגררה אותו למקדש הירושלמי של השמאל המהפכני – קפה "טעמון".

כל זה התרחש ב־1968, כשהחל מרד הסטודנטים של "דני האדום" בפאריס, ו"לוחמי חופש" פלשתינים החלו חוטפים ומפוצצים מטוסים. המפגש הראשון של סארי עם החברה הישראלית היה מדהים ומבלבל. היום הוא יודע כי אותם צעירים מחוגי "מצפן" אינם משקפים את החברה הישראלית, אך אז הוא נכבש ונדלק. הסקרנות האינטלקטואלית הטבועה בו לא ידעה שובע והכתיבה לו את סדר חייו לשנים הבאות. הוא חזר לאנגליה להתחיל את לימודיו באוקספורד, שם התיידד עם סטודנטים ישראלים, התוודע אל עמוס עוז, גבריאל מוקד ואחרים, ונטל עמם חלק בהוצאת עתון משותף. את תופשות הקיץ הארוכות החליט לבלות בישראל.

מתוך מגמה מוצהרת „להכיר את האוייב מכלי ראשון", הוא למד עברית באולפן יחד עם עולים מברית־המועצות, המשיך לסייע לארכיאולוגים הישראליים בחיפוש השורשים ההיסטוריים הקושרים אותם לאדמת ארץ־ישראל, וגם הלך לעבוד בקיבוץ הזורע שבעמק יזרעאל. „שוחחתי הרבה עם הקיבוצניקים על החיים, על יחסם לערבים, הרגשותיהם, והתעניינתי לדעת מה הם חושבים על זכויותינו".

שלושה הם הכובשים אותו באותם ימים ומעצבים את דרכו העתידה בחיים: במישור הרוחני – הפילוסופיה האיסלאמית וכתבי היד העתיקים שלה. במישור הפוליטי – האידיאולוגיה של חוגי הפתח ה"מתון", לפיה גורלה של ישראל ייחרץ בנועם ולא בתוקפנות. ובמישור האישי – הסטודנטית לוסי, בתו של ג'ון אוסטין, פילוסוף אנגלי נודע, אותה הכיר לראשונה בחפירות הארכיאולוגיות בירושלים. אנגליה מבית נוצרי, אוהדת הציונות. נערה בלונדינית, צנומה ויפה, שכאילו נלקחה מסיפוריו של סומרסט מוהם.

החיבה לפילוסופיה האיסלאמית הביאה את סארי ללונדון ללימודי הדוקטוראט, אך ברגע של חולשה נתקף בולמוס לעשות כסף. כשנה לפני מלחמת יום הכיפורים המריא לנסיכות אבו־דאבי שבמפרץ הפרסי, לעשות יחסי ציבור לחברת נפט בריטית. את הקשר עם לוסי לא ניתק. היא התאסלמה והשניים התחתנו בירושלים. כשלא הצליח לגרוף את המיליונים, חזרו וגברו עליו הגעגועים לפילוסופיה האיסלאמית. עד 1977 למדו השניים בהארוורד שבארה"ב. הוא השלים את הדוקטוראט שלו על הפילוסוף המוסלמי איבן־סינא. היא קיבלה תואר מוסמך בלימודי המזרח־התיכון.

תוך כדי כך המשיך במסע היכרותו עם ישראל ותרבותה. הוסיף ללמוד עברית ופגש את גיי סטרומזה ואשתו שרה. סטרומזה, יהודי צרפתי בן למשפחה של ניצולי שואה, ציוני אדוק שעלה לישראל, שרת בממשל הצבאי ויצא להרווארד לעשות את הדוקטוראט. ידידות עמוקה התפתחה בין המשפחות והיא נמשכת עד היום הזה, בטיולים משותפים בחיק הטבע של הרי ירושלים ובארוחות בצוותא, ללא מאכלי בשר. גיי ושרה שומרים על כשרות.

כ־1977 הגיע סארי לירושלים. סארי התרגש עד עמקי נשמתו, ולא ידע מה ילד יום לעם הפלשתיני, ומה יהיה עליו עם תואר הדוקטוראט לפילוסופיה איסלאמית. אחרי 12 שנות לימודים ועבודה באנגליה, בארה"ב ובמפרץ הפרסי, רחק בו יצרו האקדמי לחפש את עתידו באוניברסיטאות הידועות שבחו"ל. משפחתו היתה פזורה ברחבי תבל. דודו היה שגריר ירדן באו"ם; דוד אחר היה יועץ מדיני בנסיכויות המפרץ; שלושת אחיו עשו בלונדון, באינדונזיה ובאבו־דאבי ואחת מאחיותיו ציירה בסטודיו שלה בניו־יורק. רק אביו, אנואר, נותר בירושלים. רעיון האוטונומיה נזרק לחלל הפוליטי בעקבות הסכמי קמפ־דייוויד, ואישים ישראליים השואפים להידברות עם הפלשתינאים, הסכו את ביתו למוקד עליה לרגל. אנואר נוסייבה הכחיש את השמועות שהוא מעביר שדרים משמעון פרס (אז באופוזיציה) למלך חוסיין על רעיונות "האופציה הירדנית".

סארי החליט לעלות ארצה, לחזור למכורתו. „אני קשור לבית", הוא אמר באחת הפגישות שלנו; כמו פלשתיני אחר, שעשה שנים רבות בלימודים ועסקים בארה"ב, כשנשאל מדוע החליט לחזור לביתו שבירושלים המזרחית, השיב בחיוך דקיק: „איך אתם היהודים אומרים? אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני, לא?"

סארי ולוסי החלו ללמד באוניברסיטת ביר־זית, ושכרו דירה קטנה בירושלים, בעיר העתיקה. פרק חדש נפתח בחייו: המציאות של "נטל הכיבוש הישראלי", כדבריו, התוותה את דרך חייו. היא גיבשה את דעותיו על החברה הישראלית, עיצבה את השקפותיו הפוליטיות, וקרעה את נפשו האינטלקטואלית. לא עבר זמן, והוא הפך קרבית בבית־קפה קטן בעיר העתיקה, "עץ הלימון" שמו. מקום מפגש של משכילים יהודים וערבים. השם נוסייבה מעורר כבוד והערצה, וגם מהווה תעודת ביטוח מוצקה: איש לא יוכל להאשימו בהתרועעות בוגדנית עם "האוייב הישראלי". סארי כבש לו עדה משלו. הוא הקסים בהליכותיו ובהתנהגותו; חוטי שיער לבן שוזרים ברעמת שערו השחור, ודיבורו מתון ומושך. הופעתו בוהמית משהו, לבושו קצת רשלני, פעמים לא מגולח, תמיד מאופק, לא צועק, לא נרגן. „לפעמים יכולת לראות את גלגלי מוחו עוברים וחושבים", אומר אחד מבאי אותו בית קפה.

ה אוניברסיטה העברית הזמינה אותו להרצות על הפילוסופיה האיסלאמית, וחברו הטוב, גיי סטרומזה, עודד אותו להענות להזמנה. „לא ראיתי בזה כל רע", הוא אומר, „הייתי מלא אופטימיות למצוא פתיחות בישראל, להיות מעורב. גם נמשכתי אל הספריה העשירה שלהם". כעבור שנה הפסיק ללמד. מדוע? „בגלל הידיעה שתלמידי היום הם סטודנטים, ומחר – הם אנשי צבא המדכאים את עמי הפלשתיני", הוא מסביר. אבל היה גם לחץ חיצוני. אוניברסיטת ביר־זית, בה המשיך ללמד במקביל, הבהירה לו בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים: אצלנו או אצלם. הוא נכנע, כי על בשרו ונפשו למד שאי־אפשר להצות קווים.

להט צמאונו להכיר את החברה הישראלית שכך, ואולי בא על סיפוקו. כמעט שהפסיק להרחיב את חוג חבריו הישראלים, וגם את הקשר עם ידידיו מימי אוקספורד והארווארד לא חידש ולא הידק. „הם פחות מעניינים אותי עכשיו", הוא אומר, „יש הבדלי חיים ביני לבינם, ובכלל אין לי חשק ומרץ להשקיע בכך מאמץ מיוחד". גם מהשפה העברית ניתק מגע ולא פיתח את שליטתו בה. הוא קורא צרפתית, גרמנית, יוונית קלאסית וכמובן אנגלית, אך מתקשה מאוד בקריאת עברית, ונמנע מלדבר בה. „אני עצלן, אני לא מקיים כבר הרבה מגעים עם הישראלים, ואם אני נפגש עמם, יותר קל לי לדבר אתם אנגלית", הוא מסביר. יתכן שזאת הסיבה, אך דומה שאין זו כל

[illegible]

שתי אלטרנטיבות עומדות בפנינו, העם הפלשתיני, קובע סארי נוסייבה: להשתתף עם הישראלים באדמה, או בזכויות הפוליטיות. השתתפות באדמה פרושה מדינה פלשתינית עצמאית. גבולותיה: במזרח – נהר הירדן, במערב – מתוכנית החלוקה של '47 ומזרחה, בהתאם למו"מ עם ישראל. השתתפות בזכויות הפוליטיות פרושה שישראל תספח אותנו, ונהיה לאזרחים ישראלים לכל דבר. נשרת בצה"ל, נצביע לכנסת, נזכה ל„חוק השבות" שיאפשר לפלשתינים „לעלות ארצה", כמו היהודים, ולחזור למקומות מגוריהם ביפו, בעכו, בחיפה, בטבריה. ישנם שם יהודים? אזי נבנה לידם ישובים חדשים. סארי נושא את דגל הסיפוח בהתנדבות, מרצון, בשורת מאמרים וראיונות. חבה נהיה ישראלים, הוא זועק. האם הוא באמת מאמין בכך? „כן" הוא משיב. „אני מביט לטווח ארוך, 50-100 שנה קדימה, וסופכם יבוא.

מתי־מעט פלשתינים מוכנים לקבל את הצעתו המהפכנית של סארי, אך הוא אינו מתיאש ולא פוחד. „אכן, בודד אני בדעותי" הוא אומר, „אך אמונתי בליבי. אני הוא חיל החלוץ האינטלקטואלי של העם הפלשתיני. מאחורי ילך ויצעד בעתיד צבא גדול. המציאות בשטחים והסיפוח הזוחל שלכם, הם הם שיגשימו את האידיאולוגיה שלי ויניעו את צבא העם הפלשתיני בעקבותי".

האוטונומיה? „רעיון לא קביל ומסוכן", הוא קובע, „זה יפטור את הישראלים מהדאגה של ניהול חיי היום־יום בשטחים, מבלי לאבד את השליטה בשטח ומבלי לתת שום כוח ממשי לפלשתינים". ומה לגבי שיפור איכות החיים, האצלת סמכויות? „נסיון ישראלי ליחסי ציבור, לתקפיא את הבעיה במקרה. אבל בכוח אתם תדפקו את עצמכם. הפלשתינים, במהלך הזמן, ככל שחייהם ישתפרו הם יגידו: טוב לנו ונחמד לנו, ואנחנו רוצים שיהיה יותר נחמד. ואז הם יקומו וידרשו זכויות פוליטיות, ואולי תבוא ההתפרצות".

[...]האמת, שכמותו ניסה להדחיקה, שעכשיו היה מעדיף [...] מכל מגע חי עם הישראלי. הגאווה והאצילות [...] נותנים לו לדבר ב„שפת האוייב". אין הוא כמו [...] צעירים פלשתינים שלמדו עברית במוסך, [...] או בבתי הכלא, אשר שולטים בשפה הרבה יותר טוב ממנו, ואף מתבטאים בה. אין ספק – הוא [...] עצמו עליון על פניהם, ועוד נשוב לכך.

עם כל הסייגים שגזר על עצמו, אין סארי חדל [...] ולהתחכך לפחות בשולי החברה הישראלית. הוא נוהג ללכת לפעמים לקונצרטים בהר ציון, לטייל [ב]גליל, לבלות בטבריה, ועל חופי בת־ים וחיפה [...] ימק"א בירושלים, לסעוד במסעדת מקדייויד [...] יפו בירושלים, ואף לשלוח את בנו בכורו ללמוד נגינה בכינור אצל מורה פרטי בקרית היובל [ב]ירושלים. הוא יכול להרשות לעצמו.

עם מכונית פיז'ו 305 אדומה משנת ייצור 79', [...] מספר ישראלי, ועם פנים של פרופסור ישראלי [...] ושאינם מסגירים את מוצאו הערבי, לפחות בעיני [...] של משמר הגבול), הוא עובר במחסומי [...] בלי בעיות, ועוד מנופפים לו בידיים להאיץ [ו]לא ליצור פקק. מספרים שהוא עוצר מרצונו החופשי [ב]מחסומים ואומר: „אני פלשתיני, בידקו אותי". סארי [...] בתצייתו: „יתכן שפעם קרה משהו כזה, אבל [...] כלל – אם מנופפים לי להמשיך, אני נוסע ולא [...]". ועוד הוא מוסיף בחיוכו המצודד שכה מאפיין [או]תו: „הרבה פעמים אני נוסע באוטובוס ציבורי ערבי, [מ]כיוון שאשתי היא זאת השולטת בפיז'ו, ובמחסומים [מו]רידים אותנו, ואני כמו כולם מחכה לבדיקה". סארי [...] שרוב המיפגשים שלו עם הישראלים [מת]קיימים היום במחסומים, „עם החיילים הצעירים [...]".

ואם סארי כך, מה יגידו בני הדור הצעיר מהכפר, [ש]אינו משגת לרכוש רכב פרטי, ומראם מזרחי? [...], ביקורות הפתע, החיפוש בכליהם, הבושה וההשפלה שבחוסר האונים – מטריפים את דעתם ומקיעים שנאתם לישראל. עבורם, המחסום הוא [ת]מונת התגלמותה של ישראל "הכובשת והמכוערת". [...] ניתוק בטחוני לא משכנע אותם. לכן הם חוצים [...] מה שנקרא פעם הקו הירוק, רק אם צריכים ללכת לישראל. בעיני רבים מהם המחסום נהפך לחומה [...] המפרידה בינם לבין החברה הישראלית. כמעט [...] שנה לאחר שנוצר המגע הפיזי הראשון עם ישראל, הם טרם למדו להכיר כהלכה ולהבין את תרבותנו, [...] מאווינו והפארודוכסים הפוליטיים שבנו. אבותיהם הכירו ישראל מיפלצתית כפי

שהצטיירה בקריקטורות ודברי השטנה של התקשורת. הדור הצעיר יכול לראות את ישראל האמיתית בעין, אך את עיקר המידע עלינו הם ממשיכים לשאוב מהעתונות הערבית ובעיניהם אנו ממשיכים להיות זרים. איש עסקים פלשתיני אמיר, חניך תרבות המערב, אותו ביקשנו לפגוש, הציע להתראות במלון הילטון, כי „יש שם אווירה בינלאומית, וזה נוח לי. בבית־קפה ישראלי אני מרגיש זר".

גם סארי, שהציץ עמוק לחברה הישראלית, נפגע ורגש של זרות עובר בו בקרבתה. „זאת חברה דינמית, אמוציונאלית מאוד וקרובה לטמפרמנט המזרח תיכוני", הוא מאפיין אותנו, ומוסיף בקורטוב של קנאה: „אני מעריך ומעריץ את האינטליגנציה שלכם, את המוח שלכם, את כושר ההמצאה שלכם, את יכולתכם לעבודה ביחד, בקבוצה, על מנת להשיג את מטרותיכם. אנו, החברה הערבית, עדיין מפגרים אחריכם בזה. אצלנו עדיין שולט האינדיבידואליזם".

אבל לא רק את אלו מכבד סארי. יותר מכל הוא נפעם מהערך העליון שישראל מייחסת לחיי אנוש, ומתרשם מהאחווה היהודית לאורך ההיסטוריה. „בחברה שלנו זה כל כך שונה", הוא מֵצר, „הנה, הושפעתי עמוקות מקבלת הפנים שערכתם לשצ'רנסקי, אדם אחד, אסיר אמונה, וראש הממשלה פרס וממלא מקומו שמיר באים לקבלו, וכל העם בישראל צופה בכך. כמה חבל שכלפינו הפלשתינים, אתם לא מודרכים על־ידי אותם ערכים אנושיים". ובנשימה אחת הוא מוסיף: „חסר גדול כן עשיתם עימנו. הדינמיות והקידמה שלכם הקפיצו אותנו קדימה על פני עשרות בשנים".

הערצה לחוד ולאומיות פלשתינית שורשית לחוד. סארי משקיע עצמו בפעילות ציבורית ופוליטית באוניברסיטת ביר־זית. הוא יסד את ארגון המורים והעובדים, עמד בראשו, ויחד עם הסטודנטים ניהל את המאבק לפני חמש ושש שנים בעד חופש אקדמאי, ונגד צו הממשל הצבאי המחייב את המרצים שלא להשתייך לאש"ף. המודל שלו זו האוניברסיטה העברית בירושלים.

חייו לא קלים. האווירה באוניברסיטת ביר־זית חסרה את הניגוחות הדרושה לחופש האקדמאי, ונפשו האקדמית מתייסרת. רוב תלמידיה, יוצאי שכבות נמוכות ורקע כפרי, תומכים בארגוני המחבלים השונים. אך יש בו משהו מרוח החלוציות שבטיפוח אוניברסיטה פלשתינית חדשה, ומתחושת השליחות שבמתן חינוך לאומי לסטודנטים. השקפותיו ודעותיו המקוריות זוכות בהדרגה לתשומת לב והקשבה בקרב הסטודנטים, האינטליגנציה הפלשתינית, חוגי השמאל בישראל, ה"יונים" במערך, ובקרב חוגים ליברלים בארה"ב.

אתה מביט לסארי בעיניים וחושב: האם הוא שונא אותי, האם הוא היה מוכן להרגני בדקירות לשונו הצחה והגיונו המוצק? מה יש בו, בהתנהגותו, בחשיבתו, שטרם ראיתי אצל פלשתיני? מהיכן הוא שואב את בטחונו העצמי? ובכלל, מי אתה סארי נוסייבה?

„אני קודם כל בן־אדם, ורק לאחר מכן פלשתיני", הוא משיב.

ובמה שונה אתה כל־כך מהאחרים?

„אני בתוכי, בפנימיותי, מרגיש עצמי חופשי מעול הכיבוש שלכם. חופשי מכל רגש נחיתות כלפיכם. אבל חיצונית, בחיי היום־יום, אני לא חופשי. מרבית הפלשתינים אינם כמוני. הם רואים רק את החיצוניות, רק מה שקורה להם יום־יום, שעה־שעה. חוויות ומצוקות השעה מניעות את רגשותיהם והם מטפחים כלפיכם שנאה ועוינות ורגשות נקם. הם אינם חופשים. הם אסירי סבל הכיבוש. בזה אני, החופשי בנפשי, שונה מרבים מבני עמי".

הסטודנטים של סארי אוהבים אותו, והוא מחבבם במין תחושת עליונות. בשבילם המלך חוסיין מוקצה מחמת מיאוס; אש"ף מבחינתם הוא הנציג הבלעדי של הפלשתינים, ואין זולתו; בעיניהם – הטרור הוא לגיטימי. הם לא יודעים מה זה רוק אנ'דול ואוהבים לשמוע את אום־כולת'ום; את זאהי ארמלי וריפעת טורק הם מכירים ואף גאים בהם; הגיבורים שלהם – מי שמת למען העניין הפלשתיני. יש בהם המצדדים בשר

אסוציאציות

סארי נוסייבה על:

שמעון פרס – פיקח;
יצחק שמיר – עובד קשה;
משה דיין – יהודי;
אריק שרון – שמן;
יוסי שריד – בן־אדם;
גאולה כהן – מלהיבה;
מאיר כהנא – מסוכן;
צה"ל – כיבוש;
משמר הגבול – ג'יפים;
הכנסת – מכוערת;
העתונות הישראלית – טלוויזיה גרועה;

דוד לוי, „משום שהוא ספרדי, ואם הספרדים יעלו בישראל לשלטון הם יהיו קרובים יותר לפלשתינים".

גם סארי נוסייבה איש "פתח", לא רשמית, ובערפאת הוא רואה את מנהיגו הטבעי: „הוא כמו בן־גוריון: צרוף של אידיאלים עם גישה פרקטית". בכך איננו שונה מהאינטליגנציה הפלשתינית בשטחים, שאינם שמאלנים ונתמכים בכסף המתקבל מירדן. אין להם מוקד הזדהות מתון יותר, ימני יותר. אבל, גישתו של סארי לאש"ף מעניינת ומקורית. „אש"ף הוא הנציג הלגיטימי היחידי של הפלשתינים, זאת עובדה, אולם אש"ף הוא רק הצורה, הכלי, המייצג את התוכן. והתוכן הוא התנועה הלאומית הפלשתינית ושאיפתה לעצמאות וזכויות פוליטיות. אם אש"ף, מסיבה כל שהיא יתפרק, אזי כל גוף חדש שייצג את התוכן – הוא הוא ינהיג את הפלשתינים ויהיה נציגם. כאשר אתם הישראלים אינכם רוצים את אש"ף, אלא דורשים שתקום מנהיגות מקומית בשטחים, אין כוונתכם להחליף צורה בצורה, אלא להחליף את התוכן ולהמית את שאיפתנו לעצמאות פוליטית. לדעתי, לא תצליחו בכך, וכל מנהיגות בשטחים שלא תייצג את התוכן הלאומי שלנו – לא תהיה אמיתית". גם אביו של סארי, אנואר, שהיה מזוהה לחלוטין עם המשטר הירדני – בשנים האחרונות מורהה באופן קיצוני עם רעיונות אש"ף.

כדי להמחיש ולהבהיר, כדרכו של מחנך, הוא אומר: „אם פרס יופיע מחר בטלוויזיה ויגיד: ישראל

(המשך בעמוד 51)

תמונה משפחתית: הילד לומד כינור בקריית יובל.

„מרבית הפלשתינים אינם כמוני. הם רואים רק את החיצוניות, רק מה שקורה להם יום־יום, שעה־שעה. חוויות ומצוקות השעה מניעות את רגשותיהם והם מטפחים כלפיכם שנאה ועוינות ורגשות נקם. הם אינם חופשים. הם אסירי סבל הכיבוש. בזה אני, החופשי בנפשי, שונה מרבים מבני עמי"

עוגה־עוגה

"לונדון" נולדה בטרנסילבניה והתמקמה בתל־אביב. אימפריה של עוגות, שזובין מהטה אמר עליהן: הכי־טובות בעולם. את הסניף הרומני הלאימו הקומוניסטים, ולסניף התל־אביבי, שהתפאר ב"אין לנו סניפים", כבר יש תאום ובקרוב אף ייפתח שלישי, הגדול והיקר מכולם.

מאת אבי רז

צילום: שמואל רחמני

...ינמאניה המשפחתית: ...כולם יש היום סוכר". ...שמאל, המייסד הנריק ...וילהלם: הוא עלה מהר בסולם הדרגות.

למעשה, אין לי שום סיבה לרחוש חיבה מיוחדת ל"לונדון" ולאנשיה: ה"ג'ופרה" שלהם, ה"מסקוטה", ה"ריגויאנצ'י", ה"ביבסקו", ה"קראיף", וכל השאר, המוגשים על־פי כל כללי הטקס הרומני (כלומר, בפרצוף חמור־סבר עד חמוץ), אינם גורמים לי אושר רב כאשר אני עומד מול המראה ומתבונן בצמיג־המותניים המ־פואר, המתנפח והולך; אבל הט־עם, את הטעם.

וכך, אני מוצא את עצמי מתייסר שוב ושוב בדילמה הה מלטית הנוראה: להיות או לא להיות; להיות דקיגיורה כגפ־רור, צר וארוך, אבל מר־נפש ואנטיפתי, או לא להיות. ההכרעה, בדרך־כלל, היא לטובת הלא־להיות; כלומר, לטובת אישיות שופעת טוב־לב כתוצאה מגיזרה עגלגלה בגין אותו דחף לאר־כר־כיבוש לפה גדוש בעוגות הנפלאות הללו (ואת הגלידה החלומית ואת הקסטה כבר הזכרתי?); מי, לכל הרוחות, המציא את מלכודת־הפיתום התל־אביבית האיומה הזאת?

הנריק וילהלם (1919–1980), זה השם.

הסגה הלונדונית גרושת הקלוריות התחילה לפני חמישים־וחמש שנים, באלף תשע־מאות שלושים־ואחת, בברשוב שבטרנסילבניה, באופן די שיגרתי: להנריק וילהלם מלאו שתים־עשרה, והוא לא רצה ללמוד. קורה. אז שלחו אותו ל"דויאל", הקונדיטוריה הכי־טובה בעיר, שילמד מקצוע. והוא למד.

"הוא עלה מהר בסולם הדרגות", מספר אדי וילהלם, אחיו הצעיר של הנריק המנוח. "שמה לומדים שלוש שנים, ארבע שנים, אבל הנריק היה כישרון; בגיל שמונה־עשרה הוא כבר ניהל לבד את הקונדיטוריה של הבוס שלו".

כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה, גוייס הבוס לצבא. הנריק נשאר ב"דויאל", להוציא תקופת־זמן שבה נלקח למחנה־עבודה. כשחזר הבוס, הוא הציע להנריק לקנות את העסק. הנריק הסכים; המשפחה גייסה כסף, ואת החסר הבטיח האופה הצעיר להשלים מרווחיו בעתיד. "דויאל" היתה ל"לונדון" ("למה לונדון? ככה הוא רצה. לכל בן־אדם יש את השיגעון שלו") וההיסטוריה של הטעם־הטוב נרשמה תחילת השושלת.

כמעט מייד התרחב אילן־היוחסין: בשנת ארבעים־ואחת, בהיות האח אדי בן ארבע־עשרה, ציוו הנאצים להשליך את ילדי היהודים מבתי־הספר; אדי הלך ל"לונדון" והיה לשוליית־קונדיטורים במשך שנתיים. אחר־כך עשה שנתיים הפסקה ובתום המלחמה שב לתגבר את אחיו הבכור: "שמה לא עבדנו שמונה־שעות. בשביל זה, גם היום יש לי הטמפו לעבוד לא שמונה־שעות.

"הנריק עבד שעות על שעות. עשרים שעות ביום; הוא היה יושן שם, על שקי־הסוכר. ממש חי בשביל המיקצוע לא יום ולא לילה. אני זוכר שבמלחמה באו להזמין אצלו סלסלה עם ורדים מקרמל. הנריק לא עשה את זה עד אז, ואיזה יומיים הוא ישב, יום ולילה, עד שגמר את הסלסלה עם הוורדים מקרמל. וזה היה לא־פחות מוצלח ממה שהבעל־בית שלו, שהיה אומן גדול, היה עושה".

די מהר יצא שמה של "לונדון" שבטרנסילבניה (למה הרומנים האלה מתביישים לומר רומניה?) לתהילה עד כדי כך, שאצולת בוקרשט הבירה היתה טורחת במיוחד ועושה את הדרך בת השעה־שעתיים לברשוב, כדי לטרוף ולזלול את העוגות של הנריק וילהלם, ואת הגלידה שלו.

אה־כן, הגלידה: היו מייצרים אותה ידנית; אחד מחזיק ואחד מסובב. לא קל. בשנת ארבעים־ושש נודע לווילהלמים על מכונה אוטומטית לגלידה, שהעירבוב שלה משובח יותר. הנריק לא יכול לשאת את המחשבה שאי־שם ברומניה תיוצר גלידה טובה משלו. אדי: "אז תיכף נכנסנו למכונית, היה לי אז בייבי־פורד, נסענו לטרנסילבניה הצפונית, וחיפשנו את המכונה עד שמצאנו וקנינו".

בארבעים־ושמונה עלה אדי ארצה ("למה? שרציתי להילחם; מהאוניה התגייסתי ישר למלחמה") ואילו הנריק נשאר בברשוב. בשנת חמישים הלאימו הקומוניסטים את הכל, גם את ארבעים הקונדיטוריות של טרנסילבניה, שאוגדו בקואופרטיב עם מאפיה מרכזית. "לונדון" היתה ל"קונדיטוריה מיספר 5" והנריק וילהלם מונה פרשידנטה (נשיא) של הקואופרטיב, כאשר אחד הכפופים לו היה החבר כוגדן, הבוס־לשעבר מ"דויאל". אבל, כמובן, זה כבר לא היה זה.

אחרי חמש־עשרה שנות מיגדנאות בנוסח המהפכה הסוציאליסטית, עלה הנריק לישראל. הוא כבר היה נשוי לבובו, וגם האח הצעיר אדי הספיק בינתיים להתחתן עם בבי. אדי היה אז מנהל־המשק של משפחת המיליונרים הירושלמית שרובר, לאחר שהגיע בתום שירותו הצבאי בחיל־הרגלים למעלת סמל־רכב ("ואת־אומרת, לא נכנסתי למיטבח") והתפרנס במשך עשר שנים כנהג־טקסי. האח הבכור הנריק, שהגיע עם האישה, הילדים, כולל בת־מאומצת, ואימו, התמקם גם הוא בירושלים ומצא תעסוקה בקונדיטוריה של האוניברסיטה־העברית, "אבל עם שאיפות להיות עצמאי".

את השאיפות הללו מימש כעבור ארבע שנים, בשישים־ותשע, בחנות זעירה ברחוב בן־יהודה בתל־אביב. עד אז היתה שם מכולת, אבל הנריק, בעזרת האישה בובו והילדים ארנסט ויהודית, עשה אותה לחוליה הבאה בשרשרת "לונדון". רק שבמשך שלוש שנים אף אחד לא בא. אדי: "קודם כל, היתה שגיאה שלא עשו ויטרינה חיצונית לעוגות, שיראו את העוגות מבחוץ. אז לא הכירו ולא ידעו".

אבל הואיל ורומנים לא חסרים אצלנו, התחילו לאט־לאט להכיר ולדעת בכל זאת את "לונדון" בגירסתה התל־אביבית: "הלקוחות הראשונים היו באמת רק רומנים, שהכירו מה זה עוגה רומנית או כאלה שאפילו הכירו את הנריק משם. ואז, השמועה התחילה ללכת מפה לאוזן. בלי אף מודעה אחת". בקיצור, המוניטין של הקונדיטוריה הקטנה התפשטו והגיעו אל אורחים מכל הסוגים, דרך קיבותיהם.

אדי, שאומר כי עכשיו לא נותרו מן הגרעין הרומני ההוא אלא שלושה אחוזים "כי לכולם יש היום סוכר", חזר־בתשובה בשנת שבעים־וארבע, לאחר שהעסק התחיל לשגשג ו"לונדון" כבר סומנה על המפה התל־אביבית כמוסד. "ראיתי שהנריק עובד כל־כך קשה, והוא לא מסוגל לקחת בעל־מיקצוע שלא ברמה שלו, אז עזבתי את הג'וב הטוב שלי בירושלים, שבקושי נתנו לי לעזוב, והצטרפתי".

– התגעגעת לאפיית עוגות?

"במובן מסויים, כן: שזה לא רק עבודה; זה גם יצירת־אומנות. הסיפוק הכי טוב, שאתה עושה איזו עוגה חדשה וזה מתקבל. אתה יודע מה היה הסיפוק שלנו כשהנריק עוד היה חי? הסיפוק שלנו, הבידור שלנו, שהיינו באים במוצאי־שבת, מתיישבים ומסתכלים איך אנשים נהנים מהעוגות שלנו. זה היה הבידור"

עכשיו, בשעת ערב מוקדמת, חמש שנים וחצי אחרי מותו של הנריק, עדיין מתבונן אדי וילהלם בתשומת־לב מרובה בלהקות הטורפים שפושטות על "לונדון". למשל, הפצצה הבלונדינית שיושבת בפינה עם "המאהב" למרגריט דיראס; גם אני מביט בה, בתיקווה שתניח סוף־סוף את הספר ותתייחס איכשהו אלי, אבל מבטו של אדי ממוקד בפיה, כדי לקלוט את תגובותיה על הכיסים הקטנים בעוגה הכהה. "זה עוגה חדשה", הוא מפרש את הסטייה, "תמרים, פירות, מרציפן. עוד אין לה שם. נראה איך היא תתקבל".

אי־פעם אחרי שספרתי בתפריט ארבעים־ושמונה עוגות, לאי־פחות, התבקשתי "לשאול את המלצר על העוגות העונתיות או החדשות". אדי: "צריך חידושים. בעצם, אפשר להמציא עוד אלפי מינים של עוגות. זה מיקצוע מאוד רחב. כל עוגה תופס קליינטורה. אני, למשל, אוהב שינוי: לטעום מכל דבר. אבל יש לנו קליינטים שכבר שנים אוכלים רק 'אמנרינה' [תירגום: עוגת שוקולד, קרם שוקולד, מצופה פונדנט שוקולד], ויש הרבה שאוכלים שנים את ה'סברינה' [ביאור: בצק סירופ, קצפת מתוקה], או את ה'קראיף', כמו שאתה אוכל רק 'ג'ופרה' [פרשנות: עוגת שוקולד נקי מריח]. יש אנשים שבאים במיוחד לאכול את הגלידה תות־שדה, ואם אין – אז הוא מסתובב והולך; הולך הביתה, לא לקונקורנציה.

"עוגה חדשה יכולה לתפוס קליינט חדש. אני לא

(המשך בעמוד 51)

מצדה שנית

(איגרת להורים)

הורים יקרים,

לפני זמן מה חגג בני בר־מצווה (תודה רבה, בקרוב אצלכם), ובמסגרת בית הספר עלה עם עוד ארבע מאות ילדים, כולם ילדים שומרי חוק, שלא עשו כל עוול לאיש, למצדה. ושם עבר הילד עוד טראומה, ומצא את עצמו נוטל חלק בפולחן פגאני, שלדעתי גובל בטקס פאשיסטי, ובאותה הזדמנות – גם עושה צחוק מהדת היהודית ומהמיסטיקה. למרות שהיתה לי הרגשה שמדובר באירוע מביך, עליתי אל ההר הנורא עם עוד ארבע מאות הורים וארבע טון קייטרינג; ואולי טוב שעליתי, משום שעכשיו אני יכול לכתוב את האיגרת הזאת ולבקש מכם להתנגד בכל תוקף להעלות את הילד אל ההר, להשתתף בפארודיה הזאת על היהדות. רחמנות על ילד שלא מבין למה מעלים אותו להר המסמל גבורה ומוות בחג בגרותו, חג כניסתו לחיים שמי יתן ויהיו בהם כמה שיותר אהבה וכמה שפחות מצדה. ונאמר אמן.

אנחנו, ההורים המאושרים, קמנו ביום הטקס בשלוש בבוקר, ועלינו בסדר מופתי על אוטובוסים של המועצה. הסדר המופתי הזה ילווה אותנו עד שוך המהומות. עלו הורים, אחיות ואחים, ופה ושם התחמקה לה גם איזו סבתא, אך בעיקר עלו סירים וצידניות עמוסות מזון. כעבור שלוש שעות מצאנו את עצמנו מטפסים בשביל הנחש אל צמרת המצדה. למטה עמדו שני אל"מים. עשויים מעצים וחבלים, שאמורים לסמל את רכב המלחמה של הרומאים. מדריך מהגנת הטבע הסביר לי שאלה הם הפראיבטים של פיטר שטראוס ופיטר אוטול, מהסידרה על מצדה, ואין כל דמיון בינם לבין הנגמ"ש יד־שניה של הורדוס.

למעלה כבר חיכה הילד, עם עוד ארבע מאות ילדים, לאוטובוסים שאמורים לפלוט את ההורים ואת המבוגרים למעלה המצדה, לטקס החגיגי. טיפסנו מתנשמים, בדרך הנחשית הזאת, וכשהגענו למעלה ראינו את הפלא של המאה:

הילדים שלנו נהיו דתיים!

רק אתמול שלחנו אותם לטיול למצדה, ואנחנו הכרנו אותם חילוניים כחול על שפת הים, והנה – בן־לילה, כולם יהודים טובים ומלאים זכרונות היסטוריים.

בתחילה פחדנו שהם יחשבו שאנחנו רומאים ויתחילו לזרוק עלינו אבנים, אבל לא – בשיחה שהיתה לי אחר־כך עם הילדים, הסתבר לי שאי אפשר להאשים אותם בשום ידע מוקדם על הקרב ההיסטורי על מצדה, מלבד ילד אחד שהפגין בקיאות ואמר לי שיאיר בן אלעזר היה משהו כמו נינג'ה, והיו לו כינועים.

כמו הורים אתאיסטים, ניסינו להתמרד נגד הכפיה על ההר, אבל ההורים האחרים אמרו שזה סמלי. "סמל למה?" שאלתי. "ליהודים גיבורים," אמר אחד ההורים, ובינתיים הילדים כבר צועדים בסך, בסדר מופתי כל הזמן, כולם עם חולצות לבנות, עטופים בטליתות, תפילין וציציות, כיפה על הראש, והסידור על השפתיים.

איפה טעינו אנחנו שואלים. וההר שותק. כי הרים לא מדברים עם הורים. בינתיים, לילד הספציפי שלנו נפלו התפילין מהמצח לתוך העין, וידו הקשורה בתפילין, בקשר שנראה כמו קשר־גוט, לא מאפשרת לו לגעת בתפשיות. וזה בערך גם המצב אצל שאר 399 הילדים. נכון למצדה. כולם קשורים בניגוד לרצונם בכל מיני אביזרים קדושים האלה, שנוזלים להם מהראש והידיים לכל הכיוונים. ומכיוון שהם אמורים להסתובב כך חמש שעות, ברוח שכמעט מעיפה את מצדה לים המלח – האמינו לי, שהיהודים החדשים הללו נראו די מרופטים ביום חגם.

ארבע מאות ילדים ברחבה, כולם מחופשים לדתיים שומרי מיצוות, וברמקול הצרחני כבר נשמע השיר הזה: "ארץ בה נולדנו, ארץ בה נחיה, יהיה מה שיהיה..." וזאת ההגדרה הקלאסית לפאשיסט, שחי למען המדינה, ולא חשוב מה המדינה תעשה, הוא יסלח לה, כי הוא פאשיסט. ארבע מאות המסכנים מסתדרים בשורות ישרות, בצל דגלים כבדים וסיסמאות כבדות: "מצדה שנית לא תיפול", "ארץ אחת, עם אחד" והנה הילדים כבר פוצחים בריקודי רועים, מסתבכים בתפילין שלהם ונופלים ארצה, ואז נופלת להם הכיפה, והם שוב קמים, ואז גם הטלית נופלת. שכן, ילד לא יכול להיות דתי ביום אחד. חסר לו תרגול על תשמישי הקדושה הללו, וכמובן שמבוכתו גוברת מרגע לרגע, בעיקר מול קהל הוריו הססגוני, המוחא כפים בסדר מופתי לנוכח ההתעוררות הדתית הזאת.

ואז מתחילה מסכת הגבורה: סיפור הקרב האחרון נגד הרומאים וההתאבדות הקולקטיבית על ההר. הילדים שמספרים לא יודעים על מה הם מדברים, משום שהשפה גבוהה, וגם הסיפור הוא לא סיפור סימפאטי. כמו כן, לא בטוח שהם מבינים מדוע עליהם לחוג את חג התבגרותם במקום של מוות דווקא. הילד הספציפי שלנו היה מעדיף קומזיץ על החוף של בית ינאי, עם תפוחי אדמה ומוסיקה של ה"דייר־סטריטס". ראש קטן, עוד יהיה לו זמן למצדה שנית.

בינתיים, התפילין שלו כבר ירדו לו לברכים, החולצה הלבנה שלו נפרמה, וכעת, מתחת לטלית היתה הזדמנות לקהל לראות את חולצת הטריקו של הילד הספציפי שלנו ועליה דיוקנו של מר ואן־אריק, וזה טשטש לו קצת את היהדות והבהיר לציבור מיהו הגיבור האמיתי שלו.

לא אלאה אתכם בפרטים, אבל זה היה באמת טקס מביך, מסכת עם מלים שילדים לא יכולים להבין אותן, יותר מדי דגלים, ויותר מדי גבורה. ארבע מאות יהודים ננסיים, מפוזרים ציציות על ההר, ועושים צחוק מהדת וממצדה גם יחד. אילו הגויים היו מבצעים טקס שכזה, היינו אומרים שהם מבזים את הדת שלנו. ואם הייתי יודע את רוח הטקס הייתי אוסר על בני להשתתף בו. יותר מכל הזכיר לי הטקס הזה את הסרט "החומה" לפי התקליט של ה"פינק־פלויד". ילדים שצועדים על ראש ההר ונופלים אחד אחד למטה, לתוך מטחנת בשר. עשיתי שגיאה ואמרתי את זה לאחד ההורים.

"למה תמיד ביקורת? מה, זה לא מרגש אותך?"

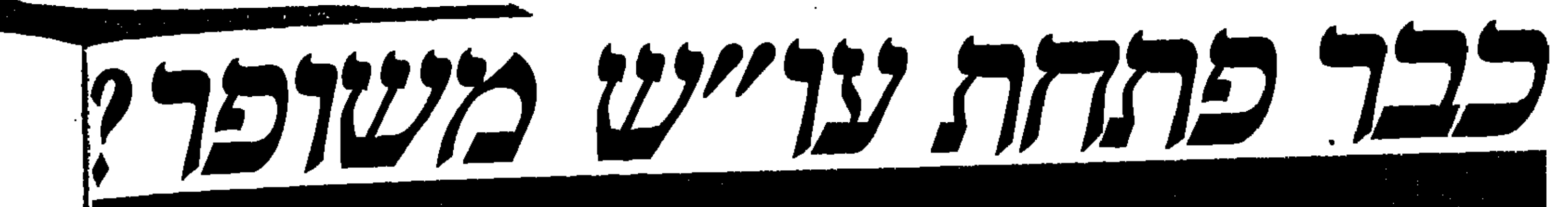
"לא, זה מעצבן אותי."

"תראה איזה סדר, הילדים האלה, והמורה פנינה במיוחד, כל הכבוד להם! איזה סדר! איזה ארגון!"

ואז שוב הבנתי כמה נורא כשהצורה חשובה יותר מהתוכן. כששואפים למיסדר המפקד, לדגלים ולתלבושת דתית אחידה. ולא חושבים: רק רגע, מה כל הסדר המופתי והארגון הזה מנסים להגיד? ולכן, הורים יקרים, אני משחרר אתכם עכשיו מהטקס המביך והמסוכן הזה על המצדה. אתם לא חייבים לעשות את זה. לא עושים בגרות על התחפשות לדתיים. וכתוב בתורה שהילד צריך לעלות לתורה, לא לטפס על הר שגורל עליו. לילד מגיע חג במקום של שמחה ולא של שואה וגבורה. והילד לא חייב להיות דתי, אבל הוא גם לא מוכרח לפגוע בדת היהודית ובתשמישי הקודש שלה. קחו אותו ביום הזה אל הגנים והפרחים, אל השדות והים, אל המוסיקה והאהבה, אל החיים היפים!

תגידו שאני שלחתי אתכם.

יהונתן גפן

הדולר נשבר
בכל-בו שלום!
היריד האמריקני מתחיל בכל-בו שלום במסגרת "שבועיים אמריקה". כל-בו שלום מביא לכם שפע של מוצרים וחידושים שטרם נראו בארץ. השער הנמוך של הדולר וירידת המכסים בעקבות הסכם הסחר עם ארה"ב הפכו את המחירים של המוצרים המוצגים ביריד לאטרקטיביים ביותר. בואו ליריד האמריקני בכל-בו שלום ותרוויחו.
יריד אמריקאי
בכל-בו שלום ת"א ורב מכר בשעות 20.45-23.00
חניה חינם במוצ"ש
בחניון בית הרכב במגדל שלום
כל-בו שלום
בואו לגעת בירח.
REVLON
FLEX SUN & SPORT
SPALDING
HEAD
Johnson & Johnson
turtle wax
Samsonite
תפריט אמריקאי
במסעדות ה"בקתה"
וה"City"
בכל-בו שלום.
פינת החידושים
המגע האמריקאי
במחלקת לבני בית
המצע האמריקאי
לבני נשים
כלי בית ומטבח
בסגנון אמריקאי
מחלקת בגדי ילדים
VISA
קח "ויזה" לאמריקה ללא ריבית
VISA+30
American Tourister
CORNING
NCR
DURACELL
Kodak
DISTRIBUTOR
Coca-Cola
T.W.A המוביל האמריקאי
TWA
כל-בו שלום
החקוס שבאופנה

אל"מ (מיל') דוד פיטל: שנים על שנים מכרו לנו שאי אפשר בלעדינו. (צילום: דפנה קצור)

אלוף־משנה (מיל.), בלי עלה תאנה

לא מפרגנים לו

חמישה חדשים מחפש דוד פיטל עבודה. הקצין המצטיין נפל במילכוד – ככל שסיכנת חייך יותר, שירתת ביחידה קרבית – סיכוייך למצוא היום עבודה בשוק האזרחי פוחתים. הוא לא לבד. אלף ושבע מאות קצינים יושבים בבית ומחכים לטלפון.

מאת יאיר לפיד

בצה"ל, אומרת המסורת המקודשת, לא משאירים נפגעים מאחור. במסגרת הקיצוצים בתקציב הבטחון נפלטו לשוק האזרחי, בשנתיים האחרונות, כאלפיים קצינים בכל הדרגות. יש בהם היום מאות מובטלים, בתוכם לא מעט מפקדים בכירים. מספרם עוד יוכפל כשייפלט הגל הנוסף של 600 קצינים וחוגרים, הצפוי בקרוב. נפשות פגועות. צה"ל מנצל את העובדה שטבועה בהם, מכוח הרגל, נאמנות בסיסית למערכת שהעיפה אותם. שהם לא יצאו נגדה.

המילכוד הגדול הוא שככל שסיכנת יותר למען המדינה, יש לך פחות סיכויים לעבוד בה. לקצין שיריון יש פחות אפשרויות למצוא עבודה מאשר לקצין בפרקליטות. למפקד סיירת אין כמעט שום סיכוי נגד קצין עם נסיון במחשבים. זוהי נחיתה קשה. היא קשה גם מפני שצה"ל, כבר הרבה שנים, איננו "צבא העם" – זה לא נכון שיש קשר תמידי, אמיתי, בין הצבא לבין שאר המדינה. הצבא, היום, מבוסס על גרעין בסיסי של קצינים מקצועיים שפיתחו, כמו כל קבוצה אנושית סגורה, סטנדרטים משלהם, סלנג, מאניירות, שיטות לקבלת החלטות. היום אפשר, בלי להתאמץ, לזהות מקילומטר קצין בצבא – הוא זז, מדבר, אפילו נראה אחרת. מאז 73' יש שחיקה מתמדת במעמדם של הקצינים האלה. כל זמן שהם בשירות פעיל – השחיקה היא בלתי מורגשת. הצבא משכנע את עצמו, ואותם, ש"מלטה יוק" – הם עדיין העילית. כשהם יוצאים החוצה – העיניים, שאינן מורגלות באור האכזרי, כואבות. כואבות מאוד.

לאל"מ (מיל') דוד פיטל יש עיניים כאלה, ממוקמות בפרצוף שזוף, רחב תווים, שקמטים דקים משורטטים בתוכו. הוא השתחרר לפני שלוש שנים ועבר, מייד, לעבוד בחברת "תמוז" לתיווך בעסקות נשק. לפני חמישה חודשים הוא עוזב את החברה, החליט שהוא רוצה לצאת ממעגל הקסמים הבטחוני, לחפש עבודה "בעולם האמיתי". חמישה חודשים הוא מסתובב מראיון לראיון, מפגישה לפגישה, מרחייה לרחייה, נאבק בתחושה המתעצמת של העלבון. פיטל, בחור טוב שכמותו, לא רוצה לעשות מזה רעש.

"לא הייתי רוצה להצטייר כתור הנֶעְכָּר הלאומי", הוא אומר במבוכה. 24 שנה הוא היה בצבא, ממלא שורה של תפקידים ביחידות חי"ר שונות, בעיקר בצנחנים. עכשיו הוא מגיע לאחד המשרדים, והמשפט הראשון שאומר לו שם הבוס הוא: "אתה רואה, אני הייתי רק סמל בהנדסה, אבל בגלל שהשתחררתי בזמן היו לי השנים בשביל לבנות לעצמי את המשרד הזה". פיטל, שדווקא חשב שזה שהוא נשאר בצבא היה מעשה יפה, שתק והלך הביתה. "אני בן 45", הוא אומר, "חשבתי שזה גיל טוב להתחיל בו קריירה חדשה, אבל פתאום אני מגלה שאני מבוגר מדי. שכולם היו שם לפני. אני, מבחינתם, מין יצור כלאיים מוזר – אין לי נסיון בניהול, לא שיווקתי, אני לא מכיר ועדי עובדים, רציתי לעבוד בחינוך, אבל בלי תעודה של פרגוג קשה למצוא עבודה. זה שבמשך יותר מעשרים שנה חינכתי אנשים בני שמונה־עשרה, העברתי אותם את הדרך הקשה ביותר – לא מעניין אותם".

בבקרים פיטל הולך לים, לפעמים הוא רץ כמה קילומטרים, אחר־כך הוא יושב בבית ומשתגע בשקט. "בימים הראשונים היה לי מרץ עצום. נרשמתי לארבע חברות שונות לתיווך כוח־אדם. נדמה היה לי שאני פשוט אצטרך להחליט בין האפשרויות. שום דבר לא יצא מזה. משלוש חברות לא קיבלתי אף הצעה. החברה הרביעית שלחה לי שתי הצעות שלא הניבו כלום. עכשיו אני מרגיש איך אני שוקע לאט לאט באפאטיה, מכין לעצמי את האולקוס ולא יכול לעשות שום דבר בנידון".

הוא קיבל, לא מזמן, טלפון מחבר בדרום־אפריקה שהציע לו לעבור אליו, להקים ביחד עסק. פיטל סיפר על זה למשפחה, כמעט כאנקדוטה. הבן שלו, בן 17, לא חשב שזה מצחיק. הוא אמר, בתוקף, שלהגר לדרום־אפריקה זה הפתרון הטוב ביותר. פיטל הרגיש שמה שהבן אומר זה כשלון חינוכי שלו, אבל קשה היה לו להתווכח. כל המערכת שבנה, שניסתה להוכיח לילדים "שאם תעשה בשביל המדינה – המדינה תעשה בשבילך" התמוטטה. היום הוא נותן לסיטואציה הנוכחית, למדינה, עוד שלושה חודשים. אחר־כך נראה.

"אם לא תהיה לי ברירה – אני אארוז מזוודות. אגיע למסקנה שבתוך המסגרת הקרוייה 'מדינת ישראל' אין לי מקום או יכולת לנצל את כישורי. אני לא אלך, כמובן, לאמן חיילים בחו"ל. ללמד לבנים לירות בשחורים נראה לי אופורטוניזם מוחלט, למרות שאני מכיר כאלה שהשתחררו והלכו לעשות את זה. בסך־הכל, אם המדינה לא מוכנה לקלוט אותי כאזרח, כאדם עובד, אני אחפש לי מקום שבו אני יכול לעבוד. שאני ארגיש שיש בי תועלת".

זה לא איום וזה לא נאמר כאיום. פיטל שמע, כמו כל אחד אחר, את איומי־הירידה של אנשי "אתא", של מאוכזבי "קלריון", של זועמי השכונות. לפני שלוש שנים הוא היה מרים גבה וממלמל משהו על "נפולת של נמושות". היום קשה לו להתווכח. הוא גם יודע שהוא אינו היחיד, שהוא נציג – מקרי – של תופעה. יחד איתו עזבו את "תמוז" שבעה אל"מים ושלושה תא"לים – אף אחד מהם עוד לא מצא עבודה. חלק פשוט הפסיקו לחפש. הם יושבים בבית, אוכלים את הפנסיה.

הגוף היחיד שעושה מאמץ כלשהו לטיפול באנשים כמו פיטל הוא "צוות" – ארגון קציני הקבע משוחררי צה"ל. לפי סא"ל ג., אחד מראשי הארגון, הבעיה איננה נפשית בלבד: "בשום מקרה שהוא אי אפשר להתקיים מהפנסיה העלובה שנותן הצבא לקצינים המשתחררים. המדינה איננה ערוכה להציע להם מקומות עבודה והם יושבים בבית". פיטל אומר שהבעיה איננה הלחם. הפנסיה בסדר וחוץ מזה אשתו עובדת, "ואם היו לה תוכניות לעזוב את העבודה, היא יודעת עכשיו שהיא צריכה לשכוח מהן". הוא גם ממלמל משהו על "חסכונות", מנסה לא לתת לי להבין שהוא חי, היום, מכסף שהולך ומתמעט.

רובר "צוות", אל"מ (מיל') יורם כרמלי, אומר שאף אחד מהקצינים המשוחררים לא הולך לבקש עזרה. הם רק רוצים לעבוד: "הצבא ומשרד הבטחון פשוט ניערו חוצנם מן האנשים האלה. קצין שהשתחרר מהצבא הוא אדם בלי שום אבא. בניגוד לגימלאים אחרים אין לנו, המשוחררים, שום ארגון גג או איגוד מקצועי שיגן עלינו. בחוץ, זה כל אחד לעצמו".

"אתה יודע", אומר פיטל, "זה שלא עוזרים לנו זה רק הקצה של עלבון גדול בהרבה. שנים על שנים מכרו לנו שאי־אפשר בלעדינו. פתאום זורקים החוצה אלפיים קצינים, אומרים לנו שבעצם לא היו צריכים אותנו. זה מאוד לא מחמיא. הפרה הקדושה מתה, עכשיו שוחטים גם את הכוהנים. השוק האזרחי קלט את ההדים של היחס הזה".

מעבידים אומרים שלא כדאי להחזיק קצינים: "הם באים מהצבא", אומר לי מעביד שסירב להזדהות, "עם הרגלים רעים. שם (בצבא) לכל רב־סרן בן שלושים יש מזכירה, מכונית צמודה ונהג. אני לא צריך פה אנשי לוקסוס. אני – וכל המשק – בתקופה של מאמץ קשה לחסוך כל גרוש". פיטל אומר שהוא כבר שמע את הטיעון הזה בעבר וגם אז הוא הרגיז אותו: "זה עלבון לאינטליגנציה שלי. מה הם חושבים, שאני לא מסוגל להבין את ההבדלים בין צבא לשוק כלכלי פתוח? נכון שהתואר האקדמאי שלי הוא בהיסטוריה ומדעי המדינה ולא בכלכלה, אבל זה לא הופך אותי לאידיוט. אפשר לחשוב שאני לא אסכים לעבוד אם אני אצטרך להכין בעצמי את הקפה, או לנהוג לבד הביתה. זה קישקוש. אם יש לנו הרגלים אז הם טובים מדי, לא רעים.

חבר שלי, ששירת איתי בצבא, נכנס לפני כמה שנים לעבוד ב'מקורות'. שם הם גומרים לעבוד כל יום בארבע. הוא היה נשאר אחרון, יושב וקורא חומר מקצועי, מנסה לסגור את הפערים. בסוף באו אליו ואמרו לו לעבוד בבית. הם מדברים על הרגלים? מה הם חושבים שאני אעתיק לאזרחות שיטות צבאיות? אני לא מבין את הפחד, הרי אני לא אבדוק גילוח לעובדים בכל בוקר. ההרגלים שלנו, אלה שבאים מהצבא, הם קודם כל יום עבודה ארוך בהרבה ומוסר עבודה גבוה מאוד. מזכירה ונהג זה שטויות. מי צריך את זה? רק שייתנו לעבוד".

(המשך בעמוד הבא)

קירש (הפרקליט המחוזי) התנפל עלי בחמת זעם. הוא דיבר אלי כאילו הייתי חייל שלו בטירונות. אבל אחרי ששמע אותי, מחק את אותו סעיף מכתב האישום. בסוף המשפט קרא לי ואמר: 'כל הכבוד. אין עוד מערכת מקבילה לזו שלכם בעולם שהייתה נוהגת ביושר כזה'!

(המשך מהעמוד הקודם)
שאצלנו, ככל שאתה עולה בדרגה טיב הרכב יורד? זאת אומרת, המכוניות החדשות הולכות לאנשי השדה בדרג הנמוך. אתה עולה בדרגה או עובד מחוץ לקו הירוק, אתה מתחיל לקבל מכוניות יד שניה. ראש השרות נסע בלי מיזוג אוויר למרות שכל פקיד ממשלתי בדרגתו, ואולי נמוך ממנו, כבר נוסע ברכב ממוזג. הוא לא היה רוצה לרדת כיריחו ממכונית ממוזגת ולמצוא שם את אנשי השדה מזיעים. ואלה רק סממנים שלא קיימים יותר במדינה.

„מצד שני, ההקפדה עם העובדים היא בלתי מתפשרת. יום אחד קיבלנו ידיעות שסטודנטים אשר ברקו מטענים למשלוח בדרך האויר קיבלו טובות הנאה קטנות מהשולחים. נתבקשתי לחקור אותם. כעשרה מסרו הודאות מלאות. התברר שמדובר בסכומים שווי ערך של עשרה עד חמישים דולר. המשלמים היו בדרך כלל מו"לים ששלחו ספרים וכדי לזרז את הטיפול הזמינו סטודנט זה או אחר לארוחה. לא היתה שום התפשרות עם הבטחון, רק קידמו חבילה זו או אחרת בתור. חזרתי עם הממצאים ונשאלתי מה לדעתי צריך לעשות אתם. אמרתי שצריך לפגוע להם בכיס. לדרוש מהם להעביר תרומה גדולה פי עשרה לאילן. 'השתגעת', אמר לי אחד הממונים, 'זו תהיה תחילת ההידרדרות'! הוא תבע לפטרם. העניין הובא לראש השב"כ וזה הכריע בעד פיטוריהם. לא עזר להם שהיו בסוף הלימודים, לא עזר להם שההחלטה לפטר אותם משמעה הפסד שנות לימודים רבות. הם בכלל לא היו עובדים קבועים שלנו. כלום.

„ראש השב"כ גם פיטר פעם כתור שהביא קבלה על שתי כוסות קפה בפגישה שהתברר כי לא נערכה במועד הרשום בקבלה. לא הועילו הסבריו על הוצאה שהוציא במועד אחר ושכח לקחת קבלה. לא פעם פוטרו מאבטחים בשלב האחרון של הקורס, כאשר דיווחו על פגיעות טובות יותר משהיו להם. היחסים נבנו על אמון ואמינות הדדיים. אף פעם לא בדקו אותם, אך כאשר זה נתגלה, כל שקר קטן דינו אחד – סוף השרות. היה לי על זה ויכוח קשה עם ראשי המערכת. אני טענתי, 'בפני עיוור על תשים מכשול. הם חייבים לעמוד במינימום מסויים ואם אתם לא רוצים לפתות אותם לדבר שקר, תטילו על מישהו אחר לבדוק את התוצאות'. אשתי, עד היום סבורה שלא צדקתי. סילוק מן השרות היה גם דינו של כל מי שהעלים מידע מן הממונים. תיפרי משמעו משפט. תאמין לי שזה לא נעים להשפט שם. עברתי בית־דין כזה על בשרי. זהו בית־דין פנימי מעוגן בחוק. התובע וגם השופטים באים מן החוץ. העונש בדרך כלל כבד. יותר קשה מעונש שנגזר על עבירה דומה בבית משפט רגיל.

„היחסים עם הפרקליטות, אי אפשר לתאר עד כמה שיתוף הפעולה הזה הוא חיוני. גם עם המשטרה והמוסד. זו ריקמת יחסים עדינה מאד. אם תהרס, זו תהיה פגיעה בנפשה של המדינה. כי מה שחשוב מכל זה השקט הנפשי. התחושה שאחרי שלושים ואחת שנה לא גרמנו מעולם להענשתו של אדם חף מפשע. אחרת לא הייתי יכול לישון בלילות.

„יום אחד תפסנו חבר בארגון עויין באיזור ירושלים. היו לנו כל הפרטים על פעילותו במסגרת הארגון, המפגשים והישיבות הסוריות, שבהן תוכננו מבצעים. ראיות חותכות שאי אפשר היה לערער עליהן. ידענו כי אותו ארגון היה אחראי לביצוע מעשה חבלה שהפיל קרבנות במרכז הארץ, והיינו משוכנעים כי האיש השתתף באירוע הדמים. הדבר בא לידי ביטוי בכתב האישום לאחר שמיכה קירש, שהיה פרקליט מחוז ירושלים, קיבל את עמדתנו. רצה הגורל, ובעיצומו של המשפט תפסנו חבר אחר באותו ארגון, שהודה בביצוע הפעולה החבלנית. ברחילו ורחימו עליתי לקירש לירושלים. 'תהרוג אותי, תעמיד אותי למשפט, תעשה מה שאתה רוצה. טעינו', אמרתי לו, 'כל מה שאמרנו לגבי חברותו של האיש בארגון נכון. אבל את הפעולה המסויימת הזאת ביצע אדם אחר'. מי שמכיר את קירש יכול לתאר לעצמו מה היתה תגובתו. הוא התנפל עלי בחמת זעם. צעק. צרח. קילל. נהיה אדום מכעס. ואני הייתי לא פחות בכיר ממנו. הוא דיבר אלי כאילו הייתי חייל שלו בטירונות. אבל אחרי ששמע אותי, מחק את אותו סעיף מכתב האישום. בסוף המשפט קרא לי ואמר: 'כל הכבוד. אין עוד מערכת מקבילה לזו שלכם בעולם שהייתה נוהגת ביושר כזה'!

„לא פעם היו פרקליטי המדינה והיועצים המשפטיים שותפי סוד מלאים בנושאים שטיפלנו כבר בשלבים הראשונים. הם התאימו את עצמם לשעות שלנו המטורפות. לעולם לא אמרו לנו אין לנו זמן. בתיהם של יונה בלטמן, גבריאל בך, מישאל חשין, יצחק זמיר, אהרון ברק, מאיר שמגר וחיים כהן, היו פתוחים לפנינו ואוזניהם קשובות. אולי מתוך ענין והזדהות ואולי מתוך יחס למאמצים ולמסירות שהפתיעו אותם כל פעם מחדש.

„מסירות. כאשר היתה התקפת המחבלים על האוטבוס ליד ה'קאנטרי קלאב' בהרצליה, תוך דקות התייצבו כל החוקרים של האגף במטה. מי שלא בא, התקשר כיוזמתו. פרט לאחד. למרות שהתנצל ואמר כי המתין בבית לקריאה, נזפתי בו. בשרות אין מקום לכאלה שממתינים לטלפון. אני נהגתי בסלחנות, אבל כעבור זמן הוא נפלט. מי שהולך לעבוד שם בלי תחרשה של יעוד, סופו להפלט. רוב העבודה קשה, אפורה ומפרכת, ואין בה תמורה כספית הולמת. גם זוהר אין. זה לא ג'יימס בונד. ועד שמגייסים אותך אתה עובר שבעה מדורי גיהנום.

„גיוס וקליטה. את השרות הבטחוני שלי התחלתי בכלל בגיל 14 בחיל השדה של ההגנה. בשבילי זה הכל אותו הדבר. אחר כך הלכתי לפלמ"ח כי הבחורות אהבו פלמ"חניקים. פעם הבריטים עצרו אותי בליווי שיירות לירושלים ותוסיה כהן הצליח לשחרר אותי. מה עושים אחרי המלחמה? כל מה שידעתי זה לנהוג. אז הלכתי להיות הנהג של שאול אביגור. הוא היה באותם ימים האיש הכל־יכול אצל בן־גוריון. בנו נפל במלחמה והוא התחיל להתייחס אלי כאל בן. הוא לקח את זה כל־כך ברצינות, עד שהתחיל להאכיל אותי, לדאוג שאני אצחצח שיניים. הוא החליט להמליץ עלי לשרותי הבטחון, אך דרש ממני ללמוד באוניברסיטה. בהתחלה רצה שאלך לטכניון ללמוד הנדסה. אחר־כך התפשר עם אשתי על משפטים. התחלתי ללמוד ועברתי בארכיון. באתי עם תעודת בגרות. אז זה היה דבר גדול. בינתיים כולם סיימו תארים. אבל מלבד השכלה, הם כל כך מחטטים בעבר שלך...

„ובסופו של דבר אתה בעבודה עם הרבה רגעים של אכזבה ותיסכול. ימים ולילות ארוכים של מעקבים ומארבים מתוחים עד גבול השיעמום עם קצה חוט של סיכוי שנגלה משהו, ועם הרבה סיכויים שנעלה חרס, והמאבק האמיתי הוא בשיגרה. איך להישאר רעננים, עירניים ומעוררים למרות הכל. אבל יש גם רגעים של סיפוק.

„הצלחות. אני לא אשכח את שיחת הטלפון שקיבלתי בחברון מאיש השדה שהמתין לזו'זו. זה היה באוגוסט 1980. כאשר קיבלנו את המידע הראשוני על הישראלי יוסף נידם (זו'זו) שהסכים להטמין מטען ממולכד במרכז ירושלים תמורת מיליון לירות, חשבתי שמשטים בנו. אבל במידע כזה לא משחקים. יצאנו לחברון, והנה החומר מאושר והאיש בידינו ויש הוראה. לפני שנתפס הצליח להבריח שש קטיושות, שני תת־מקלעים ו־150 ק"ג חומר נפץ. אסון גדול נמנע, ובמקרים כאלה אין לנו שמחה גדולה יותר מכוסית 'לחיים' אצל ראש השרות. כמו שאמרתי, עבודה עם אורות וצללים כמו בכל מקום, אבל יש גם פיקנטריה פה ושם.

„פיקנטי? אני זוכר למשל את סמי ברוך. בינואר 1965 נידון ל־18 שנות מאסר על ריגול לטובת מצרים. הוא היה תעשיין, דור רביעי בירושלים, שעמד להקים בית־חרושת לטכסטיל בקרית גת. התברר שכל המפעל היה כיסוי להעסקת מרגלים מצריים בנגב. איש ממורמר ומתוסכל. מה אני זוכר? שהיתה לו מאה בת יפיפיה ואנחנו עקבנו אחריהם ביום ובלילה.

„חיי לילות. אחרי מלחמת ששת הימים היינו גלי חץ אימים. לילות בילינו בשטח. אתם יכולים בכלל לתאר מה הלחץ הזה של הלילות? בלילות גם ישנים יחד ואוכלים את כל החרא ביחד, והסכנה רובצת כל הזמן. בתקופה הראשונה חיפשנו מיצבורים בכל פינה. פעם דרש ממני חוקר בלילה כזה, להצטרף לחוליה שיצאה לעזה. סרבתי. האם זה סרוב למלא פקודה? אצלנו הלא אין דרגות. יש תפקידים. לכל משימה בוחרים את האיש המתאים ביותר. לא חשוב מה תפקידו. אני התעקשתי ואמרתי לו שאין לו מה לחפש שם. אתה יודע מה הוא ענה לי? אתה רוצה שאני אעשה את כל העבודה האפורה ושהצנחנים יאכלו את השמנת? בסוף הוא יצא. היום הוא עיתונאי. לא קל.

★

„שלושים ואחת שנים נלחמתי על־כך שכאן לא יהיה 'ראש קטן' רצינו 'ראש עצום'. אני פרשתי כאשר הרגשתי שהפנים המקומטים שלי לא משתלבים עוד בישיבות המטה. חשבתי כי השגתי את כל מה שיכולתי לצפות לו ואני יכול לפרוש בשקט לגימלאות.

„פנסיונר מה הוא רוצה? לא לרדת ברמת החיים. ואני היטבתי את רמת החיים וציפיתי שההטבה הזאת תמלא את החלל של הענין שהיה לי בעבודה. לצערי זה לא קרה. במלחמת לבנון חיכינו לטלפון במשרד: אולי יקראו לנו לעזור בצור. הטלפון לא צילצל, ולהגיד לך את האמת – גם השותף שלי וגם אני, נפגענו מאוד"

„שלושים ואחת שנים נלחמתי על־כך שכאן לא יהיה 'ראש קטן' רצינו 'ראש עצום'. אני פרשתי כאשר הרגשתי שהפנים המקומטים שלי לא משתלבים עוד בישיבות המטה. חשבתי כי השגתי את כל מה שיכולתי לצפות לו ואני יכול לפרוש בשקט לגימלאות.

סופשבוע

ליום ירושלים,
אייר תשמ"ו
מאת אריה בנדר
צילומים: יוסי זמיר,
"סקופ 80"

כיפות חמאם־אל־ע... והרובע המוסלמי — מב... משרידי כולל "שומ... החומ...

34. אל העיר העתיקה בירושלים

(האתרים היהודיים ברובע המוסלמי)

רב המטיילים הפוקדים את ירושלים ויוצאים ידי חובתם בסיור ברובע היהודי המשוקם בנוסף למסע הקניות בשווקים, פוסחים בהיסח דעת על פרק נפלא בתולדות העיר העתיקה היהודית היום רק למתי מעט. כמה, למשל, יודעים על התקופה בה מספרם של יהודי ירושלים היה גדול מכל קהילות הלא־יהודים גם יחדו כמה אזורים שהרובע היהודי בגבולותיו המוסכמים, החופפים פחות או יותר לגבולות הרובע ערב נפילתו במלחמת השחרור, הוא תחום המושב המצומצם ביותר בהשוואה למימדי החתיישבות היהודית בין החומות ב־200 השנים האחרונות? שכן, מראשית המאה הי"ט ועד למרד הערבי (המאורעות) שפרץ לפני חמישים שנה, ב־1936, השתרע הישוב היהודי על פני שטחים רחבים ברובע המוסלמי של ימינו, כמעט שליש משטחו, אם לא יותר. חיבה מיוחדת רחשו היהודים לאיזור בהיותו סמוך למקום המקדש של הר הבית, ובטווח ראיה.

באזור זה, שכלל את הרחובות הגיא, מעלה חלדיה ורחוב הסאריה, התגוררו בעבר מאות משפחות יהודיות ובמקום פרחו ועלו בתי כנסת, ישיבות ומוסדות צדקה לרוב. החיים היהודים השוקקים בלב הרובע חמורשו נגדעו במאורעות ה־1920, 1929 ו־1936 לאחר שהאוכלוסיה היהודית נאלצה למלט את נפשה. הנועזים שהתעקשו להאחז בבתיהם ובחצרותיהם, פונו בידי המשטרה הבריטית. עם זאת, לא פקעה הבעלות היהודית על הנכסים שננטשו ברובע המוסלמי. הם הושכרו כדת וכדין לערבים. שטרות הבעלים היהודיים לא נמחקו מספרי הטאבו, גם תחת השלטון הירדני. והם הועברו לניהולו של האפוטרופוס הירדני לנכסי נפקדים. לאחר מלחמת ששת הימים ואיחוד העיר, התברר כי רוב בתי הכנסת והישיבות שברובע המוסלמי, גם הם נפלו לפני אותו גורל שפקד את הרובע היהודי כולו. חלק מבעלי הנכסים ניסו לתבוע את זכויות השימוש, לא כולם יכלו לחזור לבתיהם.

אתרי הישוב היהודי ברובע המוסלמי מעניינים כסיור בפני עצמו. לא בכולם סימני היכר המעידים על עברם. "יום ירושלים" הוא מועד הולם להתוודע אל הפרק העלום הזה בתולדות העיר. אפשר להקיף אותו בטיול רגלי נינוח שלא יארך יותר משעהשעתיים. מסלול סיורנו יפקוד את המוקדים המרכזיים של החיים היהודים ברובע המוסלמי, שבחלקם נגאלו ובחלקם נשארו עזובים ומיותמים.

אל בית שטראוס. תחילת הסיור ברחבת הכותל, בפתח המנהרה שמתחת לכולל האידרא, המוליכה אותנו לרחוב השלשלת ומתחברת גם עם קצה רחוב הגיא. ביציאה מן המנהרה נפנה ימינה, ונטפס במעלה המדרגות המתפתלות מזרחה לעבר בניין המתכמה ושער השלשלת שבחומה המערבית של הר הבית (הכניסה להר־הבית דרך שער זה – בתשלום). מימין לדרך, במרחק של כ־100 מטר מערבה משער השלשלת, ניצב ביתו של הנדבן היהודי נתן שטראוס שיסד כאן בשנת תרע"ב (1912) בית תמחוי לעניי ירושלים שהיה מספק ארוחות חמות לדלת הישוב הישן. את בית התמחוי ניהל איש ירושלים ר' יוסף נבון, אביו של הנשיא לשעבר יצחק נבון. השער לבית זה חסום, אבל מעליו ניתן להבחין ב"מגן דוד" הקבוע בו מאז אותם ימים. בבית שטראוס ישיבה ללימודי תורת הנגלה והנסתר.

אל כולל "שומרי החומות". נשוב על עקבותינו אל מול פתח המנהרה המוליכה מרחבת הכותל, ונפנה ימינה לעבר רחוב הגיא. ממש בתחילת הרחוב, בצידו הימני, עומד בשממונו בנין עתיק שקומתו השניה שימשה עד למאורעות תרפ"ט כבית מדרש לכולל "שומרי החומות", אותו יסדו תלמידי החת"ם סופר שעלו מהונגריה בשנת 1834. קומה זו נבנתה בשנת 1904. התורכים, ששלטו אז בארץ, התנגדו לבנייתה שכן נועדה להיות גבוהה יותר ממסגד כיפת הסלע. או אז, נתגייסו תלמידי הכולל, וניצלו את החוק התורכי האוסר להרוס בית אם הושלמה בניית הגג. באישון לילה השלימו את בנין התקרה של בית הכנסת, כדרך שנהגו אז בוני המושבות היהודיות הראשונות. הקומה נהרסה במאורעות תרצ"ו, אך עדיין ניכרים על כתליה סימני הפאר. לאחר שחרור העיר ב־1967 הושכרה הקומה התחתונה, הגובלת ברחוב הגיא, למשפחת בן־ארזה שפתחה שם חנות לממכר ספרים וחפצי קודש, החנות היהודית הראשונה בעיר העתיקה לאחר מלחמת ששת הימים.

אל חמאם הכהנים וליקב היהודי הראשון. בסמוך לכולל "שומרי החומות" – בית המרחץ הישן (התמאם) מהתקופה הממלוכית, חמאם־אל־עין, שבו היו נוהגים לרחוץ גם יהודים. לפי המסורת זהו המקום שבו היה הכהן הגדול טובל לפני כניסתו לקודש הקודשים בבית המקדש. בחמאם, הבולט בשל כיפותיו שבהם נקבעו חלונות זעירים, היו ימי רחצה נפרדים לנשים ולגברים ופעל בו גם מקווה טהרה לחתנים ולכלות. היום המבנה אינו פעיל ונמצא בבעלות ערבית.

מעט במעלה הרחוב, נפנה ימינה לרחוב החנויות הסגור, או בשמו העתיק שוק מנפצי הכותנה (עושי המזרונים מצמר־גפן). בקצהו שער להר הבית, ובסמוך לו חצר ר' מנדל ראנד, חסידו של האדמו"ר מצאנז ואיש עתיר נכסים, שהגיע מגליציה בשנת 1900. הוא קבע את מושבו בחצר הנושקת לחומת הר־הבית, כדי שבבוא המשיח תהיה לו כניסה פרטית לבית־המקדש, והוא לא יאלץ להדחק עם מאות הכהנים והלויים שירוצו לעבודת הקודש. החצר, אחת החשובות שהיו בין החומות, בולטת למרחוק בשל 3 כיפותיה. היא מצויה באמצע הרחוב בצידו הצפוני, אך הכניסה אליה היא גם מבית מס' 131 ברחוב הגיא.

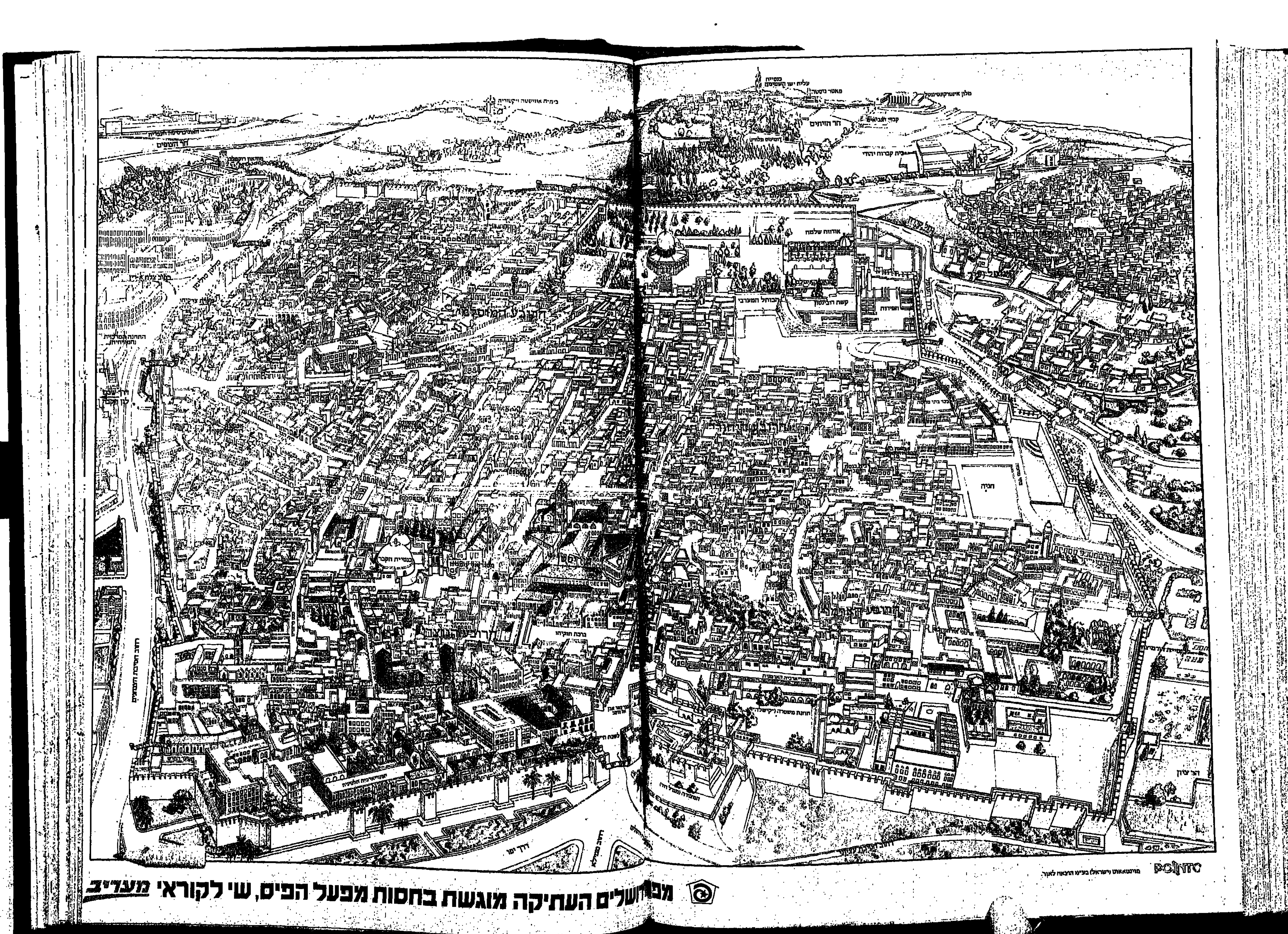
באתר יש בנין בן 3 קומות ובו עשרות חדרים, חצרות, בורות מים, חנויות ומחסנים. בתקופת הזוהר של החצר התגוררו בה כמה מגדולי התורה של הישוב הישן. יהודים רבים בחרו במאה הקודמת לגור במקום מכיון שסברו כי בכוכים המשמשים היו כחנויות היה מושב חכמי הסנהדרין לאחר שגלו מלשכת הסנהדרין מ' שנים לפני חורבן בית שני. בחצרו של מנדל ראנד הוקם בשנת 1848 היקב היהודי הראשון בא"י, ע"י משפחת שור. במקום מתגוררות כיום עשרות משפחות ערביות בתנאי עזובה חמשלמות שכר דירה לבעליה החוקיים, עו"ד צבי ראנד, צאצאו של ר' מנדל.

אל רחוב חברון. נחזור לצומת שוק עושי הכותנה ורח' הגיא ונעלה מעלה אל רחוב מעלה חלדיה, הנקרא על שמה של משפחה ערבית נכבדה. בעבר היה הרחוב מאוכלס במאות משפחות יהודיות, שנהגו לקרוא לו רחוב חברון, שכן רובן הגיעו אליו מעיר האבות אחרי מאורעות 1921. בדרכנו מפינת רחוב הגיא, נתעכב בפתח הבית מס' 52, חצרו של ר' משה רכטמן שעלה ארצה מרוסיה הלבנה ב־1885. תחילה עסק ביצור יין ואח"כ עבר ליצור חריצי גבינות קשות שהיו מעדן באותם הימים. בתו של ר' משה ◀

מגן דוד על משקוף בבית התמחוי של נתן שטראוס, ליד בית המחכמה.

מעלה חלדיה (רחוב חברון) — מבט מבית העדה המערבית (משמאל).

מפ[illegible]ושלים העתיקה מוגשת בחסות מפעל הפיס, שי לקוראי מעריב

סופשבוע

(המשך)

נישאה לבן משפחת שור, בעלת היקב הגדול בחצר ראנד. הכניסה לחצר היא מבעד לשער צר מידות, אך בפנים החצר היא רחבת ידיים וגם בה מתגוררות היום משפחות ערביות.

במעלה הרחוב בצד שמאל, מקום ישיבת "חיי עולם" שנוסדה לפני 100 שנה, והיום שוכנת בו ישיבת בעלי־התשובה "שובו בנים" של חסידי ברסלאב ובה כמאה תלמידים. מעברו השני של הרחוב – בית בן 3 קומות השייך מאז שנת 1865 לוועד העדה המערבית. הכניסה לבית היא מבעד

לקשת מפוארת עשויה אבני גזית. במשקוף הימני של הכניסה קיים שקע מזוזה אשר נותר מאז שנותיו הראשונות של הבית. ותיקי ירושלים, שיצאו לתור אחר שרידי הרכוש היהודי בעיר העתיקה ב־1967, מצאו להפתעם את הבית כשהוא שלם ובפתחו כתובת החקוקה על שלט פח, בזו הלשון: „הישיבה ת"ת ובתי הכנסת של הקדש כוללות העדה המערבית בירושלים". הערבים לא העזו לחלל את הבנין, שבמשך 31 שנה לא דרכה בו כף רגל יהודית. בחנוכה 1979 היה זה המבנה היהודי הראשון ששוקם.

בית העדה המערבית נבנה ע"י הרב דוד בן שמעון, המכונה צוף דב"ש, מנהיג תקיף ובעל שעור קומה שעלה ארצה עם תלמידיו ממרוקו בשנת 1845. דב"ש גיבש את עדת יוצאי צפון אפריקה בנפרד מועד העדה הספרדית, ויסד את השכונה היהודית הראשונה מחוץ לחומות. שרידיה ברחוב הנושא את שמו של צוף דב"ש המחבר את רחוב אגרון עם רחוב דוד המלך, מאחורי בנין משרד התעשיה והמסחר. הבניין בעיר העתיקה נשתמר להפליא ועד היום ניתן לקרוא על קירותיו כתובות הקדש ולוחות זכרון בעברית מהמאה שעברה.

לפני כשבע שנים נוסדה בבנין ישיבה ללימוד הלכות עבודת בית־המקדש בשם "תורת כהנים". תלמידי הישיבה, כולם כהנים, בוגרי צבא וחניכי ישיבות ההסדר. מכשירים עצמם לשרת בקודש לכשיבנה בית המקדש השלישי. הכותל המזרחי של הישיבה הוסר ותחתיו הוצב חלון זכוכית ענק שממנו נשקף הר־הבית במלוא הדרו.

גם בהמשך הרחוב חזרו להתנהל חיים יהודים בשתי חצרות נוספות, חצר ר' מרדכי הירשנזון, שבה הודפס העתון "הצבי" בעריכתו של אליעזר בן־יהודה, וחצר "כולל גליציה" ובה בית הכנסת "ציון המצוינת". אותיות עבריות חקוקות על המשקופים במקום מספרי החדרים. בית הכנסת נקרא בשעתו „קייזר שול" לזכר ביקורו של הקיסר האוסטרי פרנץ יוזף בירושלים, לקראת סוף המאה שעברה. לכבוד ביקור הקיסר נפרצה החומה ליד שער יפו כדי שיוכל להכנס עם המרכבה המלכותית. המשפחות מתגוררות שם־היום בתנאים שאינם טובים מאלו של המאה הקודמת.

מכאן חוזרים ויורדים ברחוב מעלה חלדיה, ולפני התחברותו עם רחוב הגיא פונים שמאלה לסימטה קטנה הנקראת רחוב הסאראייה, על שם בית הממשל התורכי שעמד שם. משמאל, חצרו המפורסמת של הרב משה יהושע לייב דיסקין, הרבי מבריסק, שעלה ארצה ב־1877 וקנה את החצר הגדולה מידי ערבים. הוא בחר לעצמו את הדירה העליונה שכל חלונותיה צופים אל הר הבית. כעבור 4 שנים יסד כאן את בית היתומים הנושא את שמו, כדי למנוע מסירת יתומים יהודים למעון הלא־חרדי שהקים אז הד"ר הרצברג, יהודי משכיל מגרמניה. הדירות מקיפות את החצר מכל עבריה. במשקוף הכניסה לחצר בולט שקע המזוזה הגדול שנותר מאותם הימים. גרות שם עכשיו חמש משפחות יהודיות.

אל "תורת חיים", תחנתו השניה של המשיח. מכאן חוזרים לרחוב הגיא, לעבר שער שכם, לישיבת "תורת חיים" שהיא הנקודה האחרונה בסיור. היא שוכנת הרחק בלב הרובע המוסלמי, סמוך לתחנה החמישית של הויה דלורוזה. ישיבה זו נוסדה ב־1894 והיתה השניה בגודלה בין החומות לאחר ישיבת "עץ חיים". בגלל סמיכותה למקומות הקדושים לנוצרים היו ניסיונות מצד הכנסיה לסלקה מן המקום. אולם ראש הישיבה, הרב וינוגרד, טען לעומתם כי „תחנתו השניה של המלך המשיח תהיה בודאי ב'תורת חיים', כי זה הבית היהודי הקרוב ביותר למקום המקדש"...

הישיבה התקיימה קרוב ל־40 שנה עד מאורעות תרצ"ו. בה נכחד הישוב היהודי ברובע המוסלמי. למרבה הפלא לא נפגע היכל הישיבה גם במשך שנות הכיבוש הירדני. אפילו ספרי התורה, ארון הקודש והרהיטים נשארו שלמים בזכותו של השומר הערבי שנשכר ע"י הישיבה בסוף שנות ה־40 ולפני מותו העביר את המפתחות לידי בנו. מיד לאחר שחרור העיר ב־1967 נודע הדבר למושלה הצבאי של ירושלים, האלוף חיים הרצוג. הוא מיהר לבנין הישיבה ושאל את השומר הערבי האם לא הסתכנה משפחתו בקנאותה להגן על הבית היהודי. ענה לו הערבי: „יותר ממה שאני שמרתי על בית הכנסת, שמר בית הכנסת עלי".

מחזירים עטרה ליושנה

האוכלוסיה היהודית ברובע המוסלמי מונה היום כ־20 משפחות וכ־300 תלמידי ישיבות. את המשימה לאתר את הרכוש היהודי ברובע המוסלמי וחידוש הישוב היהודי במקום נטלו על עצמם "איגוד לוחמי ירושלים בעיר העתיקה" ואגודת "עטרה ליושנה". איגוד הלוחמים, בו חברים עו"ד שבתי זכריה ואחרים, הקים את מנין המתפללים בישיבת "תורת חיים" שנגאלה ושופצה ב־1972. באביב תשל"ח קיימו במקום בני ישיבות ההסדר כנס ללמוד הלכות הקודש והמקדש שהפכו כבר למסורת. בכנס הראשון הועלה לדיון גם נושא הרכוש היהודי ובעקבותיו נוסדה אגודת "עטרה ליושנה", שהחלה בשיפוץ ושיקום בתים וחצרות יהודים בסביבה, ללא סיוע ממלכתי ולעתים אף בהתנגדות הממשלה ועירית ירושלים. האגודה מנהלת מו"מ לפינוי תושבים ערבים מאותם אתרים ומשלמת להם פיצויים, דואגת לתהליך השיפוצים ופועלת לאיכלוס בפועל של משפחות ומוסדות יהודיים באתרים המתפנים. עד כה איתרה האגודה 34 אתרים יהודים שמתוכם 7 אתרים פונו ושוקמו, אך נמצאים בתהליך שיקום.

כתובת הקדש בבית העדה המערבית.

שטח פרטי

ישראל אלדד

ד"ר ישראל אלדד (שייב)

סופר ועתונאי

ד"ר ישראל-אלדד: אני נהנה להתרגז כשכותבים נגדי.

נולד בפולין (1910), סיים בית מדרש לרבנים ולימודי פילוסופיה בווינה, היה חבר בנציבות בית"ר. ב־1941 עלה ארצה והיה אחד משלושת חברי מרכז לח"י, נחשב לאחד האידיאלוגים של לח"י והתנועה הלאומית, נאסר וכעבור שנתיים ברח. היום בעל טור ב"הארץ", מתרגם, מרצה בלימודי יהדות תנ"ך והסטוריה. נשוי, אב לשניים וסב לשבעה. גר בירושלים.

אני הרי ריאקציונר מפורסם אבל אין לי נוסטלגיה לדברים שבעבר. אוהב את הבניה החדשה, רוצה לראות ירושלים גדולה, בנויה ומודרנית. כל הנסיונות לכער את ירושלים לא מצליחים כי יופיה כל־כך פנימי. אני אוהב ללכת בירושלים. בני אומר שאני עושה הכל מהר, הולך, מדבר, אוכל, חי מהר. ובערב, כשאני רץ למסור את המאמר לעתון המזוכיסטי שלי, "הארץ", אני אוהב לעבור במדרחוב; לראות אנשים יושבים בבתי קפה, צעירים שרים ברחוב, מישהו פורט על גיטרה, זה־יחי ותוסס. אוהב את מה שנקרא בלשון מקולקלת "הרובע היהודי" (רובע יהודי בפראג, בלונדון, אבל בירושלים?) ואת תיאטרון ירושלים וללכת על החומה ולעמוד על הר גילה או הר הזיתים, להסתכל על העיר ולראות את המדבר מסביב. אוהב את הטיפוסים בשווקים אבל לא את האקזוטיקה של השוק, לא את הלכלוך והסרחון. את תל־אביב אינני אוהב. רחוב דיזנגוף מסמל מעיני ריקנות וניהיליזם, לא יהודיות ולא ישראליות. רחוב דיזנגוף חסר כל אופי, זה גלי אשפה של פסבדו תרבות של מערב אירופה וארה"ב. אוהב את יפו עם בתי הקפה שלה וגם את חיפה, עם ההר והמפרץ.

אני אוהב את התמונה במרכז ירושלים בערב חג, את השקט והיופי של ירושלים ביום כיפור, את המונים הנוהרים עם לולבים. זה יותר יפה בעיני מהמוני אוהדים הרצים לבית"ר ירושלים. ואני אוהב כדורגל. שנים הלכתי לראות משחקים עד שהתברר לי שהכל מקצועי ושחקנים עוברים מקבוצה לקבוצה לפי מי שמשלם להם יותר. עד שבאתי לירושלים, לפני כ־40 שנה, הייתי מחלל שבת. מיום שעברתי לירושלים (הודות לבן גוריון שגירש אותי מהוראה בת"א) קיבלתי על עצמי לא לכתוב ולא לנסוע בשבת. וכך היה לי יותר זמן לילדים. אחרת הרי הייתי מתרוצץ מהרצאה להרצאה וכותב עוד אלף מאמרים שיצילו את העולם...

אחד החגים האהובים עלי ביותר במדינת ישראל הוא חג המולד. כל שנה, ב־12 בלילה, אני יושב ליד הטלוויזיה, רואה את המיסה ונזכר שהאפיפיור אמר להרצל – בשום פנים לא נעזור לכם. תענוג לשבת פה ולראות את חג המולד של משיחם המשודר ל־700 מליון נוצרים בעולם, מתוך מדינת ישראל, בחסות צה"ל. אין נקמה הסטורית יותר גדולה ומשמעותית מזה.

אני שייך לירושלים ומרגיש את השייכות הזאת בעוצמה רבה. פיקארד אמר שהעיר הזאת היא שדה מלחמה בין הנוף המדברי והים התיכוני. המלחמה הזאת השפיעה על אופיה של העיר ועל נפש תושביה. אינני חי על תורה ומצוות, אבל כשאני יושב על המרפסת בשבת בבוקר ורואה איזה פרופסור במכנסיים קצרים וגופיה עומד ומנצח את המכונית ומגיע לידו עובר יהודי צעיר בשטריימל, עם אשתו ושורת ילדיו בבגדי שבת, והוא רואה את הפרופסור ואומר לו בנחת ובמאור פנים – שבת שלום, אני חושב בלבי מי מהם תרבותי יותר. מבחינת אורח חיי אני קרוב יותר לפרופסור, אבל מבחינה תרבותית־פילוסופית אני מרגיש שהיהודי הזה, החי באמונה עמוקה ויש לו הכוח הנפשי להלוך בתום הזה בקפוטה ושטריימל מבלי להתפשט – זוהי תרבות. לפעמים אני מרגיש שיש בירושלים יותר מדי השיבות, שירושלים משחררת מדברים יותר מדי חדיש. אני אוהב יידיש, אבל כשאני שומע אדם מדבר עם ילד יידיש זה כקוץ בלב.

אילו היתה לי השפעה באו"ם הייתי מציע

על מה אתה כועס? על השינה. חישבתי ש־26 שנה ביליתי בשינה. זה אחד הסקנדלים הגדולים ביותר שהרופאים לא מפתחים משהו נגד הצורך לישון.

אתה מפחד מהמוות? לא. מפחד רק ממיתה בייסורים. אני נהנה מהחיים מכיוון שהם מוגבלים וצריך שלכל רגע יהיה טעם. אם זה נצח – זה מאבד את כל המשמעות.

מתי אתה מרגיש בדידות? מה פירוש בדידות? הרי המוות עובד. אולי כשאני בחברת אנשים לא מעניינים.

על מה אתה מתחרט? שאינני מבין במתמטיקה ובפיזיקה. זה מתסכל יותר מהעובדה שאינני מבין את באך, כי מתמטיקה היא שירה גדולה.

ממה אתה מאוכזב? מהעם היהודי שאיננו עולה לא"י. אבל מכיוון שהראייה שלי היא הסטורית, פילוסופית וקצת פסיכולוגית אני יודע שאין אידאה שהוגשמה בדיוק כפי שחלמה. "ויהי בוקר והנה לאה". לכל אדם יש רחל שהוא מחכה לה וכל אדם מוצא בבוקר את לאה. ואחרי הכל, מה האסון בלאה? היא ילדה לו 6 בנים. ומה האסון במדינת ישראל? חיים פה שלושה וחצי מליון ויוצרים ומחדשים את השפה העברית.

את מי היית רוצה לפגוש? את אבי. ואת תלמידי שלא זכו והושמדו.

מה זכרון הילדות החזק שלך? אני בן שלוש, מתנדנד על סוס העץ שאבי עשה לי ואבא שר – "הופ סוסי הרם רגליים סע לירושלים".

מה התכונה המציינת אותך? הדינמיות ואהבת החיים.

מה אתה שונא לעשות? דברים מיותרים.

מה תפקידך בבית? אני מכין ארוחת בוקר, רוחץ כלים, מוריד אשפה בלי בעיות. ואם שלפתן פונים אלי כ"מר ושיב" (שם אשתי), אני לא נעלב.

איזו אישיות הסטורית אתה מעריך במיוחד? הרצל, ז'בוטינסקי, יאיר שטרן, בן גוריון.

איזה ספרים השפיעו עליך? שני הספרים הראשונים שקראתי בעברית – "רובינזון קרוזו"; מעוז החלוצית, ההרפתקאה, היחיד שנזרק לגורלו. להיות חבר בלח"י זה קרוזו. ומבחינת התוכן – "אהבת ציון".

איזה ספר אתה קורא עכשיו? "עיין ערך אהבה" של גרוסמן, "במאבק למדינה" של יוסי הלר ו"ההלכה, כוחה ותפקידה" מאת פרופ' ברקוביץ.

מי היוצר הנערץ עליך? אורי צבי גרינברג. משורר ונביא. להשקפה הפוליטית שלי הגעתי בהשפעת שירו "באזני ילד אספר". שיר קיטרוג שהביא אותי לאמונה. המחשת סיטואציה שהובילה אותי למחתרת.

במה אתה גאה? שתלמידי, מרביתם חברי השומר הצעיר, הכריזו על שביתה כשפיטרו אותי מסמינר "תרבות" בוילנה. שזכיתי לחיות בדור ששבר את האינרציה של הגלות, שיש לי חלק בדבר, אם כמורה, אם כאיש מחתרת. גאה שבני סגן־אלוף בצהל וסופר ובתי עובדת סוציאלית, שגם דור ההמשך חי חיי עשייה ויצירה בארץ.

איזה מבצע צבאי אתה מעריך במיוחד? שיחרור ירושליים. העיר העתיקה שוחררה בזכות שני יהודים, מפקד הפלמ"ח (יגאל אלון) ומפקד אצ"ל (מנחם בגין), שנכנסו בארבע לפנות בוקר לאשכול ואמרו לו – העם היהודי רוצה את העיר העתיקה. זה הרגע ההסטורי הגדול ביותר בתולדותינו.

אילו היתה לי השפעה באו"ם הייתי מציע שייאסרו לפרסם ספרים עשרים שנה כדי שאפשר יהיה להספיק לקרוא את הספרים הטובים. הספרים הרעים לא מפריעים לי. מרגיז אותי שאינני מספיק לקרוא את כל הספרים שרואים אור.

שייאסרו לפרסם ספרים עשרים שנה כדי שאפשר יהיה להספיק לקרוא את הספרים הטובים. הספרים הרעים לא מפריעים לי. מרגיז אותי שאינני מספיק לקרוא את כל הטובים שרואים אור. גמרתי עכשיו ספר מקסים של מילן קונדרה, "הקלות הבלתי נסבלת של הקיום" ושוב ניסיתי לקרוא את "יוליסס" של ג'ויס, הפעם בעברית. אני יודע שזה נחשב הספר של המאה העשרים ואותי זה משעמם. קראתי 150 עמוד ואינני מצליח להמשיך. זמני מוגבל, יש בלי סוף חומר מקצועי שאני צריך [illegible] לקרוא בנושאי הסטוריה, תנ"ך, תולדות הציונות. ואני נהנה גם להתרגז כשאני קורא ספר פוליטי נגדי, ביחוד [illegible]. אני כותב ומרצה ואוהב את המלאכה. יש לי איזו אשליה שזו השליחות שלי, לתקן, להשפיע. [illegible] אשתי עובדת... אני לא זכיתי לפנסיה ולא לפיצויים וכשאני כותב – אני חי מן היד אל הפה. כשאני מרצה [illegible] האמת היא שאין לי הערכה לכסף [illegible]

כמידת יכולתי, אינני עושה דברים רק בשביל הכסף. חבל לי על הזמן ועל הכח. אני איסטניס. הרבה כסף הלך לאיבוד מפני שהתביישתי לתבוע. יש לי מה שאני צריך. רכושי הוא ביתי וילדי. אין לי שום תאוות רכוש. אולי זה מום, אבל זה מום מלידה. אני גאה על כך שמעולם לא הייתי חייב כסף.

בתשעה באב, במקום לבכות בכותל, אני עולה למוזיאון, ניגש לפסל אדריאנוס (שהתגלה בבית שאן) ומציץ בעיניו של מי שהיה מגדולי הקיסרים וחושב – אתה יודע איפה אתה נמצא? הוא שנתן את השם האומלל „פלשטינה". ודאי איש „שלום עכשיו" ישב לידו ולחש לו את הרעיון...

כשהייתי צעיר אהבתי את קהלת. היום אני אוהב את שיר השירים ולא שוכח שיש קוהלת. אני לא פילוסוף מקצועי אבל הפילוסופיה נותנת את הפרספקטיבה והפרופורציה. כדי לדעת שהכל הבל צריך לטעום מהכל. אני הדוניסט מובהק, אוהב להנות מהחיים, מספר, ממראה של גן, מראה של אשה, הצגה, מנגינה, ציור. לא דבוק בציור הקלאסי אבל אוהב ציור שאומר לי משהו, מפעיל את הדמיון, הרגש, המחשבה. אוהב גם את הקונצים של אגם, זה משעשע. ויש ציורים שאינני מבין אבל קומפוזיציית הצבעים מענגת את העין. בתשעה באב, במקום לבכות בכותל, אני עולה למוזיאון, ניגש לפסל אדריאנוס (שהתגלה בבית שאן) ומציץ בעיניו של מי שהיה מגדולי הקיסרים וחושב – אתה יודע איפה אתה נמצא? הוא שנתן את השם האומלל "פלשטינה". ודאי איש "שלום עכשיו" ישב לידו ולחש לו את הרעיון... הוא שינה את שם ירושלים לאיליה־קפיטולינה. האימפריה הרומית נעלמה, אנחנו נשארנו. ואני גא בהיותי יהודי ברוך הזה וכאדם אני גא שזכיתי לראות אדם צועד על הירח. זו היתה אחת החוויות העמוקות בחיי. בחינת ותחסרהו מעט מאלוהים... כל שתה תחת רגליו.

אני כועס כשיש תכניות טובות בטלוויזיה. הלוואי שיתנו רק את הזבל ואז אהיה חופשי וארוויח זמן. אני אוהב לראות דרמה, וגם את שהלת שרון ואת הנבצתרון ו"זה הזמן". ויש תכניות שמרגיזות אותי ואני צופה בהן מתוך מזוכיזם טהור. סרטי מתח, בלשים, ריגול, מדע בדיוני אינני אוהב. הגעתי למסקנה שאני לא אוהב דבר שהוא בלתי מוגבל. אוהב גבולות. לסיפור דמיוני אין שום גבולות. אין מאבק בין הדמיון למציאות ואני מטבעי איש המאבק. לא אוהב דברים שבאים בקלות. אני שונא את מנצח פנשה. את דון קישוט אני אוהב יותר, אם כי אינני דון קישוט. הוא חי בהזיות ואני נגד הזיות. אני בעד חזון. הזיה היא לגמרי תלושה, ללא קשר עם המציאות. חזון חי במציאות ורוצה לשנות אותה.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: יצחק אלהרר (סקופ 80)

"ויזה+30" שיטה חדשנית ובלעדית לויזה בה הינך
זוכה באשראי של עד 60 יום:
עד 30 יום חינם ועוד חודש אשראי נוסף בעלות נמוכה.

לדוגמא:
קנית בתחילת חודש יוני בסך 100 ש"ח,
במידה והקניה בוצעה בשובר רגיל
יחוייב חשבונך ב-2 ביולי בסך 100 ש"ח.
במידה והקניה בוצעה בשובר המיוחד של "ויזה+30"
יחוייב חשבונך ב-2 באוגוסט בסך 102.5 ש"ח*

שיטת "ויזה+30" מקנה לך יתרונות נוספים:
חסכון בעלות השיק ודמי ניהול הפעולה בחשבון הבנק.
תכנון טוב יותר של תקציבך.
אפשרות בחירה בין שיטת "ויזה+30" לשיטה הרגילה.

אלפי בתי עסק ברחבי הארץ כולל הארחה, מסעדות, הלבשה, הנעלה, מזון ודלק ישמחו לכבד את כרטיס הויזה שלך.

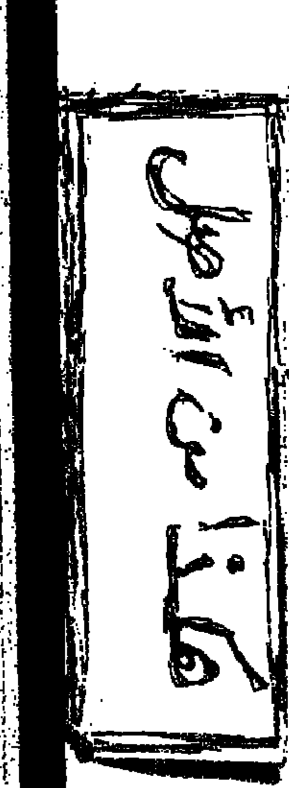
* לפי ריבית חודשית של 2.5% הנהוגה כיום.

ויזה יותר טוב מכסף.

ויזה-כרטיס האשראי של קבוצות בנק לאומי בנק דיסקונט

שיפודים

אטלס ישראל לפח

לאחרונה יצא לאור ספר מאוד כבד, עבה, יקר ומהודר. ספר מפתח, ספר חשוב, והוא אטלס ישראל, מהדורת 1986.

אבל שהוא יצא לאור. עכשיו שיצא לאור, צריך לשלוח אותו למגרסות הנייר ולגרוס אותו, ובמקומו להוציא לאור אטלס ישראל חדש, מתוקן, מדעי, נקי מתכבנות כמו זו המתפרסמת בעמודים 25 ו־26.

בעמודים אלה מופיע טקסט מגמתי על התיישבות ביהודה ושומרון.

באווירת השינאה המעוותת להתיישבות בארץ־ישראל, אנחנו קוראים רשימות כל יום בעיתונים. ההסטוריה עוד תציג באור מגוחך את כותבי רשימות אלו. אבל מדובר ברשימות השייכות לדעה פוליטית מסויימת, רשימות שאין להן אפילו שמץ של יומרה לשמור על דיוק מדעי או אמת. הן רוצות להכשיל את ההתנחלות ביהודה ושומרון בכל דרך שמילים יכולות לעשות. כל מי שקורא אותם – יודע מה הוא קונה.

אבל מי שקונה את אטלס ישראל, שהוא המסמך הגיאוגרפי הרשמי הגבוה ביותר של המדינה, לא צריך להסכים לקבל עוד כתב השמצה.

זו פעם ראשונה שמישהו מעז להפוך דמגוגיה לעבודה מדעית. הכותב הוא, ואני מאוד מצטער שעלי לנקוב בשמו, כי אני לא יודע איך הוא יצא מזה עכשיו, ובכן הכותב הוא: פרופסור דוד עמירן.

פרופסור עמירן היקר, אני הולך עכשיו לצטט ממה שכתבת באטלס ישראל. שתקרא, ותתמה בעצמך.

הכותרת לכל הקטע היא: יישוב כפרי לא חקלאי, התנחלות פוליטית.

כבר בכותרת ברור לנו מה יקרה בהמשך. התנחלות פוליטית.

ומה קורה מיד: „היו אלה גורמים לאומניים, ובעיקר לאומנים־דתיים, ובראשם גוש אמונים, שפעלו במרץ להקמת נקודות יישוב ברחבי יהודה שומרון וחבל עזה."

לאומני הוא ביטוי שמשמעותו שלילית. זוהי צורת הקללה של שם התואר לאומי. לאומני הוא ביטוי שאין לו מקום במסמך מדעי. מה היו אומרים אחינו מהשמאל אם מישהו אחר היה כותב את הקטע באטלס ישראל, וכולל בו את הפיסקה הבאה: „היו אלה גורמים תבוסתניים, ובעיקר תבוסתניים־סוציאליסטיים, ובראשם שלום עכשיו, שפעלו במרץ לנטישת יהודה שומרון וחבל עזה."

ואל הגרוע ביותר, סידרה של ציטוטים מתוך המאמר הנ"ל:

„רבים מיישובי הגדה המערבית נוסדו בתוך מיקום היישוב הערבי כדי למנוע הפרדה טריטוריאלית פוליטית של האיזור בעתיד. בכך קיים ניגוד בולט בין האידיאולוגיה הפוליטית הזהות של גוש־אמונים, שיעדה המוצהר הוא ארץ־ישראל השלמה, שתוצאתו הבלתי מכוונת או הבלתי נמנעת היא מדינה דו־לאומית, יהודית ערבית, לבין האידיאולוגיה של הציונות המסורתית, שמטרתה מדינה יהודית בעלת אופי יהודי, ואוכלוסיה יהודית, המוכנה לפיכך לוויתורים בשטח."

יסביר נא לי האדון הגיאוגרף: איך הגיעה הציונות המסורתית למדינה בעלת רוב יהודי, מן העבר הקדוש של הקו הירוק? אני ממש הרוס לשמוע על ההתיישבות של יהודים שבאו לשטחים ריקים, ומייד עם בואם היוו בהם רוב.

„ביישובים אחדים בשומרון וביהודה", ממשיך המאמר, „עולה מספר הדירות במידה ניכרת על מספר המשפחות במקום, ויש אף מתנחלים מקצועיים העוברים מיישוב לישוב בעת הקמתו."

אני גדלתי בקיבוץ. אחת הגאוות שלנו היתה להשתייך לגוף של מתנחלים מקצועים כאלה. ללכת לשנת שירות שלישית לקיבוצים שצריך לחזק אותם. לא זכור לי שאטלס ישראל המציא לזה שם לגלגני ומקטין באותם ימים.

שימו לב עכשיו: „ממשלות ישראל מן המהפך הפוליטי של 1977 ועד למשבר הכלכלי של 1984 עודדו את ההשתקעות ביישובים בשומרון וביהודה על ידי סיבסוד נדיב של הבנייה על חשבון הציבור."

אנשים הגונים, מה צריך עוד לצטט לאחר התגלית הגיאוגרפית המדהימה הזו: ההתנחלויות נבנו על חשבון הציבור! לא קראתי אף פעם באטלס ישראל שיישובי חבל לכיש נבנו על חשבון הציבור, או שדה־בוקר, או אילת, או קיבוצי הערבה, או עיירות הפיתוח, או כל ישוב אחר בארץ. לפיכך, עלי להסיק שכל היישובים בארץ, בניגוד ליישובים ביהודה ושומרון, נבנו מכספי מתנות הבר־מצווה שהיו בידי תושביהם.

זה איננו נושא לצחוק עוד. האטלס נמצא בחנויות, ומגיע לכל הספריות. ידוע לי שאין כאן שום תמימות. העירו לפרופסור עמירן על ההתבטאויות במאמר לפני פירסומו, הוא החליט להתעלם מהן.

עכשיו לפסים מעשיים:

א. להפסיק מיד להפיץ ולמכור את האטלס הזה. שבוע הספר קרוב. לא לתת לו להגיע לשם.

ב. לבקש בחזרה את כל אלה שכבר הופצו, ולפצות את הקונים באטלס חדש, ראוי לשמו.

ג. משרד החינוך יאסור על ספריות בכל בתי־הספר, האוניברסיטאות והמוסדות בארץ להחזיק את המהדורה המגמתית לצורך לימוד גיאוגרפיה.

ד. לא לקבל עבודה בגיאוגרפיה משום תלמיד או סטודנט המסתמכים על המאמר הנ"ל במהדורה הנ"ל.

ה. במקרה שהורה יודע שעל בנו הוטל להגיש עבודה לבית־הספר על סמך האטלס הזה, שיכתוב מיד למנהל. לא להסכים.

ו. סטודנטים הם כבר גדולים. הם יכולים וחייבים להתנגד בעצמם לשימוש באטלס הזה, כמסמך מדעי גיאוגרפי. אם מבקשים אותם להשתמש באטלס ישראל בלימודי תעמולה פוליטית, זה בסדר גמור, ואפילו מומלץ.

ז. מי שצריך לחטוף בגלל מה שקרה, שיחטוף.

אתם שואלים מי המוציא לאור של האטלס הקלוקל הזה? לא תאמינו: מחלקת המדידות הממשלתית. זאת אומרת משרד הבינוי והשיכון, כן, כן – דוד לוי.

המצולמות

את כבר בת 15, ועוד לא צילמו אותך אף פעם. לאף פוסטר.
מה יהיה? הזמן רץ, וכל יום יש ילדה חדשה בתחנות האוטובוסים, בעמודי האמצע, בשערים שבשער העיר. רק את לא.

זה מוציא אותך מן הדעת, זה עולה לך על העצבים. אחר־כך הם לא מבינים למה את בוכה בחדר שלך, לפעמים, בגלל שהביצה־עין נרבקה לך. כמה כבר אפשר לבכות בגלל ביצה־עין שנדבקה, הם אומרים. כן, אבל זאת ביצה שנדבקה כשלא מצלמים אותך כל הזמן. אוייש, זה לא מצחיק.

זה גם בכלל לא בגלל הצילומים. את נגד הצילומים האלה. פעם אחת, איש אחד אמר לך ברחוב שהוא צלם של איזה מוסף, שכחת איזה, והוא רוצה לצלם אותך, ולא הסכמת.

אבל את רק פותחת עיתון, ואת רואה כל מיני מאחלואות מצולמות על הגב ועל הבטן. ועל ארבע. הפוזה החדשה. פעם כל אחת שצילמו אותה, הרימה יד אל מאחורי הראש. היום רק בא צלם, והיא, אחת־שתיים על ארבע. מציצה במצלמה מלמטה.

אתמול, כשבאו אליך חברות, ניסיתן איך זה. איזה קטעים. עשיתן את הפוזה של הצילומים החדשים. פייר, ראית את עצמך כראי, ונראית לא רע.

אז איך דווקא הן הן מגיעות לצילומים האלה? מעניין מה הן עושות בשביל צילום. בטח, כל אחת יודעת מה הולך שם. את לא מוכנה. בשום אופן. עולם צבוע.

או, הנה האבא הממי שלך בא הביתה, הביא לך שבועון ותוספת צבעונית של העיתון. על השער ג'ינג'ית אחת. אוי, את מכירה אותה. אוי, שרון מחולון.

אוף, שוב עולות הדמעות, אוף. אוף. הנה זה בא. את עוד פעם רצה לחדר שלך ובוכה, ואבא, הוא עוד פעם אומר: די, די. אני לא מבין מה יש לך. הנה הבאתי לך את העיתונים שאת אוהבת, די די.

שיפסיק להגיד די די. אבא של רנה סידר לה צילום, לא רק אמר די, די.

מאיר עוזיאל

חיים ואוהבים

להם יש אשה

ברגע של חולשת דעת, או פיזור נפש, נתתי הסכמתי בטלפון להשתתף בסימפוזיון לזכרה של סימון דה־בובואר בנושא „אקזיסטנציאליזם נוסח ישראל". מאחר ואני תמיד מתקשה בהיגוי המלה הראשונה לא הירבתי בשאלות כך שעד לרגע זה אינני יודעת בדיוק למה מצפים ממני מארגני אותו סימפוזיון. מה שאני כן יודעת הוא כי אין לי רגע פנוי ללכת לספריות ולעיין במקורות לצורך הבנת הנושא ובניית הרצאתי הקצרה. כל בוקר אני אומרת לעצמי שבערב, לפני השינה, אתפנה לחשוב על הנושא ולבנות ראשי־פרקי ולמחרת אתחיל לטפל בו. אך לפני השינה אני נרדמת. ובשעות היום – אינני מגיעה לחשוב. הרגעים היחידים שנותרו לי למחשבה הם בשעת הציפיה ברמזורים להתחלף האור האדום, אלא שאז אני עסוקה בישום דמיוני של הקניות במרכול, ובחישוב הוצאותי העתידיות מעבר לאוברדרפט.

לא הייתי מגלה נקודה כאובה זו בחיי אילמלא הקנאה שאוחזת בי כל יום למקרא פעילויותיהם של כמה מעמיתי. הנה הם מביעים דעה על „עיין ערך אהבה" ומשווים זאת ליתר ספריו של דוד גרוסמן, משמע שאולי הם גם קראו אותם. והנה הם משתתפים בדיון־ציבורי על „לוליטה" – וגם כאן ,מסתבר, שהם לפחות העיפו מבט במה שכתב ולדימיר נבוקוב. בטור השבועי שלהם הם מספרים על בילוי בבוננזה־כסית־הבאר הארום – סיבוב רגיל עבורם, שעבורי הוא בגדר תכנון ליום ששי הראשון של חופשתי השנתית. הם משתתפים בהפגנות־נגד, בעצרות־למען, במסיבות־לכבוד, הם ממלאים תפקיד של שושבין בחנוכת תערוה ובטקס היתולי של חלוקת פרס כלשהו – וכל זאת בצד עבודתם היומית הממוסרת בענייני תרבות ואמנות. כל אחד מהם – סופרמן תקשורתי. ליאונרדו דה־וינצ'י של המדיה. האמנם הקציב להם האל יותר מ־24 שעות ביממה?

בוודאי שלא, משיבה המקהלה שבתוכי, אלא מה. להם יש משהו שאין לך.

מה? אני שואלת שאלה רטורית. נו, טוב. בטח שידעתי את התשובה. להם יש אשה בבית. לך אין. ומדוע שתהיה לך. והרי העולם עשוי להיות בנוי זוגות־זוגות, גבר ואשה, ובנוסף לכך נקבע מימי בריאת העולם כי האשה היא עזר־כנגדו. לא נקבע בשום מקום בתנ"ך כי הוא יהיה עזר־כנגדה.

וזה מקור חוסר הזמן הכרוני ממנו אני סובלת. וזו הסיבה שאינני מתפנה לא להכנת החומר בנושא האקזיסטנציאליזם ולא לקריאת הספרים שבאופנה. אילו היתה לי אשה בבית יכולתי גם אני לנדוד מכסית לבוננזה, לרקוד טנגו אחר־הצהרים ולשמוע את הרכילות האחרונה מקרית־ספר – ולא לעסוק בטיגון דגים והכנת פשטידה לארוחת ערב שבת. לא הייתי עסוקה בסופשבוע חמש שעות רצופות בקיפול כנסים ובארגון הארון לקראת הקיץ, כך שעד הצהרים הייתי כולי ספוגה בריחות נפטלין ורסס נגד עש, לא הייתי הולכת לאספת הורים בגימנסיה „הרצליה" (בה ניראו 3 אבות ו־22 אמהות), לא הייתי הולכת בהפסקת צהריים עם הבן לחנות כלי נגינה לשכור סקסופון ומשם אל השוק כדי לקנות לו מכנסי ג'ינס, לא הייתי נוסעת לדרום העיר כדי לקנות כריות זולות לריפוד הכתפיים בכל בגדי הקיץ שלי, לא הייתי מבזבזת בוקר שלם בציפיה למתקן הטלפון, לא הייתי... וכי מה, אני לא עומדת להסגיר כאן את רשימת כל הפעילויות השבועיות הטיפוסית בחייה של אשה ואם בישראל.

אני נזכרת כי קראתי פעם בעיתון אמריקאני מודעה עניינית שהטקסט שלה אמר בערך כך: „אני מחפש אשה (WIFE), תפקידיה יהיו כשל עקרת־בית ומארחת אלה בלבד. היא תבוא על שכרה בעין יפה". המודעה לא כללה בין תפקידיה את „הגועל־נפש". מכאן שוה בדיוק גם מה שאני זקוקה לו. אשה שתלך במקומי לחנות לניקוי־יבש ומשם לחנות ספרים לקניית מתנת בר־מצווה, שתביא לתיקון את הקומקום החשמל, שתחזיר מתיקון את שעון היד ומייבש השיער, שתקנה בשר לחודש ימים בחנות הבשר הגדולה והמהודרת המכריזה על „מחירים – שגעון". האשה הנ"ל גם תעסוק בנקיון, בבישול, בגיהוץ, בכביסת הווילונות ובהכנת מאפה לקראת בואם של אורחי סוף השבוע. אני מקווה שהיא לא תתמוטט ולא תפריע לי לקרוא ספרים, להיות בכל מקום ולהופיע בציבור בתור מי שיודעת הכל. אני גם מקווה כי שכרה לא יהיה כפול ממה שאצליח להשתכר מכל עבודותי. אם הגזמתי בדרישותי ממנה – אות הוא שאני מגזימה גם בציפיות שיש לי מעצמי.

סוף דבר: הודעתי לעורכי הסימפוזיון כי הנושא שלהם אינו מצליח לעניין אותי ולכן אני מבקשת מהם לוותר על השתתפותי. לא העזתי לומר להם את האמת. מאחר שאין לי אשה, אין לי זמן לקרוא מחדש את ספריה של דה־בובואר. לפני היותי אשה במשרה כפולה קראתי אותה, אלא שמאז עברו המון שנים. אני זוכרת את „המנדרינים" ואת „המין השני" בערגה רבה, את „מוות קל מאד", את „רמס של אחרים" ואת „אשה שבורה" קראתי בהנאה כשהייתי חולה. זה היה לפני חדשים מספר ועכשיו אני בריאה ואין מה לעשות.. טפה טפה

אבל בגלל האביב ובגלל עצירת האינפלאציה, אני מנסה לערוך רשימה כזו ברוח טובה וחיובית:

● הדרך מירושלים לתל־אביב באוטובוס אגד, נקי, מרווח שקט. נהג מגוהץ מקדם פניך במאור פנים. נסיעה חלקה. גוף שמכווץ לך את הלב, ליד באב־אל־וואד (כן, שער הגיא) כאשר עולים לפניך בחזיונות של השיירות המותקפות, והמחשבה החוזרת על עצמה: עד כמה בת־מזל את להיוולד בדור הזה, דור של מאבק ומדינה ויתר מלים שאת בורחת מהן...

● טעמו של הזעתר (האזוב המיקראי) ממושב אלון הגליל, שמאז החלו להנפיק לנו אותו במרכולים – אנחנו מפזרים אותו חופשי על הבאר בכל סלט אפשרי.

● חנוך לוין האחרון ב„יאקיש ופופצ'ה". לקח ההצלחה: הבקורת תאמר את דברה והקהל יניע ברגליו, במקרה דנן: להיט. הפנינה של המחזה: הופעתה של זהרירה חריפאי...

● ההפתעה במוסד שאין כותבים עליו: בית השימוש הציבורי בכיכר מגן־דוד ליד שוק הכרמל בתל־אביב. מה זה פה, אמריקה? פשוט נקי. ואולי, בכל זאת, זו משהו אצלנו בתחום איכות החיים...

● התופעה הקרויה שלמה בר־אבא כמותה לא זכורה לי מזה שנים רבות. איזה כישרון. איזה טירוף מבורך על הבמה. לראות אותו – ולבכות מצחוק.

● טעמו של סלט המורכב מעגבניות העונה, מלפפוני העונה ובצל ושמן ולימון. אין שני לו בעולם.

● התחושה הנינוחה של דחיית הפקדת צ'ק בבנק, או גביית חוב, מפני שסרו מעליך המתח והעצבנות של ימות האינפלציה.

תמר אבידר

חדשות טובות

אז למה, אתם העתונאים, אינכם כותבים על דברים טובים, יפים חיוביים? זו טענה הנטענת חדשות לבקרים ולא נס ליחה עם השנים. אפילו התשובה הקלאסית כי הידיעה „ברבר 200 אלף כלי־רכב הנעים בכבישי הארץ אינה „חדשות" אך מכונית שסטתה ממסלולה, התהפכה במדרון וארבעה מנוסעיה יצאו ללא פגע, אך מיד כשובם אל הכביש הם הותקפו בידי שודדים עבריים – היא כן „חדשות", אינה משכנעת את הדובר עמך. הוא משלה את עצמו כי היה רוצה לקרוא בעתון על ציוץ הצפרים, על צפרירי בוקר ואגלי טל, על נער העוזר לזקנה לעבור את הכביש, על פועלי יצור שהחליטו לוותר על תוספת היוקר שלהם לטובת בנו התולה של בעל בית החרושת, על הגברת תנובת החלב בגליל העליון... כל זה מאוד חיובי ומזכיר לנו את „פראוודה" וגם אותו עתון בבריטניה, שבעליו נאלץ לסגרו משום שהוא הכיל אך ורק ידיעות ומאמרים חיוביים.

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 6.6 – 12.6

תאומים (21 במאי – 20 ביוני)
כאשר מומחיות המשחק המבריקה שלך באה לידי ביטוי, אין דבר שיעצור אותך מלקצור תהילה. עם זאת, היזהר מהגזמה בראשית השבוע שאם לא כן אתה עלול שלא בכוונה לפגוע באדם רגיש. יום חמישי הוא יום המזל שלך.

סרטן (21 ביוני – 21 ביולי)
מגמות חיוביות שולטות השבוע, הן בבית והן בתחום העסקים. זה הזמן לנסות ולהעלות שוב רעיונות אשר נכשלו בעבר. השבוע ישנו דגש חזק על ענייני הלב. נקוט גישה חדשה לבעיה נושנה, ייתכן שתצליח ליישבה.

אריה (22 ביולי – 22 באוגוסט)
הימנע מלהסתכן בתחום הכספים – אתה עלול להתפתות ולרכוש דבר מה ואחר כך להתחרט. זהו שבוע מצוין, המביא עמו הזדמנויות חדשות. צפ[...]יה הצלחה בעבודה, חיי המשפחה יזרמו על [...]מנוחות אם תנהג בשלווה. אל תמהר להסיק [...]שות חפוזות.

בתולה (23 באוגוסט – 22 בספטמבר)
[...]תוזה קדימה ברוב שאיפותכם ויחולו [...]חויות מועילות בחייכם הפרטיים. ייתכנו [...] בעיות, אולם עליכם לנקוט צעדים להשגת [...], יפה השעה לאהבה ולידידות. תוכלו להר[...] את חוג מכריכם.

מאזניים (23 בספטמבר – 23 באוקטובר)
[...] יודעים כיצד להרשים את זולתכם. אולם [...] להיזהר מפני נטילת משימות רבות מכדי [...]כלו למלאן. יחול שיפור במישור הרומנטי וה[...], ייתכן פעילות ענפה בקרב בני משפחת[...] וידידכם, וצפויה הפתעה נעימה.

עקרב (23 באוקטובר – 21 בנובמבר)
[...] יהיה נטול שעמום לחלוטין. יקרה דבר[...] אשר יקל את החיים עליכם ועל מקורביכם. [...] יכולים להרשות לעצמכם לצאת לנופש [...] זאת. אל תופתעו אם תצטרכו למקד את [...] לבכם לבן/בת משפחתכם. לחייכם הפר[...] יהיה קשר אמיץ עם שאיפותיכם האישיות.

קשת (22 בנובמבר – 21 בדצמבר)
[...] עשויות להתחיל להתממש באמצע [...] ולכן אל תחשוש לפנות למישהו [...] ימים אלה כדאי לך לשים את האינטר[...] שלך בראש סולם העדיפויות. צפויה התעור[...] החברה, ונכונו לך בילויים עליזים.

גדי (22 בדצמבר – 20 בינואר)
[...] לך לנצל את השבוע. חזה בתור קודש קמיצה [...] שאתה מבקש לבצע בהצלחה. ענייני הבית והמשפחה יתנהלו על הצד הטוב ביותר, ואם תבקש – קרוב לודאי שיהיה גם מי שיושיט לך יד ויעניק את הסיוע הדרוש. בענייני כספים – תנוח לדברים להסתדר מאליהם.

דלי (21 בינואר – 18 בפברואר)
אתה היחיד שצריך להיות ממונה על עניינך. ביידיך השליטה על האירועים, על המצב בבית ועל תכניות הנסיעה. אך הזהר לא להפריז בכך, כי יש חשש שהסובבים אותך יחשבו שאתה קשוח מדי. אם אתה רוצה שימשיכו לאהוב אותך – כדאי לך להתרכך קצת.

דגים (19 בפברואר – 20 במארס)
אם תקרין יחס טוב, תקבל יחס טוב בחזרה. בענייני כספים – קרוב לוודאי שתסבול מחסרון כיס בעקבות קניות פרועות שעשית קודם. כעת הזמן לתבוע החזר חובות. יתכן מאוד שהצעתו של חשותף לפתרון בעיה המטרידה אותך היא ההצעה הטובה ביותר.

טלה (21 במארס – 20 באפריל)
היכרות חדשה תתגלה בסופו של דבר כמועילה מאוד לחייך, מבחינות רבות. כדאי לך לחפש את חברתם של אלה היודעים להעריך את כישוריך. השבוע יקרו לך כל מיני דברים מעניינים, ואתה הרי אוהב עניין.

שור (21 באפריל – 20 במאי)
הכוכבים חוזים לך מכסימום של פעילות חברתית, שתכלול פגישות ושיחות במשרד או עם חברים לעבודה. שותף עלול להתחיל להראות סימנים של לחץ, (ואתה תצטרך להעניק לו תמיכה עד שיתאושש). בענייני כספים – צפה התפתחויות בלתי צפויות.

פנטהאוז

יואל לב

במקום שאין אנשים

בלילה הזה הזכירה לו תל־אביב את שירו של נרכט „מתחת זורם הביוב, מלמעלה ענני עשן ובתווך מהומה על לא מאומה". לילה ארוך ואורי לא הבין מדוע אין הוא יכול לישון. [...]לי בגלל היתושים שכרסמו בגופו. העקיצות הטריפו [...] דעתו.

[...] טמיטה. הבית ישן. אורי חש בבדידות עמוקה [...]חרידה כאילו כל העולם נעלם פתאום, נמחק [...] שולי הלילה. הבתים הרחובות הים, עמודי החשמל [...]שילו האנשים.

[...]תנך בכורסה שבסלון. הדירה היתה חשוכה ורק [...] שמות של במכשיר הוידיאו זרחו באור ירקרק. בגלל [...] החשמל, במקום השעה המרוייקת הופיעו מספרים [...]ים, כאילו זועקים את אובדן הזמן בתוך הלילה [...]זה.

עצם את עיניו וראה את הקבצן הזקן שפגש בדרכו הביתה. גבר כפוף, זקן בצבע אפור ומלוכלך, גלימה דהויה, פנים אפלוליות, כאילו מתמזג עם חשכת הערב היורד. הזקן לא פשט יד. רק עמד בפינת הרחוב, כפוף, אורי לא היה מבחין בו אלמלא צחוקם של ילדים שהתעללו בו. ילדים שרדפו אותו במורד הכביש, צוחקים, מנסים להקיף אותו במעגל הודפים אותו עד שאורי נחלץ לשחררו מרשעותם של הזאטוטים. היה משהו בזקן הזה שגרם לאורי לגונן עליו. הדמיון המדהים לדמותו של אביו המנוח. אותה קומה כפופה. אותו זקן, אפילו אות שיער קלוש, מכסיף. אהבתו לאביו, גרמה לו להיות מנומס, אדיב ומתחשב באנשים וקנים. הקבצן הזקן. חוצה את חלומותיו, את הרהוריו. כפוף: בידו מקל מסוקס, איננו נותן מנוח.

שנים רבות עברו עד שלמד אורי להתגאות באביו. תחילה היתה בושה. חוסר הנוחות. אבא היה צריך לבוא לבית־ספר לשבת עם כל ההורים באולם הגדול, ממתין לדין וחשבון של המנהל. אורי התבונן מבער למצחו באביו, הלבוש תמיד במין בגד כהה, בלוא. ספק חליפה שדהתה, ספק סמרטוט שהכשירו אותו להפוך לבגד.

★

תחילה היתה הבושה. אבא של אורי עבד כפועל נקיון בעיריית תל־אביב. בעוד שהוריהם של רוב הילדים בכיתה עסקו במקצועות ציוריים יותר, חלקם מסגרים, טכניים, פקידים והיו אפילו כמה בנים של עורכי־דין, מהנדסים. משחר ילדותו זכר אורי את הקרבות שניהל כדי לשמור על כבודו של אביו. בעצם מאוחר יותר הבין שלחם על כבודו שלו. בחירוף נפש. מלחמות הרחוב האלה הקשיחו אותו. הוסיפו קווי מרירות לפניו הצעירות.

הקבצן הזקן. הילדים הצוחקים. הגבר הכפוף הנמלט מידיהם במורד הרחוב. זה אביו. אורי לא יכול לטעות בו. יום אחד, מצא את נערי השכונה מקיפים את אביו במין מעגל לועג. אבא חזר מעבודתו, כרגיל, מצחין כולו, מבקש לפשוט את הבגדים עם העור גם יחד. פרוחחי השכונה חיכו לו בפינה. הם טיפסו על אבא כאילו היה מדרגה מטונפת כדי שיוכלו להרגיש עצמם חזקים ולא להרגיש את תו הקלון של נערי שכונה, שנפלטו מבית הספר ושוב אין להם מה לעשות.

נעוריו שלו וזקנתו העייפה של אבא, כאילו הפכו לחטיבה אחת שהוא איננו יכול להפריד ביניהם, אפילו לא עכשיו, בלילה הקודח הזה אפילו עכשיו בו הוא מתענה מחמת יתושים שעלו מהירקון, יתושים המכרסמים את בשרו כמו חלומות ביעותים.

★

רק לאחר שנים רבות הבין אורי כי פנה ללמוד משפטים ביום שבו אביו נעצר. אז גמלה בו החלטה להשתמש בחוק כדי להגן על חלשים. היה זה אביו שאמר לו פעם „האגרוף, בני, הוא נשק די עלוב. תלחם במה שהטבע נתן לך באמת. בשכל". אבא היה הראשון שהאמין בו.

היתה זו פרשה שבה היה מעורב אחיו הבכור, הוא היה כבן 17 כאשר עמד בראש כנופיית צעירים שפרצו לחנות תכשיטים. האח היה „המחסנאי" ואת הסחורה החביא בבית. במרתף. מקום בו אמו היתה מאחסנת את צנצנות המלפפונים החמוצים, בקבוקים שאביו ניסה לעשות בהם יין.

כאשר ערכה המשטרה חיפוש בבית גילו את התכשיטים. אבא קיבל על עצמו את האחריות. שנים ארוכות לאחר־מכן כאשר היה כבר שבור, אמר לאורי: „בסך הכל אני אחראי על אחיך, אני הייתי אחראי, משום שאני אבא שלו. זה לא היה קורבן גדול".

★

אורי מתהפך על הכורסה בעייפות חסרת שקט. לכוד בצפרני העבר שאוחזות ואינן מרפות ממנו. אחיו, עבר את יסורי הבגרות של הרחוב המפתה, עלה לצפון ועכשיו הוא מנהל מוסך. הקשרים ביניהם הם די רופפים. אביו שילם את כל המחיר. עד היום אורי אינו סולח לאח הבכור על המבחן הקשה שהעמיד את אבא. האח הבכור מצא את מקומו ואילו אביו, יצא מהכלא אדם שבור. נתון ללעגם של נערי השכונה. גבר שבניו מתביישים בו. הולך אט אט שבוח, כפוף. השוטה של השכונה. הבריחה של השכונה.

אורי גדל בתוך הזעם הזה של ילד שרואה את אביו מתבזה. אותו קבצן שהיום בשעות הדימדומים נערי השכונה הריצו במורד הרחוב. לרגע חשב אורי על ילדיו של הקבצן הזה אם יש לו בכלל ילדים, על משפחתו אם יש לו בכלל משפחה. לפעמים – היה אבא אומר לו בשנים האחרונות כאשר כבה כנר „לפעמים טוב לאנשים כמוני שלא תהיה להם משפחה. אתה מבין בן, אז לפחות הם לא צריכים להתחלק בקלון".

★

שנים רבות עברו עד שלמד אורי להכיר את אביו באמת. מתוך אשפת הרחוב, כמו עוף חול שנשרף, צמחה דמות חדשה. כאשר נולד ניר, בנו הבכור, ניסה לחנך אותו על המופת הזה של אביו. לחנך אותו על דמות אדם שהוא עצמו תמיד התבייש בו.

עכשיו, כאשר קרן אחת ראשונה, כמזרת, מפלחת את השמים כמו חץ של זהב והציפורים מצייצות במין תדווה, רגע לפני שגלגלי העיר המטורפת יחרישו את קולותיהם הרכים, אורי יודע כי אביו היה מופת. אחד מאותם ל"ו צדיקים העומסים על כתפיהם את עול העולם. לוקחים על עצמם חטאים לא שלהם. כמובן מאליו. בשתיקה. רק כשלמד אורי להעריך את המופת של אבא, חש כי התבגר באמת. אז הלך ללמוד משפטים. בדירתו הוא מחזיק עדיין את צילומו של אבא, צילום שהגדיל אותו והוא ניצב מעל לשולחן העבודה שלו. הסמל היפה של חייו.

שעת בוקר מוקדמת. בגלי צה"ל קוראים קטעים מחכמת החיים השל העם היהודי, אורי מקשיב בחצי אוזן למשפט שהלם כל־כך את אביו: „במקום שאין אנשים – השתדל להיות איש".

אם קיימת דמות ההולמת את המושג הזה – ידע אורי היה זה אביו.

מסך ברזל חלוד (2)

קוביה הונגרית עצובה

בהונגריה פגשנו תייר מצ'כיה שבא לראות איך חיים במערב. בבודפשט היפהפיה מצליחים להלך על החבל ההסטורי הדק. העיר משלבת יופי עשיר, מלונות פאר וארמונות, לצד משכורות עלובות, שיכונים ירודים, שירותים מפגרים. אלף שנים הצליחו ההונגרים איכשהו להסתדר עם כולם. עכשיו זה הרוסים. אבל טלוויזיה רואים מווינה.

מאת עופרה ישועה־לייט
צילומים: שירות „גאמא" ופיטר לייט

מעמידים פנים

צינור הפליטה של ה"וולוו" העתיקה שלנו השמיע רעשי נפץ אדירים, והיה ברור שצריך לעשות משהו, אבל מהר. לפי מדריך התיירות הממשלתי ההונגרי יש בבודאפסט רק מוסך אחד המעניק שירות לרכב מסוג זה, ואחרי חצי שעה של שיטוטים נואשים בפרוורים הצפוניים של העיר אמנם מצאנו אותו. השוער דיבר רק הונגרית אבל הבנו היטב שהוא מציע לנו בחביבות להסתלק. כאן לא יעזרו לנו.

העקשנות והיאוש הריצו אותנו על פני אולמות המוסך הענק עד שמצאנו דובר גרמנית. הוא היה מנהל עבודה והסביר בצער שהמוסך שלו כבר לא עוסק ב"וולוו" (כאמור הוא היה היחיד ברשימה), ובכלל, הוא עמוס מעל הראש ולא יוכל לקבל שום עבודה נוספת היום, וכבר מאוחר. אמרנו שנשלם, כמובן, במטבע מערבי. זה עבד. תוך שעתיים היה לנו אגזוז מאולתר חדש, במחיר שהיה נחשב מגוחך בבון. אנדי (שם בדוי, יש אדם כזה) אמר לנו אחר־כך כי מה ששילמנו שווה ערך לשלושה ימי משכורת של מכונאי הונגרי, אבל קופת המפעל הממשלתי הסוציאליסטי כמובן שלא ראתה אף פרוטה מהכסף הקפיטליסטי שלנו.

אנדי בא לפגוש אותנו בלובי של מלון "פורום" שעל הגדה השמאלית של הדנובה, בפסט. נוף משגע של המבצר העתיק של בודה בשקף מן הגבעה שמעבר לנהר. רק מאה שנים קוראים לעיר המאוחדת בודאפסט, אבל ההסטוריה שלה משתרעת על אלף שנים ויותר. כאן, הרחק משיכוני העוני העצובים של פסט שבהם בילינו את הלילה שעבר, ומן המוסך הממשלתי, קשה לנחש הבדל מהותי בין העיר היפה והתוססת הזאת לבין כל עיר מערבית אחרת. אלמלא אנדרטת ההנצחה הענקית לחיילי הצבא האדום, המתנוססת באופק מעל הגבעה הבולטת ביותר בעיר, אפשר היה לשכוח מי כאן בעל הבית.

בהאזנה קשובה לשפה שבה משוחחים ביניהם האורחים הלבושים היטב שבלובי, אפשר להבחין בין התיירים המערביים לבין המקומיים בעלי היכולת, המסוגלים להרשות לעצמם ויסקי תוצרת חוץ בבר של ה"פורום". זה היה יכול להיות כל מלון בפרנקפורט, ברלין, או לונדון, אבל סימניה המובהקים של הכלכלה הסוציאליסטית קשים מאוד להסתרה. בתפאורה הקפיטליסטית הנוצצת מנקר את העיניים מספרם הרב של עובדים במדים מצוחצחים, המסתובבים באפס מעשה בין הכורסאות הנוחות ושולחנות הכרום והניקל, אורבים להזדמנות לזכות בשרות קטן תמורת תשר זעיר. רוב הזמן הם רק קיש קידות ומברכים את התיירים במאור פנים. גם זו פרנסה במדינה שהעקרון השולט בה – כמו בכל המדינות הסוציאליסטיות – שאין אבטלה שאיננה סמויה, ואם אין מקומות עבודה פנויים, ממציאים אותם.

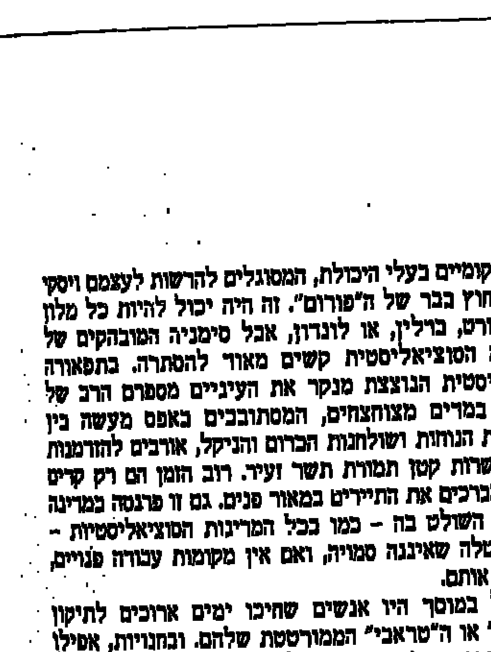
אבל במוסך היו אנשים שחיכו ימים ארוכים לתיקון ה"סקודה" או ה"טראבי" המוזרטטת שלהם. ובחנויות, אפילו ברחוב היוקרה ואצ'י־אוט, צריך לעמוד בתור שעה ארוכה כדי לזכות בתשומת ליבה של זבנית עייפה ואדישה. קהל גדול מסתער על הסחורה הדלה והזולה אשר על המדפים – יהיו אלה ספרים, נעלים, או מוצרי הלבשה. לעומת זאת, בבוטיקים הקטנטנים שסביב המדרחוב, יעניקו יעלות החן הלבושות כמיטב מחלצות האופנה האחרונה טיפול אישי ולבבי ללקוחה שמזומנים בכיסה. הצרה היא שהמחירים בבוטיקים הפרטיים לא נועדו למי שמתפרנס ממשכורת ממשלתית.

הלנה, אשתו של אנדי, וחברותיה מבלות את כל שעות הפנאי שלהן בשוטטות בין חלונות הראווה, כשהן נושאות עליהן תמיד סכומי כסף נכבדים במזומן. לעולם אין לדעת מתי יגלו משהו מוצלח במחיר סביר. והרי נשות בודאפסט ידועות בטעמן הטוב ולהיטותן אחרי חידושי האופנה, ותרף כל הקשיים הכלכליים נשמרת עדיין חשיבות עליונה להופעה חיצונית מטופחת.

בדיחה הונגרית: „הממשלה שלנו מעמידה פנים שאנו חיים בעולם הקומוניסטי. אנחנו מעמידים פנים שאנו חיים במערב".

דירת פועלים בהונגריה

מראה כללי של בודה העתיקה.

למה מתאבדים

ערב קיץ יפה על האי מרגריטה שבאמצע הדנובה. חבורות של בני נוער זורמות לאי הרומנטי, שכולו גנים ופארקים, מין יער בולון בין בודה לפסט. פאריס ולונדון היו המודל להקמת הבירה ההונגרית המחודשת במאה התשע עשרה. בתחרות העיקשת שלהם עם וינה הסנובית, בירת הקיסרות האוסטרו־הונגרית, לא חסכו ההונגרים באמצעים. האוסמאן (אדריכלה של פאריס) ואייפל הוזמנו לתכנן גשרים ובניינים, ונתנו הותמת רשמית ל"שיק" הפאריסי של בודאפסט.

בבית־הקפה אנחנו עורכים היכרות עם תייר צ'כי בודר השמח לדבר אנגלית. ביקור בבודאפסט, הוא מודה, הוא "קפיצה מערבה" למי שחי במדינה סוציאליסטית "אמיתית", אבל למרות הכל, לא היה רוצה להיות הונגרי. „מה הם חושבים לעצמם", הוא אומר בבוז לא מוסתר, „אצלנו אומרים: עם ישבן אחד אי אפשר לשבת על שני כסאות. בסוף נופלים".

כשאינו מרגיש שהצליח לשכנע אותנו הוא שולף כמנצח את ההוכחה הסופית לכשלון ההונגרי: „איך אתם מסבירים את העובדה ששיעור ההתאבדויות, הגירושין, ומקרי המוות מהתקפות לב כאן הוא הגבוה ביותר בעולם?" מה שנכון. המספרים של אירגון הבריאות העולמי מלמדים שבתחומי המוות מרצון ההונגרים מחזיקים בשיאים שרק הם עצמם שוברים משנה לשנה. בשנת 1984 התאבדו 46 מכל מאה אלף הונגרים לעומת 35 למאה אלף ב־1969. להשוואה: בפינלנד שנמצאת במקום השני שיעור המתאבדים הוא רק 26 למאה אלף. חוקרי הנפש מדברים על ה"מלאנכוליה המגיארית" המוצאת ביטוי ביצירות האמנות, בשירה, ובנטיה החזקה לטיפה המרה.

„בדרך ל'גונדל'", מסעדת היוקרה בה"א הידיעה של פסט, אנו עוצרים לצילומים ב"כיכר הגיבורים" הבומבאסטית הסמוכה, ושומעים מאנדי שגיבורים אולי יש בהסטוריה ההונגרית, אבל לא מנצחים. כולם הובסו ו„הפסידו בכבוד". בעצמאות מדינית לא הצטיינו ההונגרים אף פעם. כבני עם חכם הצליחו להפוך את החולשה הזאת ליתרון. בזה אחר זה החליפה הונגריה ידים, מהמונגולים לתורכים ולאוסטרים, ולבסוף, אחרי תקופת עצמאות קצרצרה, לנאצים שפינו את מקומם לסובייטים. במשך השנים למדו ההונגרים להסתדר עם כולם. הם לא גאים בזה במיוחד, אבל עובדה שהם קיימים, וגם זה משהו.

על נסיון ההפיכה האנטי־סובייטית ב־1956, שדוכא במרחץ דמים, מדברים כאן כעל „אירוע טראגי". ב־1968, כאשר ניסו הצ'כים לחקות אותם עם "האביב של פראג", הוכיחו ההונגרים שהם למדו יפה מהנסיון, ואיפשרו לצבא האדום לפלוש לצ'כוסלובאקיה כדי לדכא את השכנים, ועוד שלחו יחידות משלהם לסיוע. התגמול לא אחר לבוא. באותה שנה עצמה נתנה מוסקווה "אור ירוק" לרי־בורליזציה חלקית של הכלכלה ההונגרית. בודאפסט היא אולי הבירה היחידה במזרח אירופה שבה אין מתבוננים בחילים רוסים כחולק שליט...

בנק שחור

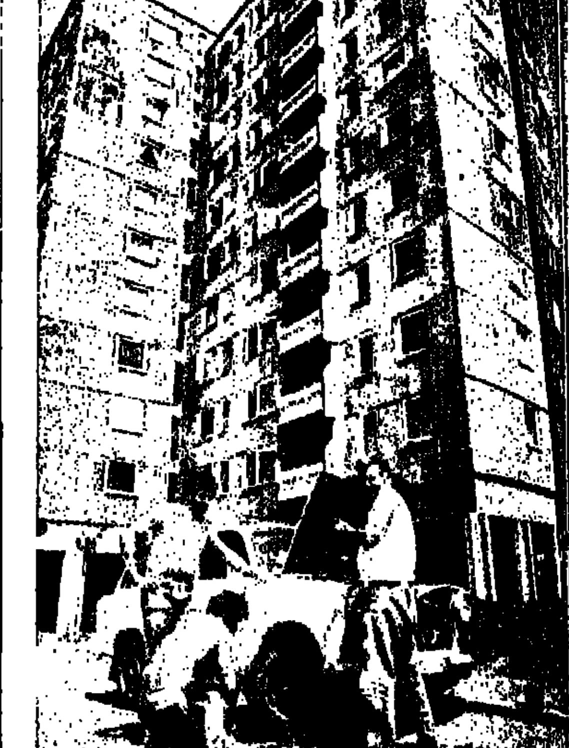
אין כל בעיה להשיג אשרת כניסה להונגריה על דרכון ישראלי. הן מבקרים מקבלים ויזה בשגרירות ההונגרית בווינה, תמורת כעשרים דולאר לאיש. הישראלים שפגשתי נעו ברכב שכור, אלה יש גם טיולים מאורגנים. עם הקצבת הדולארים הישראלית אפשר להגיע רחוק בהונגריה, אם תדעו להשמר מהשלוחות הגדולים בנוסח האמריקני, ותעדיפו לינה בבית פרטי תמורת המחיר המצחיק של פחות משמונה דולאר לזוג ללילה. עם זאת, הבתים ה"טובים" במרכז העיר מקבלים תיירים לתקופה של שבוע ימים לפחות.

אנחנו שביקשנו לבלות בבודאפסט רק רק שלושה לילות בעונת החסכני הזה, נשלחנו על־ידי לשכת התיירות הממשלתית להופע תעשייתי מרכא. התקבלנו במשפחה שהעמידה לרשותנו את אחד משני החדרונים בדירה בת 40 המ"ר בקירוב. הם עצמם – זוג ובת יחידה – הצטופפו ב"סלון" הזעיר. למרבה הצער איש (גם לא השכנים) לא שלט בשפה זרה כלשהי, אך יכולנו לקבל משג עגום וברור על צורת חיים שהיא מנת חלקם של רבים מתושבי בודאפסט המונה שני מיליון נפש.

קשה עם זאת, לחשוות את רמת החיים במושגי המטבע המערבי. המטבע ההונגרי הוא עדיין החזק ביותר בגוש המזרחי; הפרש בין השער ה"רשמי" (46 פורינט לדולאר) ל"שחור" הוא לכל היותר 50 אחוז, ולא 250 עד 500 אחוזים ויותר, כמו אצל שכנים. מי שנראה כתייר מערבי (מצלמות הן סימן ההיכר) יכול לעבור עשרה צעדים במרכז העיר בלי השאלה "צ'יינג' מאני?".

לפי השער הרשמי ... אפשר לקבל ... משביעה בעיר ... מדולאר אחד, ... במחצית ... הצרה רק ... של חודש מאי, ... והציעו רוקא ...

הלנה, אשתו של אנדי, וחברותיה מבלות את כל שעות הפנאי שלהן בשוטטות בין חלונות הראווה, כשהן נושאות עליהן תמיד סכומי כסף נכבדים במזומן. לעולם אין לדעת מתי יגלו משהו מוצלח במחיר סביר.

(המשך מהעמוד הקודם)

נקניק בחצר

בגינה הפורחת של "גונדל", תחת שמשיות כחמסין תל־אביבי כמעט, מגישים את המזון כהדר מלכותי ולפי כללי הטקס שלא השתנו מאז ימי הקיסר, אבל קצת מהר מדי. בעל הבית האחרון הפך למנהל כללי כשחולאם העסק, ואיכשהו הצליח לשמור על הרמה. לפי קני מידה מערביים מחירי "גונדל" סבירים ביותר. במונחים הונגריים הם אסטרונומיים. למרות הכל, זה לא מקום מפגש לתיירים דווקא. השפה השלטת היא ההונגרית.

לאנדי יש סנטימנטים ל"גונדל", מפני שסבא וסבתא שלו אהבו לבוא לכאן, כשהסב היה מעשירי העיר. כל־כך היה עשיר, עד שהצליח להמשיך לנהל את עסקיו, גם אחרי הכיבוש הנאצי ב־1944, כששאר היהודים כבר היו בגטו. כשבאו לקחת אותו לבסוף, הוא סירב לעזוב את המשרד. הקצין לא התווכח, שלף אקדח והרג את הסב במקום. "הרוצח לא היה גרמני בכלל, אלא הונגרי פאשיסט", אומר אנדי בשקט. סבתא לא היתה יהודיה, וגם לא אמא, שאותה נשא אביו לאשה בשנים הקשות שאחרי המלחמה, כאשר נשלח למחנה עבודה בסלובקיה.

אנדי עצמו יהודי רק לרבע, לפי חוקי נירנברג, וגוי גמור לפי חוקי ההלכה, אבל הוא אינו נוגע בבשר חזיר, ומנסה לטפח את ההרגל גם בבנו בן התשע, "שידע מאין הוא בא". הוא גם לוקח את הילד לבית הכנסת בפסח ובראש השנה, ובבית מנסה ללמוד אותיות עבריות. לשאלה כמה יהודים יש בהונגריה הוא עונה בלי לחשוב, "חצי מיליון" ומחייך למראה תדהמתי ומסביר שכוונתו כמובן לכל האנשים שטיפת דם יהודי זורמת בעורקיהם, כמוהו. מי שלא מדגיש את העובדה הזאת בעצמו, ימצא יום אחד שאחרים יזכירו לו, וכבר היו דברים מעולם.

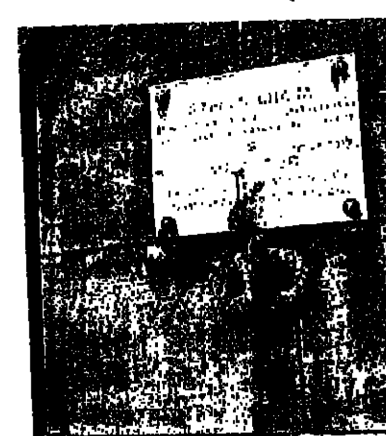
אנדי מספר שבחוגי האינטלקטואלים, האמנים ואמצעי התקשורת, יש ייצוג גדול במיוחד לאנשים עם קמות בעלי "צלצול" יהודי, כמו אלה המתחילים בל' (לוי) או "ק" (כהן), וכן בעלי שמות גרמניים. גם שם המשפחה של אנדי הוא יהודי מובהק. "אין דבר כזה שנקרא הונגרים טהורים", הוא מסביר. בתערובת המעניינת של מאגיארים, סלאווים, גרמנים וצוענים, המוצא היהודי הוא יחוס אקזוטי, בעיקר לאחר שהשואה הפכה את היהודים לאחד הזנים הנדירים באירופה.

כאשר אנדי נוטל אותנו לסיור ב"משולש" הגטו היהודי הישן, הוא מתגלה כמומחה גדול לכל פינות האיזור ותולדותיו, למסעדות הכשרות ולחנויות לתשמישי קדושה. האיזור כולו מוזנח למדי, רק יהודים מעטים עדיין חיים כאן, רובם זקנים. בית הכנסת הענק והמרשים ברחוב דוהאני (?) הוא הגדול ביותר ששרד באירופה. ההתעללות הגרמנית ביהודי הונגריה החלה רק בשנה האחרונה למלחמה. בבודאפסט נרשם הפרק הטראגי המוזר של המגעים בין אייכמן וקסטנר, לצד פעילותו המסורה של ראול ואלנברג להצלת יהודים מהרכבות לאושוויץ.

לכל זה לא נותר זכר. "קסטנר" הוא עכשיו הצגה ב"קאמרי" בתל־אביב. את עקבותיו של ואלנברג עדיין מחפשים כיום מרתפי מוסקווה. לאברון (?) ואילו בית הכנסת הגדול של בודאפסט סגור ומסוגר, וגם המוזיאון הצמוד אליו. אין שם אפילו שלט שאומר מתי אפשר לבקר. איכשהו אנחנו מצליחים להתגנב פנימה, וחצר הפנימית הגדולה מזכירה מינזר, בתוכה – בית קברות יהודי. בצד מצבות לשואה ולגבורה אני מגלה על הקיר לוח זיכרון לגיבורת נעורי חנה סנש, שמעביר צמרמורת בעורפי.

היום מתנהלים החיים היהודיים בבודאפסט סביב בית הכנסת החדש ברחוב קאזינצי, שהוקם בשנת 1920 בנוסח מודרני עם כתובת עברית ענקית על חזית הבניין: "מה נורא המקום הזה, אין זה כי בית אלוהים וזה שער השמים". גם בפנים שלטים עבריים: "חברה ש"ס", "בית המדרש". אני חוזרת לשם בבוקר ולצערי אין איש. פעילות שוקקת, לעומת זאת, במטבח הכשר של בית־התמחוי "חנה". טבחיות קשישות עוסקות בקילוף בצל ואגוזים לארוחת הצהרים. כארבעים סועדים באים מדי יום, אומרים לי ביידיש, ומצטערים בקול רם כמה חבל שאין תיירים אמריקנים. בשנה שעברה היו מגיעים אלינו מאות מבקרים ביום, מתגאה מנהלת המטבח.

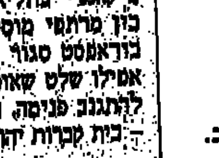
אני עולה במדרגות לקומה השלישית ומוצאת גן־ילדים יהודי אמיתי, עם כתובות עבריות על פלקטים שנותרו מחנוכה, פסח ופורים. אבל לומדים בו רק שלושה פעוטים, והם לא מתרגשים כמו הגננת למראה האורחות מישראל. חינוך יהודי אפשר לקבל בבודאפסט גם בגימנסיה היהודית הנמצאת לא רחוק מכאן, ובבית המדרש לרבנים – המוסד היחיד בסוגו בכל מזרח אירופה. הקהילה מספקת חזנים, שוחטים ורבנים לכל מדינות הגוש המזרחי, וגם תולשת על ענפים מכניסים בכלכלה ההונגרית: מפעל לייצור נקניק סלאמי "גלאט כשר", ומפעל להפקת סליבוביץ, אף הוא כשר למהדרין. סחורות יוקרה מבוקשות הנרכשות בדולרים רבים ויקרים באמריקה. הנקניק חביב גם על מוסלמים.

המצבה לזכרה של חנה סנש ז"ל.

> לשאלה כמה יהודים יש בהונגריה עונה אנדי בלי לחשוב „חצי מיליון" ומסביר שכוונתו כמובן לכל האנשים שטיפת דם יהודי זורמת בעורקיהם, כמוהו. מי שלא מדגיש את העובדה הזאת בעצמו, ימצא יום אחד שאחרים יזכירו לו.

גן הילדים היהודי היחיד: שלושה פעוטות בלבד.

חלון ראווה הונגרי: מעמידים פנים שאנחנו במערב.

נס הקנגורו

עתונים מערביים אוהבים לתאר את הונגריה כערש ה"נס הכלכלי" נוסח מזרח אירופה, ומדברים על "נוסחת הפלא" שהמציא המנהיג הקומוניסטי הוותיק יאנוש קאדאר כיצד להיות חבר נאמן בברית וארשה ובכל זאת לאפשר למשק להיבנות משגשוגה של היוזמה הפרטית. במדינות הסוציאליסטיות השכנות מתבוננים בחשדנות וביותר מקורטוב של קינאה בהונגרים המהלכים על החבל הדק שבין שני העולמות. חרף כל הניסים, כולל "קובית הפלא" ההונגרית המפורסמת שכבשה את העולם והכניסה מטבע זר טוב לקופת המדינה המדולדלת, מצבה של הונגריה טוב רק יחסית לשכנותיה פושטות הרגל, רומניה, פולין ובולגריה, שלא לדבר על אמא רוסיה.

חסרון חכים נוכע רק בחלקו מה"שיטה". המעמידה בראש המפעלים הענקים פקידים עם ... מפלגתי הולם, ולא כלכלנים בוגרי מינהל עסקים. קיים ... המישן של המשק. אשר החקלאות (שבעצמה הגיעה ... ימים) היא עדיין הגורם השליט, בתקופה שבה המערב ... מעודפים תוצרת חקלאית, והמזרח אינו מסוגל לקלוט אותם מחוסר מטבע קשה.

כמו לא די בכך, בא אסון צ'רנוביל וסגר את שערי אירופה המערבית בפני מוצרי מזון מהמזרח, מה שהנחית בקיץ זה שואה של ממש על החקלאות ההונגרית. חומרי גלם לתעשיה אין בכלל. העבודת הזולה שלהם בתחרות קשה עם המזרח הרחוק. גם הנפט יקר, יבוא מרוסיה לפי מחירי מוסקווה.

איך מתקיימים? גם על זה יש בדיחה הונגרית: מדוע יצאה משלחת כלכלנים להשתלמות באוסטרליה? לקמוד מהקנגורו איך לקפוץ גבוה כשהכיס ריק.

מילכוד הונגרי

... אותנו לבילוי של אחר־הצהריים ב"מבצר הדייגים", ... והתצפית היפהפיות של בודה. על המרפסת ... מכוסים במפות ורודות ומלצרים מהמלון הסמוך של ...ילטון". יסודות המלון שולבו בזהירות בשרידיו של ... עתיק. קשה להחליט אם זו שערוריה או שיא של ... מנגד בניין הפרלמנט ההונגרי הענק, שנבנה ... וסטמינסטר, אבל מימדיו חושבו במיוחד כך שיהיה ... וחצי מהמקור האנגלי. כן, עדיין נערכות כאן ... לפרלמנט. רצוי לבוא ולהצביע בעד המועמד היחיד של ... והיחידה. מי שלא בא, זוכה לעתים לביקור בית של ... עם הקופסה ופתק הנכון...

... התמצאותו של אנדי בנבכי הכלכלה ההונגרית אינה ... לו לפתור את בעיותיו שלו. הוא בן עשרים ותשע, בנו ... עלך חודשים ספורים אחרי שהשתחרר מהצבא (שנתיים ... וחצי, ורוב הזמן הייתי בבית הסוהר"). הוא ויתר על ... הספרותיות ולמד בבית ספר למסחר. החיים על סף ... המינימלי הפכו לבלתי נסבלים. גם ילדיו רוצים שלאבא ... מכונית קטנה, שלא לדבר על בקתה קטנה לבילוי ... על שפת אגם באלאטון. הדרך היחידה להחלץ ... של אביון בצווארון לבן היא להכנס כשותף לעסק כלשהו, וכאן מתחיל המילכוד ההונגרי: "נניח שאצליח לגייס את הסכום הדרוש להשקעה ראשונית – מה אעשה אם מחר יבואו ויגידו ששוב מלאימים הכל, ואין עוד רכוש פרטי?..."

כל התעטשות בקרמלין עלולה להמיט אסון על הבורגנות הזעירה החדשה המתפתחת בהונגריה. מי שעבר פעם אחת, כמו משפחתו של אנדי, את משבר אובדן הנכסים בפקודה מגבוה, יחשוב פעמיים לפני שישכנע את אימו למכור את תכשיטיה האחרונים לצורך פתיחת עסק העלול ליפול בידי הממשלה תוך שנתיים־שלוש. המשטר מנסה לטעת בטחון במעמד הבינוני המהסס, אך ערובות של ממש אין בידו להעניק.

ב"סאמיזדאת" (פרסום מחתרת) האחרון ראו אור מימצאים של מחקר ממשלתי סודי שחשפו עובדה מדהימה: ההכנסה הממוצעת למשפחת עובדי צווארון לבן עם שני מפרנסים אינה מגיעה אפילו למאתיים וחמישים דולאר. אנדי, אגב, כמעט והסתבך קשות כאשר הרשה לחבריו להדפיס את אחד הגיליונות האחרונים של ה"סאמיזדאת" בציוד המשרד שבו הוא עובד. הוא נאלץ לצאת ל"השתלמות" עד יעבור זעם.

אבל הזעם בדרך כלל אינו גדול. שני הצדדים שומרים על כללי המשחק. המשטר יודע שצריך לתת לציבור החושב "לשחרר קצת קיטור". האינטלקטואלים מצידם לעולם לא יעלו בדעתם לקרוא לשינוי המשטר או להטיף לדמוקראטיה בנוסח מערבי. "אנחנו שייכים למקום שאנו שייכים, בדיוק כמו כל שאר מדינות אירופה". כך התאפשר מצב שבו קבוצה של 30 סופרים ואנשי אקדמיה הרשו לעצמם לחתום על מכתב גלוי שפורסם כמודעה בעתון הוינאי "פרסה" ובו מחאה גלויה נגד פרוייקט משותף של ממשלות הונגריה וצ'כוסלובאקיה, שלדעתם יגרום נזק חמור לנהר הדנובה.

> מי שעבר פעם אחת, כמו משפחתו של אנדי, את משבר אובדן הנכסים בפקודה מגבוה, יחשוב פעמיים לפני שישכנע את אימו למכור את תכשיטיה האחרונים לצורך פתיחת עסק העלול ליפול בידי הממשלה תוך שנתיים־שלוש.

זוג בדיסקוטק, בלבוש לא אופייני למזרח.

מלון "הונגריאן הוטל"

מחכים ללווין

בודה היא החלק ה"טוב" למגורים בווינה. אנדי, הלנה ושני ילדיהם מתגוררים בשיכון לזוגות צעירים במערב הרחוק של העיר. 3500 פורינט מתוך משכורתו בת 6000 הפורינט של אנדי הולכת לתשלום הוצאות שכר הדירה שמימדיה 54 מטרים רבועים. הנסיעה מן הפרוור למרכז העיר בתחבורה הציבורית גוזלת שעה לפחות. גן הילדים והפעוטון מתחילים לפעול בשש בבוקר.

אנדי עצמו מעדיף להיות כבר בשש במשרד, חברה מסחרית ממשלתית גדולה במרכז העיר, על מנת ליהנות מהשקט והאפשרות להשתמש במכונות הכתיבה והטלקס לפני שיגיעו עמיתיו. בחברה נהוג שעון עבודה גמיש, ו־40 אחוזים מהמשכורת מחושבים לפי פרמיית ההצלחה בעסקים, מה שמסביך את המאמץ המושקע. למרות הצלחתו ומסירותו, הסיכוי להגדלה ממשית של הכנסתו בחברה הוא אפסי. יותר מדי פקידים מתחרים ביניהם על הזכות לעבוד ולהרוויח. בצד עידוד היוזמה הפרטית בתוך החברה הממשלתית, השכר הנמוך הוא תמריץ חזק לחפש עבודה נוספת.

למרות התנאים הקשים, אנדי והלנה מרוצים מאוד מהשיכון היוקרתי, ששירותי הקהילה שלו הם בבחינת פרוייקט נסיוני נועז. הם כוללים אולפן טלוויזיה במעגל סגור, המשדר שעתיים בכל ערב לאלף הדירות בשכונה, מעין "עתון קיר" מקומי הנותן הזדמנות לשדרני מתחים יצירתיים. שווה ערך של דולאר אחד שמשלמת כל משפחה בחודש מאפשר את כיסוי ההוצאות. בימים אלה מתכוננים בשיכון לחידוש מרעיש באמת: אנטנה צלחת לקליטת שידורי לוויינים מתחנות טלוויזיה רחוקות.

לפני חודשים אחדים הופיע רכז התרבות האזורי בתכנית "שאלות ותשובות" באולפן הטלוויזיה הקהילתית. אנדי מיהר לרוץ לאולפן כדי להציג לו שאלה בשידור חי. (למה לא טילפנת? אני שואלת, ונזכרת שבעצם אין לו טלפון בבית...). השאלה היתה, האם תאפשר המפלגה גם את קליטת שידוריו של "סקיי־צ'אנל", ערוץ הטלוויזיה הפרטית הבריטית המעביר בלוויין לעולם הרחב תכניות פופ וסרטים. "מובן מאליו", אמר העסקן לאנדי, והזכיר שממילא כל בודאפסט קולטת את הטלוויזיה האוסטרית, שהיא קפיטליסטית לא פחות. אפילו העתונים מספקים מידע על לוח השידורים מווינה. למי שמצליח להשאר ער כדי לחזות בהם, במובן. וכל העם בשכונה רואים ושומעים את הקולות.

שיפוץ ראש

אופנה
מאת יהודית חנוך

רוצים לעשות שינוי מיידי לקייץ 86', תעשו ניקוי ראש – תספורת, תסרוקת וצבעים. מבחר התכשירים החדישים יעשו בשבילכם את מה שלא עשו הטבע והתורשה. אם הראש החדש לא יצליח, אל ייאוש. בעוד חודש, אפשר להתחיל שוב מהתחלה. זה יותר זול מבגדים והשינוי – הרבה יותר דראמאטי.

התמונות באדיבות "וולה" אינטרנשיונל

הטכנולוגיה עוזרת לטבע

אבעים עושים ראש חדש והנטייה העכשווית היא לשיער מגוון בגוונים שונים ולא רק צבע אחד. אם רוצים לנסות את שיטת עשה זאת בעצמך – אל תעשו שינויים קיצוניים. בחרו את הצבע הכי־קרוב לזה שלכם וקצת יותר בהיר. בצביעה שניה תמיד אפשר לשפר. קראו היטב את ההוראות. צבע יכול לגרום לאלרגיה ולפריחה.

אם יש לכם בעייה כתוצאה מטיפול לא נכון, תוכלו להתייעץ במומחים שבמרכזים המקצועיים של "וולה" (בלב דיזנגוף) ו"רבלון" (ברחוב בוגרשוב). קבעו פגישה מראש.

אם אתם מבולבלים ממה שמציעים לכם, תבדילו בין כמה דרכים לשינוי גוון השיער: גוון קבוע מכיל שני מרכיבים, מי חמצן וצבע. לכן נספג בתוך השיער ואינו נשטף, תובע תיקון לפי קצב גידול השיער. חצי־קבוע, אלו החומרים בשיטת עשה זאת בעצמך. בדרך כלל ללא מי־חמצן, רק מכסה את השיער, נשטף, לאחר כמה חפיפות. **צבע זמני** – מורחים על הראש, שוטפים – כשנמאס. **בפסים אמיתיים**, מובהר השיער, קצוות קצוות, ככל שהם קטנים ועדינים, המראה טבעי יותר וזה תובע מקצועיות ומיומנות. **הבהרת קצוות** – אפשרית כיום ובקלות; בספריי שמתיזים ממיכל, חושפים לשמש או מייבשים במייבש – ויש לכם קצוות בהירים יותר, אפשר לעשות בשיטת "עשה זאת בעצמך", טוב לשיער בלונדי עד חום בהיר.

הטבע לא מתחרה בטכנולוגיה, אלא משלים אותה. יש נטיה לחזור אל הטבע גם בטיפולי שיער – במסיכות לשיער, בשמפו שעשוי אבוקדו, קמומיל, נבטי־חיטה, ניחוח של אפרסקים וגם בוץ טבעי כמובן. אגב, הירחון "ווג" האמריקאי ממליץ על טיפול במסיכת בוץ מים־המלח (שמיובא מישראל), זה עושה דברים טובים הם מבטיחים, לכל סוג של שיער וגם לעור הפנים.

הכל הולך על הראש

כמו בבגדים, כמעט הכל הולך. "ראש קיפוד עם שפיצים", מדורגים שמסופרים בטכניקה מיוחדת על פוני לא סימטרי, תסרוקות מתולתלות ורומאנטיות, שיער משוך לאחורנית ומרות בג'לי שמשווה לו מראה מבריק עם "קוקו" על העורף. (ראה גילה אלמגור, בפרסומת של יוגורט). שיער קצר שחושף את העורף ורעמה שגולשת עד לכתפיים.

מילון לתכשירים חדשים:

מסנני־שמש לשיער – המוצר הכי־חדש בתכשירי טיפוח השיער. כיוון שגם השיער נשרף, כשהוא נחשף לשמש, המציאו תכשירים שיש בהם חומרים עם מקדמי שיזוף מ־6 עד 15, ממש כמו בתכשירי־שיזוף.

בינתים תכשירים אלה מוצעים למכירה בארצות־הברית כמייצבים (Conditionair) שמשתמשים בהם בסוף החפיפה או בתכשירים המיועדים למריחה על השיער, כשיוצאים לים. יש להניח, שבקרוב יגיעו לארץ. עד אז מומלץ למרוח על הראש מעט תחליב־שיזוף שמיועד לעור – כמגן בפני קרני־השמש.

geale זה תכשיר חדש, שנוסף למשפחת הג'לי והמוס, מותז על הראש, כמו הספריי של שנות השישים, אבל לא עושה אותו נוקשה אלא מעבה ומבריק אותו.

להב משונן זה לא רק שם של ... אלו מספרים חדשים, שבלהבים שלהם יש מגרעות של חצי־עיגולים, שמאפשרים ליצור תספורת של שיער מעורב קצר ואורך ביחד (הקווצות הקצרות נותנות את הנפח, לארוכות)

הג'לי והמוס התעדנו במידה רבה. יש פולימריים שעוטפים את השיער ומעבים אותו כך שהוא גמיש ומלא יותר וקל ליצור ממנו כל תסרוקת. השיער לאחר השימוש רך ונעים יותר למגע.

שמן זית על הראש

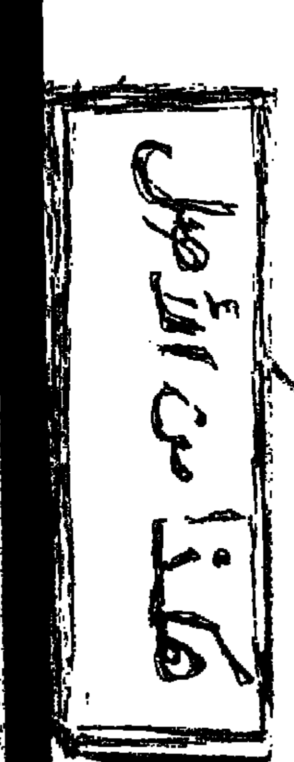
כמה פטנטים מהטבע ממטבחו של מעצב־השיער קובי בר, שהתפרסם גם בשל ספר הבישול שלו:

רוצים מגן שיער טבעי נגד השמש? שימו בצנצנת כוס שמן חמניות או שמן זית (רצוי ירוק), רבע כוס חומץ ורבע כוס מים. רצוי מי ורדים שקונים בבית מרקחת. ערבבו היטב, מרחו על הראש לפני שאתם יוצאים לים. זה גם מגן וגם מזין. בבית חפפו את הראש והשיער יהיה רך ונעים.

חמאת בוטנים היא לא רק מעדן טעים. זהו חומר יעיל כמסיכה לכל סוגי השיער [illegible] יש בה ויטמינים וגם שומן [illegible]

איך בוחרים תסרוקת חדשה?

וידאל ששון, מעצב השיער שהפך מספריים ומסרק לאימפריה פיננסית, אומר: אל תנחתו על מעצב השיער ששמעתם עליו פלאים או אפילו על הספר/ית שבפינת הרחוב שלכם סתם כך, כשהוא או אתם לחוצים בזמן. תשקיעו בראש חדש כמה שעות של זמן פנוי ותביאו אתכם כמה תצלומים של תסרוקות שאתם אוהבים – שהספר יקבל מושג למה אתם מתכוונים. מעצב־שיער טוב יסתכל לא רק בראש ובטיב השיער ובצללית שלכם כדי להתאים תסרוקת, אלא גם ינסה לקלוט איזה טיפוס לפניו. אם ג'ינס וטי־שירט זה הסגנון שלכן – אל תלבשו למספרה את הבגד הכי יפה כדי לעשות רושם.

הכותל, רחבתו והחפירות

הכותל המערבי משמש לעם ישראל במשך דורות רבים כמקום תחינה, בקשת רחמים וביטוי געגועים לתחיה לאומית והחזרת התפארת ליושנה מבחינה דתית.

יהודי בא לכותל לאמירת תהילים, בקשות לרפואת גוף ונפש, בקשות לפרנסה והסרת צרות. מאז שחרור ירושלים בשנת '67 תופס הכותל יותר ויותר את מקומו בליבו של היהודי כמובן שיתוף עם רגשותיו בשמחות, התרגשות לרגל אירוע חשוב בחיי הפרט או לאחר מעבר חויה נרירה בתחום הנפש.

ברחבת הכותל כיום מתהווים מינהגים ומסורות שלא ידענו קודם. עריכת שמחה אישית, משפחתית או לאומית אצל הכותל המערבי הפכה לחלק בלתי נפרד ממסורת מקובלת ברוב שדרות העם. לא עוד משמש הכותל, רק כמקום בכי ותחנונים.

כיום, פרט לתפילות הרגילות, מגיעים לכותל אלפים לחגיגות בר מצוה, חתנים ביום חופתם והמונים כדי לברך ברכת „הגומל" או ליטול ברכת הפרידה לפני נסיעה.

טכסים ועצרות

עצרות עם, התכנסויות וחגיגות שונות מתקיימות ברחבת הכותל וטכסי סיום לקורסים שונים בצה"ל. הענקת ספרי תנ"ך לתלמידי בתי הספר, חגיגות יום ירושלים, עצרות ממלכתיות של חג ועצרות וכרון ממלכתיות – הכל נערך ברחבת הכותל המערבי.

יהודי מגיע ארצה לאחר זמן רב או עולה מאחורי מסך הברזל – מיד לאחר הגעתו לנמל התעופה, יסע לנשק את אבני הכותל בירושלים.

רחבת הכותל המערבי

חשיפת הכותל המערבי

מאז איחוד ירושלים, לפני 19 שנה, עוסק צוות מצומצם של פועלים מומחים בעבודות חשיפת הכותל המערבי. עבודה של חשיפת כל האיזור התת קרקעי מקיר בנין המחכמה עד קרוב לקצה הצפוני של הר הבית ומקו הכותל בצד המזרחי, עד למנהרה של רחוב הגיא במערב.

עבודת החשיפה, שנעשית בידיים, ללא מכשירים מכניים, כדי להמנע מפגיעה ביציבות המבנים המצויים מעל פני הקרקע – כוללת את פינוי העפר מהחללים הצמודים לכותל, חיזוקים והשלמות אבן, ניקוי קירות ורצפות, סידור מעברים, תאורה, ניקוז וכו'.

אולמות, ומעברים

מטרת חשיפת הכותל המערבי לאפשר לציבור הרחב לעמוד מקרוב על ממצאים היסטוריים-לאומיים חשובים ביותר. במהלך העבודה נתגלו אולמות וחללים, לעיתים בכמה קומות, מעברים ומבנים תת קרקעיים, אשר בחלקם מתועדים בספרות המחקר של הדורות האחרונים.

עבודת החפירה, גילוי ושיחזור אזור הכותל ארוכה – עד היום פונו כשלושים אלף מטרים מעוקבים של עפר, נחשפו כ־2200 מ"ר של אולמות וכ־700 מטר מעברים ומנהרות. בין הממצאים שנתגלו אבן יחידה באורך כ־14 מטר ובגובה כ־3 מטר, שמשקלה מאות טונות, פסיפס וריצוף אבן מקורי, קמרונות, קשתות אבן, ועוד.

מסלולי ביקור

בעתיד מתכוון המשרד לענייני דתות להשקיע בהכנת מסלולי ביקורים בקטע המשתרע מבית שטראוס עד בית הכנסת שממול לקודש הקודשים. כמו כן יושלם פינוי האולמות והמעברים, ניקוי קירות, סידור תאורה, שילוט והסברים.

המשרד לענייני דתות פועל לשיפור התנאים באזור רחבת הכותל. שופרה מערכת התאורה, הותקנה סוללת טלפונים ציבוריים, נוספו כסאות ותשמישי קדושה לשימוש יומיומי.

במשרד מתכננים פתרון לבעית המנוחה ומקום לכיבודים לאלפי המבקרים הבאים ממרחקים לרגל שמחות משפחתיות. האולמות התת קרקעיים שנחשפו מצפון לרחבה ייפתחו בבוא העת לקהל הרחב.

700 מטר מעברים ומנהרות

2200 מ"ר אולמות שנחשפו

"ובנו בתים וישבו בם"

מאת אבי דר

יחידות דיור נבנו בירושלים המאוחדת משנת '67 ע"י משרד הבינוי והשיכון. מדיניות זו לא רק מילים ודיבורים, מדיניות זו גם מעשים, עובדות בשטח, הוכחות למדיניות ברורה. כל שכונה, בית וכביש שנבנו כ־ הם ביטוי מוחשי בשטח של מדיניות כדרך ירושלים כבירת ישראל שאינה ניתנת יותר לחלו־ תיפקוד תקין ומלא לעיר על שכונותיה תוך היהודיים, יצירת עורף יהודי מסביב לעיר שנים רבות.

מאז '67 גדלה אוכלוסית ירושלים מ־268 אלף תושבים אלף תושבים, מתוכם 330 אלף יהודים. באותה תקופה כ־63,000 יחידות דיור כאשר 34.000 מהן נבנו על ידי משרד הבינוי והשיכון, השאר נבנה ע"י הסקטור הפרטי. כל יחידות הדיור שנבנו באזור ירושלים ממלחמת ועד היום נבנו בסיוע, מימון ופיקוח משרד הבינוי והשיכון.

עיקר הבניה נעשתה בשכונות החדשות: רמת אשכול, הגבעה הצרפתית, סנהדריה, גילה, רמות אלון, נוה יעקב, תלפיות מזרח, פסגת זאב וגולת הכותרת – שיחזור היהודי בעיר העתיקה. במיוחד הקפידו על בנית מוס־ ציבור, חינוך ומרכזים מסחריים בכל שכונה. פותחה דרכים אל ובתוך השכונות, מערכת אשר חיזקה את בין השכונות הצעירות והוותיקות בעיר.

בשנה האחרונה השלימה מ.ע.צ. את מערכת התנועה כביש מקביל לדרך רמאללה המחבר את הגבעה הצרפתית לנוה יעקב, כביש מדרך רמות אל היציאה מן העיר, כביש הביטוח הלאומי שמהווה קשר ישיר בין הכניסה אל קרית הממשלה.

פסגת זאב

בחודש ספטמבר '85 נפתחה שנת הלימודים בבית הספר בשכונת פסגת זאב. כך יכלו המשתכנים הראשונים להתארגן בצורה מסודרת בבתיהם החדשים. בפסגת מדיניות חדשה של משרד הבינוי והשיכון, הבניה בוצעה ע"י חברות בניה פרטיות בסיוע ובפיקוח משרד הבינוי והשיכון. בשיטה זאת נוצל התקציב הממשלתי בצורה יותר שהבטיחה השלמת כל היחידות שנכללו בשלב הבנייה.

פסגת זאב הוקמה באתר חדש בחלק הצפון מזרחי של ירושלים. מדובר בשכונת מגורים גדולה להשלמת רצף אורבני בין הגבעה הצרפתית לשכונת נוה יעקב. על פי תוכנית יבנו בשכונה 12,000 יחידות דיור, שירותים קהילתיים, מסחריים, איזור למלאכה ותעשיה וכמו כן יוער בשטח עבור מלונאות ונופש. בקיצור, שכונת שיש בה התיכנון הוא פונקציונלי ומבטיח התמצאות קלה וגישה לכל בית, להולכי רגל ולמכוניות. בכל אחד ממתחמי יש מגוון של דירות מקטנות ועד לדירות רווחה וכתים צמודי קרקע, בית לכל סיגנון וכיס.

מכניית שכונות קודמות, הקפידו בפסגת זאב בהקמת מבני הציבור לקראת האיכלוס, כך שעם תחילת הכניסה בשכונה נפתחו כבר בתי הספר, גנים ושרותים קהילתיים הדרושים לחיי קהילה תקינים. שכונה צעירה עצמאית לחלוטין.

מעלה אדומים וגבעת זאב

קמה מזרחית לירושלים על כביש יריחו הוקמה מעלה אדומים. הקמתה נכללה במסגרת המדיניות ישובים יהודיים מסביב לירושלים. העיר מתוכננת לקבל עשרת אלפים משפחות וכיום מתגוררות בה אלפים משפחות. 230 מגרשים נמכרו בתוכנית „בנה ביתך" וכ־80 מהם כבר הושלמה הבניה. משיקולים דומים שכונה מערבית לעיר שכונה לוויינית אחרת – גבעת זאב, שכונה שתגיע ל־2600 יחידות דיור, כשכיום מתגוררות כ־900 משפחות ולרשותן נבנו בית ספר, גני ילדים מסחרי.

תוכניות סיוע

במסגרת הסיוע שנותן משרד הבינוי והשיכון לבירת לדיור בהלוואות הינו גבוה יותר בירושלים מאשר האזורים העדיפים ברחבי הארץ. כך למשל זכאי זוג בירושלים לסיוע שנע מ־19,500 ש"ח עד 42,700 ש"ח בהתאם לניקוד שלהם. לרוכשי דירות בפיסגת זאב הלוואה נוספת מיוחדת בסך 9,000 ש"ח.

הרובע היהודי

שיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה שבירושלים נמשך עשרה שנה, בעבודת נמלים עקשנית וקפדנית, למבקר התפעמות מגודל החישג. הרובע שוקם ושוחזר אתרים בעלי ערך היסטורי וארכיאולוגי, המהווים לחרבות העולם.

ירושלים המאוחדת

ראש הממשלה ושר הבינוי והשיכון דוד לוי נותן עדיפות לבניה של ירושלים. העדיפה זו מתבטאת בהגברת של משאבים כספיים ואנושיים, במסגרת הכוללות לביצוע המשימה, הרבת חזון, יוזמה מלאכת עשיה ארוכה ששינו באופן מוחשי את מפת ירושלים ומוסיפה את המחיצות שהיו בה.

סמטת זאב - שכונה חדשה

הגבעה הצרפתית - גג של בריכת מים

מעורב ירושלמי

מאת הגר שני

מיתוסים קשה לחסל. אומרים שחיפה „אדומה", אך ארמי־לי רוזנטל וממן מוכיחים לנו כל שבת שחיפה בעצם ירוקה. תל אביב, עיר של סנדלי דנוור ביום וליקוויר בלילה – עכשיו טוענים גם שהתל אביבים נמצאים כ„ניכרל פאסיבי". מיתוס מקודש הוא שירושלים היא עיר של פקידי ממשלה ותלמידי חכמים, כך שמי שרוצה לבלות בערבים – מוזמן לרדת לתל אביב.

את הרעות הקדומות של הישראלים לגבי חיי הלילה בירושלים חשבו לשנות בשיטה הידועה – ישאלו את דעת התיירים הזרים בירושלים, מהי מידת שביעות הרצון של התייר מהאירועים בירושלים. בסקר שערכה הכלכלנית זיוה וינשל עבור התאחדות המלונות, משרד התיירות ועיריית ירושלים נמצאו הממצאים הבולטים הבאים:

– 56 אחוז מהתיירים ביקרו לפחות באירוע אחד.

– 95 אחוז מהתיירים אמרו שנהנו בירושלים, לעומת 69 אחוז שאמרו כי נהנו בתל־אביב.

– רק 8 אחוז מהתיירים בירושלים לא ביקרו כלל באירו־עים.

בתקופת הסקר היו 16 אירועים קבועים בירושלים, לעו־מת 7 אירועים בלבד בתל אביב ועוד נתון מעניין, 14 אירו־עים חד פעמיים בירושלים לעומת 10 בלבד בתל אביב. בסקר מוצגים עוד נתונים המוכיחים מספרית כי לרשות המבקר בירושלים עומד מבחר אירועים הגדול משמעותית מהמבחר המוצע למבקר בתל אביב.

אז מה, יכול להיות שכמותית יש יותר אקשיין, בעיקר ברמה התיירותית. אבל כשניסו להעלות הופעה של גינה הגן, זמרת רוק בריטית מתל אביב לירושלים – התחרטו האמרג־נים מהר מאד. אולי הראש הירושלמי קצת כבד בשביל הופ־עות רוק כבד אנגלי. פסטיבל ירושלים, שמצליח למכור את רוב הכרטיסים מדי שנה, רק מוכיח שלירושלמים ואורחיהם מהשפלה יש ראש טוב לאירועים ולהופעות. פשוט צריך להתרגל. למי שמסוגל ללכת לתיאטרון בפולנית צחה, איזו בעיה יכולה להיות לו עם זמרת קוקנית צעקנית?

כמבצע „הכר את ירושלים" פותחים ביום ירושלים את ספורט הניווט העירוני, מרמה מקצוענית ועד לניווט בהרכב משפחתי נינוח. במשך כל השנה יוכלו מבקרים בירושלים לקבל מפות למסלולי ניווט עצמי בין אתרי העיר. לאוהבי הטיולים הליליים מציע אגף התיירות בעיריית ירושלים: סיור לילי עם קומזיץ בסופו לאורך החומות. מסלול של ארבעה ק"מ הליכה על גבי החומה. האתר המבוקר ביותר בארץ – לדברי אבי קסוטו, מחזיק תיק בתיירות בעיריית ירושלים. הסיורים הליליים מודרכים ויוצאים בשעות קבועות, אורך הסיור כשעה וחצי ובסופו מחכות לכם פיתות חמות בקמזיץ. חגיגה ירושלמית לילית.

השנה יחודש המבצע „מעורב ירושלמי" – הנחות בבתי מלון ושרותים לתיירים עד שלושים אחוז, למבקרים הקיץ בירושלים. בתקופת הפסטיבל, שנמשך עד אמצע יוני, יחול־קו במלונות ירושלים כרטיסי חינם למופעים – כרטיס אחד עבור כל שתי לינות במלון.

אפשר היום לאכול חומוס ומעורב ירושלמי גם במזללות התל אביביות, אך בכל זאת, אין תחליף לאווירה המקורית. רקע האבן הירושלמית, הדיאלקט המקומי, הידיעה שבמקום זה ממש לפני אלפיים שנה ויותר עמדו ישראלים אחרים וניגבו בפיתם איזה מאכל מקומי, אולי חומוס ירושלמי מקורי אמיתי. בערבים הירושלמים אפשר לזכות בכמה מעלות צל־סיוס פחות מבשפלה, לפעמים זהו ההבדל שעושה לך את כל הכיף בערב ירושלמי. וגם הידיעה שבמרחק 60 ק"מ מערבה קיימת אלטרנטיבה אחרת.

ירושלים – חיים ומתמודדים

מאת הגר שני

...את תיירים שלחו השנה לטדי קולק, ראש עיריית ...חולים, מכתבי שבח והתפעלות מיופיה של עירו, ...ור שובם לביתם. אנחנו הישראלים מקבלים את ...ומים של הירושלמים והצלחתם ליצור את העיר ...ירושלים, כמובן מאליו.

...ום ירושלים אינו עוד אירוע, יום בו חוגגים את ...ד ירושלים. ביום זה אנו עושים מאזן ביניים נוסף ...עשים עד כמה התפתחה ירושלים, מהן התוכניות ...ותה בעתיד, וכהביטנו לאחור – אפשר להתפעל ...מלות תנופת הפיתוח בתחומי הבניה, התרבות, ...השלה והתיירות.

...ד שנה עברה, שכונות נוספות נבנות או ...שויה נבנייתן – העיקר שמצליחים לשכן את דור ...ושף בתוך ירושלים. מעל מיליון מבקרים באו השנה ...לבקר במוזיאון ישראל. דתיים, קונסרבטיבים, רפורמים ...חלוני יהודים שמצליחים לעבור עוד שנה ביחד. ...ותרים קצת, שורפים תחנות אוטובוס וצובעים פרסומות חוצות נועזות – כמו בכל הארץ. בלשכות התעסוקה בירושלים אין רואים השנה תורים ארוכים של מובטלים, תעשיות עתירות מדע בעיר מחפשות עובדים מיומנים.

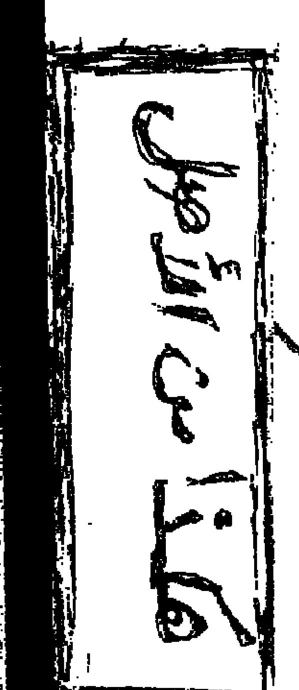
בסופו של דבר ירושלים משמשת כבואה של כל החברה הישראלית. השפל בתיירות, המיתון בתעשיה, הוויכוחים הפנימיים על שמירת השבת, דתיים כנגד חילוניים, פעילות חבלנית – הכל כמו בכל הארץ. אבל כשזה קורה בירושלים, כל אירוע מקבל כותרת ראשית בעיתונות הבין־לאומית ושידור בראש מהדורת החדשות. ובצדק, ירושלים יש רק אחת, לכולם.

פסטיבל ירושלים הצליח השנה למרות החששות מהירידה בתיירות שנגרמה בגלל גל הטירור באירופה. על כל קבוצת אמנים שביטלה בואה לפסטיבל מצאו המארגנים מחליפים אחרים, לא פחות טובים. להופיע בפסטיבל ירושלים, אינה עוד הופעה.

משבר התיירות, שאינו יחודי לישראל אלא בכל אירופה, מטופל בירושלים אישית על ידי ראש העיר טדי קולק. מערכת קשרי החוץ של עיריית ירושלים, בעיקר בארצות הברית, מבוססת על קשריו האישיים של טדי קולק. למרות שמשרד החוץ האמריקאי עדיין לא הכיר בנחיצות העברת השגרירות האמריקאית לבירת ישראל, לירושלים ישנם הרבה חברים על גבעת הקפיטול בוושינגטון, בעיקר בזכות טדי קולק.

הבעיות הפוליטיות של ישראל וחולשת ההסברה שלנו אינם מפריעים לירושלמים להפעיל מערכת קשרי חוץ פרטית משלהם בעולם. קולק מצליח להחזיק לצירו עיתונות בין־לאומית אוהדת. לדוגמה, לאחר רצח הבריטי בסימטאות ירושלים העתיקה היה חשש כי תהיה ירידה נוספת בתיירות לירושלים ואנשים יפחדו לטייל בעיר העתיקה. כמעט בכל רשתות הטלוויזיה האירופאיות הופיע והתראיין קולק כמעט עשר דקות, בהצטלמו מטייל לבדו בסימטאות העיר העתיקה. התגובה לא איחרה לבוא. הרבה תיירים מחקים אותו

המשך בעמוד 48

המשך מעמוד 47

ושולחים לחבריהם בבית תמונות מסימטאות ירושלים ומעודדים אותם לבוא ולבקר.

ירושלים משמשת כמרכז העם היהודי, מרכז רוחני, חברתי ופוליטי, וכמרכז דתי לנוצרים ולמוסלמים על פלגיהם השונים. הרמוניה מושלמת אי אפשר להשיג, אך השקט הנעים שמצליח להוציא המנצח טדי קולק מה„תיזמורת"הירושלמית, למרות כל הבעיות והעימותים, מעורר התפעלות. ביום ירושלים מגיע למאסטרו קולק קריאות בראוו.

מאבקים בין דתים לחילוניים בירושלים תמיד יהיו חריפים יותר. גם בחיפה, פתח תקוה ובתל־אביב מתחוללות מהומות על רקע קרושת השבת – אך בירושלים טבעי שיש משמעות נוספת לתוצאות. עיני כולם נשואות לירושלים. דתיים, חילוניים ובעצם לכולם – דמותה של ישראל בעולם היא ירושלים.

בהכירם את רגישות ירושלים ולאתגרים כלכליים, רוחניים ותרבותיים – מקדישים פרנסי העיר לחיזוק החברה הירושלמית. כל מי שזוכר את ההפגנות בקטמונים, הפנתרים השחורים מתוצרת כחול לבן ירושלים, מתפעל מהשיפור והשיקום בשכונות המצוקה בירושלים. מי שרוצה להתמודד עם אתגרים צריך להשקיע קודם בחברה. עניי עירך קודמים.

עד שנת '67 היו מספר שכונות בירושלים במצב חברתי גרוע, מצב שאפשר להשוותו למה שקורה כיום בערי הפיתוח שבמצוקה. שיחרור ירושלים סימן את תחילת ה„בום" הכלכלי הירושלמי, בעיקר בענף הבניה שעזר לתושבי העיר והקיף את ירושלים בשכונות חדשות. השם שכונה אולי מטעה. על פי גודל שכונת גילה או רמות – כארבעים אלף תושבים, יש לכנותן קריות. מספר כזה של תושבים גרים בערים בינוניות בישראל.

יש כיום האטה מסויימת בצמיחת השכונות בירושלים בגלל המדיניות הממשלתית. המשאבים לפיתוח באיזור מופנים בעיקר לפיתוח מעלה אדומים ולכיוון איזור נבי סמואל. הדירות הזולות בישובים העירוניים שמחוץ לירושלים גורמות להאטה במכירות ובאיכלוס הדירות החדשות בירושלים עצמה. תושבי ירושלים פורצים החוצה, מעבר לחומות ומעבר לגבולות העיר.

על הפרק עומדים כיום מספר פרויקטי „בנה ביתך" בשכונות גילה ורמות. כך מקווים בעיריית ירושלים למנוע בריחת בני העיר לפרברים, כפי שקרה בתל־אביב. בעיריה יש טענות כלפי גורמים ממשלתיים אשר אינם עוזרים בהוזלת עבודות התשתית והפיתוח ב„בנה ביתך", שאינן מן הזולות, בגלל סוג הקרקע והסלעים הירושלמים העקשנים. מחיר הכנת המגרש לבניה עצמית בשכונות ירושלמים עדיין גבוה וגורם לתושבים לעבור למושבים בסביבה ולבנות שם את ביתם החדש.

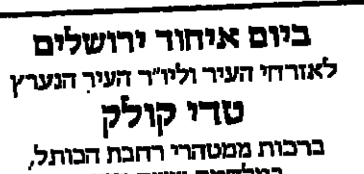
תוכנית המתאר של ירושלים קובעת כי תינתן העדפה לתעשיות עתירות מדע על פני מפעלי תעשיה רגילים המתבססים על כח עבודה זול מהסביבה. הקמת מפעל תעשייתי בירושלים דורשת לפעמים השקעה בתשתית, הגדולה לפעמים פי שניים עד שלושה מהשקעה דומה באזורים תעשייתים אחרים בארץ. עד לשחרור ירושלים היתה לירושלים תדמית של עיר משרדים ואוניברסיטה. יכולת להיות בה פקיד ממשלתי, פרופסור או סטודנט. תעשיות כמעט ולא היו בה. עיקר התנופה לתיעוש ירושלים, בעיקר בתעשיה עתירת מח יהודי, נעשתה בתקופת כהונתו של השר גדעון פת. לזכותו יש לזקוף הקמת מפעלים מתקדמים המשמשים כיום כמוקדי משיכה לבעלי מקצוע, חוקרים ולעולים חדשים בעיקר מארצות המערב. עולים אלו מהווים את מאגר כח העבודה האיכותי שלנו, והירושלמים עושים הרבה כדי למשוך אותם ארצה. לירושלים.

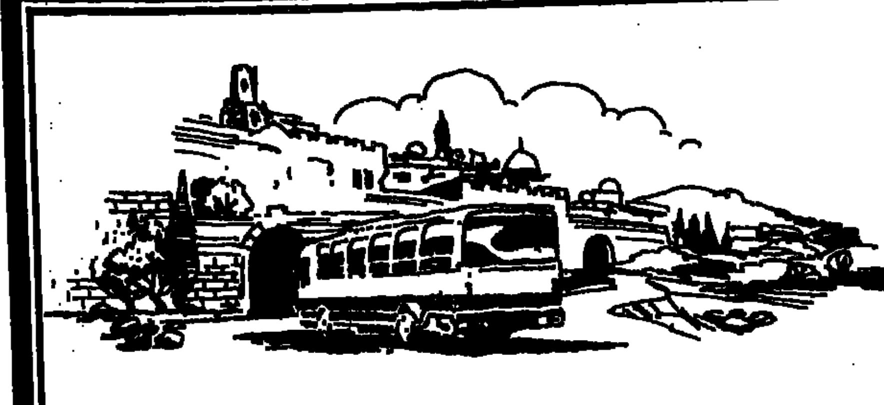
בגלל אופי העיר ירושלים אין מעונינים כיום בתעשיה רגילה, שיקולי איכות הסביבה והעדפת יצירת מקומות עבודה איכותיים. ממש לא יעלה על הדעת להתעורר בבוקר בירושלים עם שיכבת ערפיח תעשייתי המכסה את יופיה. כאילו תלבישו לייד' בסרבל עבודה. התעשיה „עתירת הידים" עלולה לשמש כמקום עבודה לתושבי גב ההר כרמאללה והסביבה – וזאת אינה כוונת הירושלמים. העדפה כיום היא לתעשיה נקיה, הדורשת מיומנות מקצועית. לצורך כך הוקמה בעיר תשתית חינוכית להכשרת כח אדם ברמה גבוהה. החירוש בנושא זה הם חטיבות הביניים ללימודים מקצועיים – כהכנה ללימוד תיכון מקצועי. כך תהיה לחיילים המשוחררים בירושלים תעודת הסמכה למקצוע מכובד ביד, בנוסף לתעודת הבגרות.

ליצירת מרכז תעשייתי אין מספיק ב„ציונות", בנוסף לכן צריך גם תמריצים כספיים מקרנות ממשלתיות. המשקיעים מקבלים היום בירושלים תנאים הדומים להשקעה באיזור פיתוח מועדף, כך מקווים לאזן את הרכב המקצועות המוצע לירושלמי – פחות ניירת ויותר יצור תעשייתי. רצוי מתוחכם.

ירושלים, עיר הנצח, עיר שגם חיים בה למרות המגבלות הנוצרות מהעומס ההיסטורי. עודף ציפיות שנוצר אצל המבקרים יהודים, נוצרים ומוסלמים. תמיד יהיה מי שירגיש מקופח ובלתי מרוצה. הנסיון לאזן, לפשר ולרצות את כולם – אך בלי להכנע לסחטנות. לאט ובשקט, מבלי ליצור כותרות בעיתונים והפגנות רועשות, מתקיים בירושלים מדי שבת בבוקר מוסף תרבות. לא בסתר או במחתרת, אלף איש באים כל שבת לתיאטרון ירושלים או למרכז ג'ראר בכר ונהנים משחרית תרבותית בשבת בירושלים. אפשר גם כך, לחיות בנחת בצוותא.

עברה עוד שנה ושוב חוגגים את יום ירושלים. אתנחתא לקחת פסק זמן ולהתפעל קצת מירושלים. מההישגים שהושגו למרות ועל אף המגבלות, האילוצים וההתמודדויות. חיים ומתמודדים.

10 מידות יופי ניתנו לעולם, 9 מהן בירושלים

תיאטרון הקרון ★

תיאטרון בובות לכל הגילאים.
פתוח בימין א' ו־ח' 16.00.
הפסטיוואל השלישי לתיאטרוני בובות מ־30 ביולי - עד 7 באוגוסט 1986.

פטרי פלאות
ריקודי עם בערבי שבת מ־20.30

מרכז שמיעת המוסיקה ע"ש נחום סוורדלן
מוסיקה עממית וקלאסית מוקלטת, יום א' – ה' 16.00 – 19.00

אמפיתיאטרון ע"ש לו סטיין
קונצרטים למוסיקה קלה ימי שני 20.30
קונצרטים למוסיקה קלאסית ימי חמישי 20.30

הספריה הפתוחה ע"ש ווישליקי
ספרים משחקים להנאה בצוותא. גם באנגלית.
יום א' – ח' 19.00 – 16.00

המצודה – מגדל דוד●
המוזיאון לתולדות ירושלים
ימים א' – ח' 16.00 - 8.30
יום ו' 14.00 – 8.30
חצר ארכיאולוגית „שלום ירושלים". מופע רב מסכי

מודל ירושלים מחמאה ה־19
מופע אור־קולי בעברית ב־19.30 – באנגלית ב־20.30

פסטיוואל הסרטים הישראלי
28 ביוני – 5 ביולי 86

סדנת ההדפסים י־ם
רח' שבטי ישראל 38
הדפסים מקוריים של אומנים ישראלים.
בקרו בסטודיו ובגלריה.
ימים א' – ה' 15.00 – 08.00
או לפי תיאום מראש
טל' 02־288614.

גן הוורדים ע"ש וואהל
מגוון צבעים וסוגים של פרחי הורד. בפארק המשתרע על פני 100 דונם וממוקם מול הכנסת.
פתוח בין אפריל לדצמבר יום יום בין הזריחה לערביים

סיורים מאורגנים בגן לפי דרישה, טל' 02־637233

עיר דוד●★
אתר ארכיאולוגי המכיל עתיקות המיוחסות לאלף ה־2 לפנה"ס. פיר וורן.
מערכת המים הקדומה ביותר בים התיכון.

טיילת החומות●★
הקף את העיר העתיקה וגלה את ירושלים מנקודות מבט יחודיות
כניסה משער יפו.

סינמטק●
הקרנת סרטי איכות ישנים כחדשים במבנה היסטורי המשקיף על חומות העיר העתיקה.
מסעדה חלבית הפתוחה לקהל 11.00 – 24.00

מוזיאון עמדת תורג'מן ★
ירושלים – עיר חצויה „שחוברה לה יחדיו".

תערוכת צילומים, מפות ומסמכים המתארת את תולדות העיר מאז 1948.
המוזיאון ממוקם בעמדה צבאית ישנה ליד מעבר מנדלבאום לשעבר.
ימים א' – ה', 15.00 – 09.00
לקבוצות וסיורים מאורגנים 02־281287

מערת צדקיהו●★
מערת האגדות והמיסתורין.
ממערה זו נחצב הסלע שממנו נבנתה ירושלים העתיקה.

גן יצחק בן יוסף לוי – העופל●★
גן ארכיאולוגי המכיל בין היתר את קשתו של רובינזון, המדרגות שהוליכו לשער חולדה ועוד מימצאים מתקופות שונות בתולדות העיר.

כיכר רומאית בשער שכם●★
תצוגת והלוגרמה הממחישות את הכניסה לאליה קפיטולינה, (ירושלים תחת שילטון רומא)

● כניסה בתשלום
★ פתוח יום יום 17.00 – 09.00
יום ו' 15.00 – 09.00

„חופשיאדה" במלון שלום ירושלים קיץ 1986

מאת עופר גל

האם חשבתם על אפשרות שאת חופשת הקיץ הקרובה שלכם תרצו להעביר באוויר פסגות ירושלמי? ובכן... בואו ותראו מה מתכננים לכם שם! במלון שלום עושים הקיץ „חופשיאדה", בחופש הגדול בין התאריכים 30.8.86–7.7.86 החופשיאדה הזו אמורה להיות חופשה אמיתית אשר לא היתה כמוה בירושלים.

מלון שלום, למי שאינו יודע, הוא אחד המלונות הגדולים במזרח־התיכון, המלון ממוקם בשטח מבודד, מרהיב ביופיו, בשכונת בית וגן, וצופה על הבירה מנקודת־מבט מעניינת. במלון 700 חדרים מרווחים ומפוארים, בריכת שחיה, סאונה, חנויות, מספרה, לובי־בר, מועדון לילה תוסס, קופי־שופ, קולנוע, אולם וידיאו ומגרש חניה מקורה.

מנהל המלון הוא מר יהודה גרינבאום המכהן גם כיו"ר התאחדות בתי המלון בירושלים. לצידו של מר גרינבאום צוות רענן ושאפתן בעל כושר עשיה, חשיבה ומעוף אשר מוכן להקריב הרבה על־מנת שלך, התייר הישראלי, יינתן שרות טוב ואפשרות לנוח, ליהנות ולבלות בחיק המשפחה וחברים.

על נושאי הבידור והבילוי במלון אחראי בונרי לוי שאף יזם את הפעילויות לקיץ 86 ועוד ידו נטויה... בונרי, למי שלא מכיר ולמי ששוכח, היה מנהל האירועים במלון „לרום" באילת, „עלה" לירושלים לפני כמה חודשים. וככר כפי שאתם רואים אפשר לחוש אותו באויר ובאווירה של ירושלים. בצוות המטבח אנשי מקצוע מעולים אשר יגישו לכם ארוחות צהרים וערב בתפריט מגוון כשר וערך לחך והעיקר במחירים סבירים.

תכנית החופשיאדה כוללת 17 שעות של פעילות ענפה ומגוונת לילדים ומבוגרים: מתול אירובי, משחקי מים, בריכת שחיה, מועדון לילה עם מופע חצות, סרטי וידאו וקולנוע, תכניות לילדים, טיפוח החן, משחקיה, שרותי בייבי סיטינג, תזמורת בלובי, רכיבה על סוסים, פינת המחשב האישי ועוד ועוד ועוד...

באם תרצו וישאר לכם כח תוכלו לשלב ביקור בירושלים העתיקה והחדשה על אתריה.

במשך השבוע יופיעו: דודו דותן, צביקה פיק, חנוך רוזן, תיקי דיין, וין קרדינל מטרינידד, רפי גינת, ג'וליאן שגרן, שמואל שי, גבי ברלין, יפתח הוריני, ויויאן בר, רזניק מירל (כנר הקסמים), יובל קרן, דודו זר. עוד בתכנית: תצוגת אופנה, ריקודי עם ועמים, מפגשים עם אישים ואמנים, ד"ר עמי שקד וגד ליאור, ערב ערב (פרט ליום ששי) תנעים לכם „להקת הלהיטים".

את פרטי ומועדי התכנית המדוייקת תוכלו לקבל בתכניה עם הגיעכם למלון.

המחיר לאדם הוא ‎–.33 ש"ח + מע"מ (כולל לינה וארוחת בוקר).

לילדים בחדר ההורים 50% הנחה.

בודד בחדר זוגי – תוספת במחיר.

כוונת הצוות בשנה זו לעודד אותך, התייר הישראלי, לשלב קייט, נופש ובילוי לכל המשפחה במחיר סביר. מומלץ להזדרז ולהזמין מקום מראש.

במלון שלום מובטחת לכם חופשת קיץ 1986 שלא תשכחו במהרה.

להתראות,

מחלקת הזמנות, מלון שלום, 02-422111.

צבר פלשתיני

(המשך מעמוד 15)

...מכות ההגרוה העצמית של הפלשתינים ...משלהם, על בסיס החלטות האו"ם המתאימות, ...וזה היא מעוניינת לדבר עם מנהיגים ...בשטחים, אזי חושב שכולם, כולל ערפאת ...יבואו ויגידו להם: לכו קדימה, אל תחכו"!

ומה לגבי ירדן? סארי מכיר בקשרים ...ההיסטוריים, הכלכליים, החברתיים והמשפחתיים ...את תושבי השטחים לירדן, המהווה את ...גשר בין העולם הערבי. אבל, הוא מרגיש, ...שלנו, הבית שלנו, הם כאן, לא בירדן. ...הראשונה שלנו היא עם ישראל. קודם כל צריך ...להסדר אתכם על תביעותינו. רק לאחר מכן ...לחשוב על יחסינו עם ירדן, וכבעלי מדינה ...אפשרית קונפדרציה עמה.

לפני שלוש שנים הפסיק סארי את פעילותו ...אליטית־ציבורית באוניברסיטת ביר־זית. ...„התעייפתי", הוא אומר, „רציתי שיבואו אחרים. ...רציתי גם להיות חופשי ולהיות דובר של עצמי, ולא ...של התאחדות המורים". הוא התמסר להוראה, ...המרגש בכתביי"ך פילוסופים עתיקים ...מאמרים והרצאות. אשתקד חזר לפעילות ...לגוף פלשתיני חדש שהוקם בירושלים ...„המועצה הערבית לענייני הציבור". ...אישים מבוגרים וידועים כחנא סניורה ...נאטשה. סארי אחראי על הוצאת העתון שלה, ...שמו. את השעות שלפני הצהריים הוא עושה ...ואת שעות אחר הצהרים והערב הוא עושה במשרד העיתון. כולו התלהבות, אך האכזבה לא מאחרת לבוא. לפני כחודש החליטה הנהלת המועצה לסגור את העיתון. הנימוק – אין כסף. השמועות – „פתח" הפסיק את המימון.

לסארי יש כעת יותר זמן לעשות בביתו. לפני כשנתיים שכרו הוא ואשתו בית חדש, על גבעה המשקיפה על הדרך היורדת ומתפתלת מירושלים ליריחו. הריהוט יפה, אך לא מסנוור. תמונות נוף אנגליות מעטרות את הקירות. הסלון ופינת האוכל – כמו אצל משפחה ישראלית ממוצעת. משפחת נוסייבה אינה עתירת ממון כמשפחת אל־מצרי משכם. זאת אצולה עירונית, שכוחה, ופרסומה בא לה מהמשרות הרמות שהחזיקו ומחזיקים בניה, ומההשכלה שטרחה להקנות להם. הם לא עניים, אך סארי ולוסי, לאחר שהתחתנו, החליטו לקיים עצמם בכוחותיהם.

עבודה, כל עבודה, היא ערך חשוב בעולם המושגים שלהם. כאשר סארי עמד לסיים את הדוקטורט שלו בהרווארד, אולו חסכונותיו שצבר באבודיאבי. במשך חודשים ארוכים התפרנס משטיפת כלים במסעדה בבוסטון. כיום הוא לא מרבה לשטוף כלים. לוסי שוטפת והוא מנגב. וכשבאים אורחים, הוא עוזר לה במטבח ובהגשה. הוא אוהב לאכול הכל, אוכל סיני, אינדונזי, איטלקי. אך יותר מכל – חומוס טוב.

הם ממעטים לצאת למסעדות ולשאר בילויים. הסיבה פשוטה: קשה להשיג שמרטף במזרח ירושלים. לנערים זה לא עיסוק מכובד, ואילו לנערות לא מרשים לצאת לבד בשעות החשיכה. שלושה בנים לו לסארי, ושמותיהם מסמלים משהו מאישיותו: ג'מאל (8) הנושא את שמו השני של אביו; אבסאל (6) על שמו של פילוסוף גיבור בפולקלור הערבי שתר אחר האמת; בוראק (4) על שם החיה האגדית שהסיעה את הנביא מוחמד לירושלים.

סארי קורא יום יום תמצית מתורגמת של העיתונות הישראלית, עיתונים מקומיים וזרים, הרבה ספרי פילוסופיה. לעתים תכופות, הולך סארי לבקר את פרופ' פינס הזקן מהאוניברסיטה העברית, והשניים מעבירים ערב שלם בדיונים פילוסופיים מעמיקים.

כשסארי עומד על מרפסת ביתו, והכוכבים נוצצים, המראה הוא מקסים. אורות הר־ציון מתמזגים עם אורות מעלה האדומים, והכל נראה כל כך שליו. גם סארי מקרין שלווה. הוא נהנה מהילת המשפחה. הוא נזהר שלא למעוד ולהרגיז יתר על המידה את הנהגת אש"ף. הוא בטוח בעצמו ובטוח שהכוכבים קורצים לדורות הצעירים הפלשתינים. הוא לא יהיה כנראה המנהיג הפלשתיני הבא בשטחים שילהיב המונים. הוא לא יעמוד בראש התקוממות מזויינת. אבל, בדעותיו, בכוח ההסברה שבו, הוא עלול להצית ולהדליק. הוא אויב מקסים ביותר, ומשום כך אולי גם מסוכן. אבל תענוג לדבר אתו.

עמוס גלבוע ואבינועם בר־יוסף

עוגה־עוגה

(המשך מעמוד 17)

...את הכל לבד: לכל פועל שלי יש לו שאיפה ...את עצמו והוא מנסה להמציא משהו חדש. אבל ...צריך להגיר את הארקי, אם זה הולך או לא הולך. ...לא שותה ולא מעשן, ובגלל זה יש לי טעם טוב ...יכול להגיר מה חסר ומה לא חסר. אצלנו ...הקונדיטוריה עובדים עם האצבע: כל דבר טועמים. אני, ...לא אכלתי עוגה שלמה: רק פה חתיכה, שם ...ובסוף יוצא לי איזה שתי עוגות ביום".

חלק לא־קטן מעוגות "לונדון" יש שמות ...טוכרים, המזהים אותן עם תרכובות־זלילה ...אחרות: המפורסמת הקרויה "אקלר", לדוגמה, ...או אחותה המכונה "פרופיטרול". „הרי אתה ...יודע", נאנח ארי, „שאנחנו הרומנים גונבים ...מכל מקום". אפילו את ה"קראיף", העוגה ...הקרמשניט של "לונדון", העשויה בצק מיוחד דמוי ...עם סירופ וקצפת, הם גנבו – מהטורקים: ...המורק־ממש לעשות אותה, אבל הרומנים ...הוסיפו את הקצפת".

...שבעים־ושש התרחבה "לונדון", משנרכשה ...הצמודה למכולת־לשעבר הזעירה. אבל המקום ...עדיין צר מלהכיל את המון הזללנים שגילו את ...הרומני בתל־אביב וגרמו פקקי־תנועה בבן־יהודה ...כדי לקנות־הביתה ובאותה הזדמנות ...במקום. משום כך, נסגרה "לונדון" באמצע ...לשלושה חודשים, נוספה לה קומה, ...בנוסח התל־אביבי הסטנדרטי המוכר; בכך ...את אופייה הארכיטקטוני הייחודי, שהצטיין ...שנתיים אחר־כך, זמן־מה לאחר ניסיון־נפל ...לתפעל קונדיטוריה בלונדון־מיניסטור ...ל"לונדון", נפתח סניף אמיתי, ברחוב ...תל־אביב.

הנריק וילהלם לא זכה לראות את התרחבות ...הקטנה שיסד: בשלהי שנת שמונים, בן ...נפטר מהתקף־לב. דגל הטעם־הטוב ...האח אדי, שהעפיל לראש הפירמידה ...גיסתו (אלמנת הנריק) ובני (רעיית אדי), מאחורי הקופות; תמיר, אגב, מופקד בן־משפחה על הקופות. ארנסט (בנו של הנריק), קונדיטור. סיזו (אשת ארנסט), כחנות. יהודית רוזנטל (בתו של הנריק), בחנות. ראול רוזנטל (בעלה של יהודית), ניהול ובחנות. שמוליק ברק (חתנו של אדי), קונדיטור. סימונה וליאורה, בנותיו של אדי, שתיהן מורות, אינן בעסק (ראול רוזנטל, איש הניהול: „לא ניתן להן להיות בחוץ"), אבל הן תרמו את הבעלים: סימונה, את הקונדיטור שמוליק, מורה להתעמלות לשעבר, וליאורה את משה מועלם, רואה החשבון של "לונדון".

„זה עסק משפחתי, ואנחנו רוצים להמשיך בצורה משפחתית", אומר אדי. האם המשפחה איננה קטנה מדי? „ברגע שהמשפחה תיגמר", מבטיח ראול רוזנטל, „נפסיק לפתוח סניפים". בינתיים, יש די משפחה גם בשביל הסניף השלישי, שייפתח בעוד כחודש, בהשקעה לא־קטנה בכלל, במפלס התחתון של דיזנגוף־סנטר, אל מול רחבה שבמרכזה מזרקה של מים־צבעוניים. וחוץ מזה, החלומות האימפריאליים מוגבלים מאוד, לפי שעה. „אם היינו רוצים, כל דיזנגוף היה קונה אצלנו עוגות ויכולנו לשים את השם 'לונדון' על כל חנות", טוען ארי. ראול: „אין לנו כוונה להיות סיטונאי־עוגות ולעבור לייצור המוני. הכוונה היא לשלושה בתי־קפה ייחודיים, שעובדים על איכות ולא על מס־פרודקשן".

אבל גם המתכונת המוגבלת הנוכחית מחייבת העסקת זרים. ברשת "לונדון" כשלושים עובדים, והמשפחה קטנה מדי. וכך, לא רק שארבעה משבעת האופים בקונדיטוריה, השוכנת במיבנה־תעשייה בבני־ברק, אינם בני המשפחה, אלא שהם, שומו שמיים, אפילו לא־רומנים. גם רבים מהמלצרים והמלצריות חפים מההי"ש הרומנית המתגלגלת, אבל בזכות הוותק, סיגל חלקם גינונים בוקרשטיים מנופחים; מילא, הלוא העוגות הן העיקר.

„אנחנו לא שואפים ליותר", מצהיר אדי וילהלם. „כמה שאתה מתמתח, אתה יכול להשתלט פחות, אם אתה צריך להחליט על כל דבר ולראות כל דבר. בשביל זה קמים בחמש בבוקר וצריכים להיות נוכחים בכל דבר; מותר, במיקרה, אני קם בשלוש, כי יש לנו שמרים שצריך להכין לתפיחה, שבאים הפועלים ויהיה להם מה לעבור. אחרת אתה לא יכול להחזיק את הטיב, את ההמה והכל. גם ככה אי־אפשר להגיד שהכל מאתיים אחוז".

ראול: „הסוד הוא פרפקציוניזם, וחומרי־גלם הכי־טובים. באו אלינו קונדיטורים מעולים, ושאלו: למה אתם משתמשים בחומר הזה, כשהחומר ההוא עולה חצי ומגיעים איתו לאותה תוצאה כמעט; התשובה היא, ש'כמעט' לא מספיק". אדי: „החומרים נורא חשוב. ביצים מיספר אחד, הכי טוב, אותנו לא סיפק. חיפשנו, וכמשק מרמת־השרון היו מביאים לנו ישר מהלול. זה חשוב מאוד הטעם של הביצה; זה חשוב מאוד שהביצה לא מהקירור". ראול: „לא היה מתכון שהנריק לא שינה: החליף, הוסיף, הוריד. אפילו בדברים פשוטים, כמו שמרים, אינגלישקייק, הוא לא עבר על מתכון סטנדרטי. אני זוכר שהייתי מביא עוגה מאיזשהו מקום, והוא היה מניף סכין, ככה, כמו גרזן, גוזר את העוגה, מפורר, מסתכל, מריח, כמעט תמיד לא טועם, ובתשעים אחוז מהמיקרים היה אומר: זה לא סחורה".

המשפט האחרון, אגב, הוא המקסימום שאפשר להוציא מן המשפחה הזאת כחוות־דעת על עוגות וגלידות של המתחרים. שאלה ישירה בעניין הזה נענית רק בחיוך סלחני, מן הסוג שתרשה לעצמה מלכת־היופי כשישאלו אותה, נניח, אם אשתו של ארצ'י בנקר יפה ממנה.

לעומת זאת, יספרו ברצון על מפורסמים ומפורסמות הנימנים עם הלקוחות הקבועים: גבירות רמות־מעלה כאופירה נבון, רעיית יצחק־החמישי, או כלאה רבין, רעיית יצחק־היקר; בראש הרשימה הזאת יזכירו תמיד את זובין מהטה, המקפיד לבוא, לפני ואחרי כל קונצרט, למען ה"מסקוטה" – עוגת שוקולד נקי, שבתוכה טמונים אגוזי־טורקי ודובדבן. בראיון שנתן לעיתון אמריקאי כלשהו, הם יוסיפו בגאווה, אף ציין מהטה את עוגות־השוקולד של "לונדון" כהכי־טובות בעולם.

נו, אז יש לאדי וילהלם נחת. מה־גם, שהוא אוהב את המיקצוע, גם אם מהסיבות הלא־נכונות: אני, במקומו, הייתי מתמוגג מן האפשרות לבצע את זממי, לאורך כל יום־העבודה, בעוגות ובגלידות מוזלות־הריר (מה ישנו הרי חיים רק פעם אחת), ואילו הוא מדבר על כך ש„תמיד יש לך חידושים ותמיד יש לך דברים. ואת־אומרת, זה לא שבלון".

וחוץ מזה, אין לשכוח את התרומה הצנועה לעידון החיך של הילידים. אדי: „כשאני באתי ארצה, הישראלי לא ידע מה זה טוב. כל עוגה היה טוב. היום כבר יודעים, ומחפשים את ההבדל".

אבי רז

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

לבון: המשק הולך לקראת הבראה

"משק הכספים הישראלי הולך לקראת הבראה" – אמר מ"מ שר האוצר ושר החקלאות מר פנחס לבון בשיחה מיוחדת עם סופר "מעריב".

הוא הוסיף: "חל שיפור ניכר לטובה במעמדה של הלירה הישראלית. מחיר הזהב בשוק החופשי ירד כמעט במחצית ומ-30 ל"י ה"מלך" ל-15 ל"י). מחיר הדולר ירד גם הוא בכשליש. נראה ששער הדולר יוסיף לרדת בזמן הקרוב. החברה המסחרית הישראלית הקונה מטבעות חוץ למטרות יבוא ללא תשלום, משלמת עתה 900 פרוטה לדולר במקום 1300. המחירים של דירות בבתים משותפים וכן מחירי כמה סחורות בשוק ה'חופשי' ירדו ב-15–20 אחוז ולפעמים למעלה מזה".

יחידת קומנדו סורית – לגבול

השבועון המצרי החשוב "אל מוסאוואר" מוסר, כי יחידת קומנדו של הצבא הסורי הועברה לגבול הישראלי, מקום שם עורך הצבא הסורי תמרונים מקיפים.

מצרים וסוריה תובעות בסיסים בלבנון

ממקורות מוסמכים נודע כי או"ם קיבל ידיעה שגם סוריה וגם מצרים לוחצות עכשיו על לבנון ותובעות ממנה להעניק להן זכויות יתר צבאיות וביחוד הזכות לחניית מטוסים צבאיים. שתי המדינות הערביות מנמקות תביעתן זו בצורך להתגונן נגד ישראל.

בחוגי או"ם נמסר על הדאגה הרבה שהתפתחות זו עוררה בלבנון. תנועת צבא מסוזית זו של הערבים, שחלה עם משלוח צבא עיראקי ומטוסי סילון מצריים לסוריה, עוררו דאגה רבה גם בחוגי או"ם לגבי קיום השלום במזרח הקרוב וביחוד נוכח ההתפתחות בפרס.

הפקרות במחירי נסיעה במונית

אין לך הגדרה יותר מתאימה למה שמתרחש כעת בשטח התחבורה במוניות כאשר הפקרות. שאלת המחירים של המונית "תוספת מזה חודשים רבים מקום בדיוניב בין משרד התחבורה והנהגים; כבר ערכו שביתות ואיימו יותר מפעם בשביתות נוספות; כבר הוחלט על מחירים חדשים, כבר מחכים למונים (טקסומטרים) שיותקנו בקרוב, אבל בינתיים קיימת הפקרות במורה במחירים.

אין פלא שמדי יום ביומו מתקבלות במשטרה כמה תלונות נגד נהגי מוניות. וכלל ידוע הוא, כי רק אחוז קטן של הקהל שלנו הולך להגיש תלונה למשטרה. האדם עושה לו בדרך כלל חשבון: ללכת למשטרה, לתת עדות, לבוא אחריכך לחקירה, למשפט – יותר מדי טרחה והפסד זמן. ועל כן קל להבין מה מדת ההתמרמרות של הקהל, כאשר בכל זאת יש בזמן האחרון תלונות בכל יום.

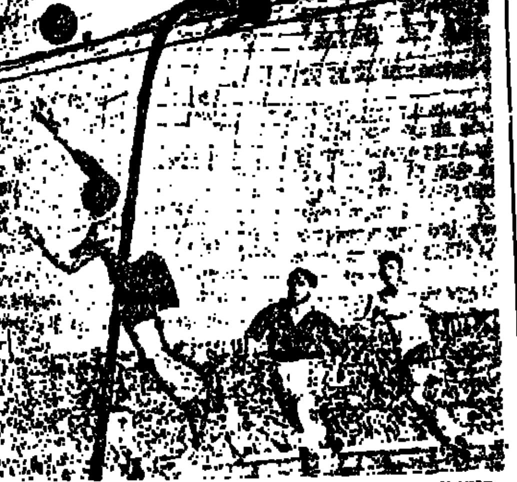
הפרשה הזאת היא חלק של השוק השחור בכללו, חלק מאותה פסיכוזה של "חטוף כל כמה שאפשר". ויבואו הנהגים ויספרו לך, כי בעלי המוסכים מפקיעים שערים, כי אין חלקי חילוף, כי אין חשבון לפחת של המכונה, כי המחירים עולים, כי גם הם משלמים יותר בעד כל דבר, וכך הלאה. אולם אם אפשר היה להביא את הצד הזה של המטבע כהצדקה, אין כלל מקום לטענות אלה נוכח העובדה, שארגון נהגי המוניות הסכים זה עתה לתעריף מחירים חדש, שעליו נלחמו ובגללו איימו בשביתות. ההעלאה ניתנה לנהגים. ומאותו רגע ממש החלה ההעלאה "האינדיבידואלית" – משמע: כל נהג מעלה את המחיר כאוות נפשו.

הליקופטר בארץ

זו הפעם הראשונה בישראל נראה מטוס "הליקופטר" מעל שפת ימה של ת"א. המטוס חג בים ו' ובו שני טייסים.

קהל רב שהיה אותה שעה על שפת הים עקב בהתעניינות אחר המטוס. "הליקופטר" הוא אוירון המתמרא והונח ללא צורך במסלול.

רגע דרמטי ליד שער ה"מכבי"

בנוורי קסין, אך הכדור עובר מעל לקורה. מול השער – סטיל (רנדי) ואלי פוקס מהקבוצה המקומית. התחרות נסתיימה בתוצאות 0:2 לטובת האורחים.

נאסרו 4 עובדי השגרירות הסובייטיות בטהראן

ארבעה מעובדי השגרירות הסובייטיות בפרס נאסרו בשעה שהדביקו כרוזים על בתי טאבריז לרגל הסגנות הקומוניסטיות שנערכו שלשום בערים הגדולות של פרס. ארבעת הפקידים נחקרו אמש ע"י המשטרה.

אתמול נמסרה הודעה רשמית לחברת הנפט האנגלית פרסית, שממשלת פרס גמרה אומר להלאים את רכושה. שר הכספים הפרסי מסר לנציג החברה תזכיר המפרט את כוונת הממשלה הפרסית ביחס לחברה.

המשטרה עסוקה...

הפעולה של המשטרה לבטחון בדרכים שעמדה להתחיל השבוע נדחתה עד השבוע הבא. מחוגי המשטרה נמסר כי דחייה זו באה לאחר שהמשטרה עסוקה השבוע במשחק "רנדי" באיצטדיון ובהכנות לקראת בואו של דוד בן־גוריון.

ארבה בת"א

בערב שבת התקבלה ידיעה במטה משטרת ת"א כי ארבה הופיע ברחובות העיר: מיד עם קבלת הידיעה, הוזעקו מכוניות המשטרה הנייחות שנתבקשו לברר אם אמנם נמצא ארבה כפי שנמסר, בפינת הרחובות צלנוב ודרך פ"ת. כאשר הגיעו למקום הומה, כי רוב הארבה זו בינתיים מה עיר.

קציר בלאטרון בהתאם להסכם

הנוזרים של מנזר השתקנים בלאטרון יתחילו מחר בבוקר לקצור בשטח ההפקר שבין קוי ישראל והלגיון, לפי הסכם שהושג בעזרת שביתת הנשק הישראלית ירדנית. העבודה תימשך כשבועיים ותתנהל תחת פיקוח הלגיון הערבי וצה"ל.

חוף חיאט בחיפה ייפתח ב-19 ביוני

חוף הרחצה המודרני בחיפה, חוף הכרמל בע"מ, ייפתח רשמית ב-19 ביוני ע"י ראש העיר מר א. חושי.

פתוח במוצאי שבת

במשביר לצרכן
7.6-12.6.86

15% הנחה

כולל מבחר עשיר וחדיש של מוצרי היוקרה
Marks & Spencer

המבצע מתקיים גם ברנות St Michael בקניון אילון

קניית השבוע

מבחר **תחתוני נשים** St Michael
רק 4.99 ש"ח

מכנסי ספורט קצרים לילדים גודל 2–8 "אורפז"
רק 4.99 ש"ח

עד אזילת המלאי

הנחות בכל המחלקות

15% הנחה
סריגים קיציים לנשים מתל"מרקס אנד ספנסר"
פיג'מות לגברים
חולצות בד שרוול קצר לילדים וילדות
מכנסיים ארוכים לילדים וילדות
מבחר גדול של סנדלים וקבקבים לנשים גברים וילדים
מגבות "רוזן"כיתן"

20% הנחה
שמיכות קיץ "נועם" "יגר"

18%+
מבחר מוצרי "הלן קרטיס"

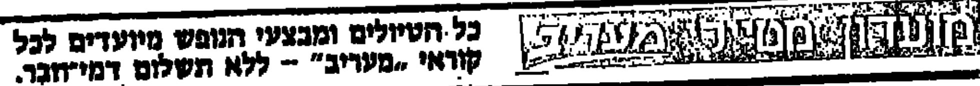
25% הנחה
כל מוצרי "סלוופלסט"

בתי הכל-בו פתוחים במוצאי-שבת 7.6.86 עד 10:30 בערב

הצעה מיוחדת מערכת 6 כוסות "ארקופל" רק 4.80 ש"ח
עד אזילת המלאי

המועצה לישראל יפה
מבצע מרפסת יפה 86 - מוצרים למרפסות ולגן בהנחה

פרסום ודשת

כל הטיולים ומבצעי הנופש מיועדים לכל קוראי „מעריב" – ללא תשלום דמי־חבר.

מועדון מטיילי מעריב

מבצע מיוחד לקוראי „מעריב" במלאת חמש שנים ל„מועדון מטיילי מעריב":

הנחה של עד 9% בטיולי הקיץ

ההנחה (על שירותי הקרקע) בטיולים לחו"ל בביצוע „נאות הככר" ו„אברטורס") תינתן לכל קורא שהשתתף באחד מהטיולים או מבצעי החופשה במסגרת „מועדון מטיילי מעריב", בארץ או בחו"ל.
ההנחות יינתנו אך ורק על־פי שוברי־הפנייה מיוחדים, שאותם ניתן לקבל במשרד „מועדון מטיילי מעריב" (מערכת „מעריב", רח' קרליבך 2, תל־אביב • טל. 03־439207).

בשיתוף עם „שרשים":
במסגרת הסדרה „סיורים בירושלים" –
שני ימי סיור בנושא:

ירושלים בימי הבית השני

מרצים ומדריכים:
פרופ' שמואל ספראי, פרופ' אשר עובדיה, גב' חנה ספראי, הארכיאולוג דן בהט, הארכיאולוג רוני רייך.

הסיור יתקיים בימים ג'–ד', 24–25 ביוני (כולל לינה, לילה אחד) • הסיור בשיתוף המח' לחינוך מבוגרים במשרד החינוך והתרבות

בשיתוף עם „שרשים" (מרכז ללימודים יהודיים):
במסגרת הסדרה „פולמוסים ביהדות" יתקיים בחופשת שבועות סמינר מיוחד בנושא:

פולמוס החסידות

בין המרצים והמשתתפים: פרופ' יואב אלשטיין, ד"ר [illegible] אריאלי, ד"ר חננאל מאק, וד"ר מרדכי פכטר.
הסמינר יתקיים בצפת מיום ה' אחה"צ, ערב שבועות (12.6) ועד מוצאי־שבת (14.6) – כולל שני לילות [illegible] והכלכלה במלון „פסגה" בהר־כנען בצפת.
התכנית כוללת הסעות הלוך ושוב מירושלים, ת"א וחיפה.
הסמינר נערך בשיתוף עם המחלקה לחינוך מבוגרים במשרד החינוך והתרבות.

2 מסלולי טיול מיוחדים בארה"ב – לקוראי „מעריב":

• 28 יום בארה"ב

ניו־יורק – פילדלפיה – וושינגטון – מפלי הניאגרה – אורלנדו (כולל „דיסניוורלד") – שיקאגו – פארק ילוסטון – סיאטל – לוס־אנג'לס – מצודת הרסט – סאן פרנציסקו – הקניון הגדול – לאס־וגאס.
טיסה ב„אל־על" • המחיר (לפני ההנחה למטיילים ותיקים): 2.550 $ •
היציאה: 18.7; 1.8.

• 29 יום בארה"ב כולל הוואי

ניו־יורק – פילדלפיה – וושינגטון – מפלי הניאגרה – שיקאגו – פארק ילוסטון – סיאטל – לוס־אנג'לס – „דיסנילנד" – כרמל – סאן פרנציסקו – פארק ציון – ברייס קניון – הונולולו.
טיסה ב„אל־על" • המחיר (לפני ההנחה למטיילים ותיקים): 2.675 $ •
היציאה: 29.6; 13.7; 20.7; 27.7; 3.8; 10.8; 7.9; 28.9.

■ בשני המסלולים: אפשרות לביקור בתערוכת „אקספו 86" בקנדה.

בשיתוף עם הקיבוץ הדתי ו„טיולי גשר":

חופשה מיוחדת לפנויים/ות דתיים ושומרי מסורת

חופשה של 4 ימים (3 לילות) כולל שפע פעילויות ואירועים, במלון בנתניה • תאריך החופשה: 6–9 ביולי.

„מועדון הזמר" עם אפי נצר

נפגש שוב ב„בית ציוני אמריקה" בת"א ביום [illegible] (11.6) וביום רביעי (25.6) • כרטיסי־הנחה למטיילים ותיקים של „מועדון מטיילי מעריב" (טל. 439207) • להזמנת כרטיסים: „בית ציוני אמריקה" (טל. 259341).

טיולי אביב וקיץ עם „נאות הככר"

בתי מלון מדרגה א' ותיירות טובה | קהל מטיילים מובחר | מדריכים מעולים

□ טיול של 15 יום בשוודיה, נורווגיה ודנמרק (היציאה: 13.7) • טיול קלאסי של 18 יום בדנמרק, שוודיה, נורווגיה ופינלנד (היציאה: 27.6; 11.7; 25.7; 8.8; 22.8) • טיול של 21 יום – כולל הכף הצפוני ולפלנד (היציאה: 13.7).

□ **ספרד ופורטוגל: 15 יום**
• הטיול הקלאסי (כולל גיברלטר, שמורת הבוסאקו ו„הערים הלבנות"). היציאה: 26.6; 17.7; 17.8; 4.9; 18.9; 2.10.
• איבריה האחרת (כולל ברצלונה). היציאה: 27.6; 25.7; 10.8; 28.9; 17.10.

□ **ספרד ופורטוגל: 19 יום** (כולל ברצלונה) **או 20 יום** (כולל ברצלונה והפירינאים).
• טיול מקיף של 19 יום, כולל ברצלונה. היציאה: 2.10; 16.10; 20.10.
• טיול מקיף של 20 יום, כולל ברצלונה והפירינאים. היציאה: 26.6; 17.7; 17.8; 4.9; 18.9.

□ **אוסטריה והונגריה:**
• טיול מקיף של 16 יום בהונגריה ואוסטריה. היציאה: 8.5 (15 יום); 1.7; 22.7; 12.8; 30.9; 14.10.
• 9 ימים בהונגריה ווינה. היציאה: 1.7; 22.7; 12.8; 30.9; 14.10.

□ **יוון: 16 יום.**
מסלול הכולל גם את איי הים האגאי (כולל מיקונוס וסנטוריני) • היציאה: 15.7; 5.8; 16.10.

□ **יוגוסלביה: 16 יום.**
הטיול הקלאסי בנופים, אתרים ותרבות • היציאה: 23.6; 14.7; 4.8; 15.8; 8.9; 30.9; 14.10.

□ **יוגוסלביה והונגריה: 18 יום.**
היציאה: 22.6; 13.7; 3.8; 28.9; 12.10 • ניתן לשלב את הטיול במסגרת טיול מקיף של 25 יום ביוגוסלביה, הונגריה ואוסטריה (היציאה: 22.6; 13.7; 3.8).

□ **ספארי בקניה: 9 או 16 יום.**
• ספארי לודג'ים בשמורות המרהיבות של קניה. היציאה: 17.7; 14.8; 11.9; 9.10.
• טיול קמפינג: 16 יום. (7.8; 4.9; 9.10); 23 יום (31.7).

□ **דרום אמריקה:**
הטיול הקלאסי של 34 יום לארגנטינה, בוליביה, פרו וברזיל • היציאה: 20.7.

□ **תורכיה: 18 יום**
• הטיול הקלאסי. היציאה: 4.7; 25.7; 15.8; 19.9; 10.10.
• מזרח תורכיה. היציאה: 1.8.

הרצאות מיוחדות בלווי שקופיות על טיולי הרפתקה להרי הפירינאים ודרום־אמריקה
יתקיימו מחר, מוצ"ש (7.6) ב„בית ציוני אמריקה" בת"א:
• בשעה 8 בערב – הרי הפירינאים (היציאה: 15.7). המרצה: ספי בן־יוסף.
• בשעה 9 בערב – האנדים בדרום אמריקה (היציאה: 28.7). המרצה: גילי חסקין
הכניסה חופשית – הקהל מוזמן

ואربעה מסלולי טיול מיוחדים גם באירופה

• 10 ימים בפאריס ולונדון

טיסה: „אל־על" • היציאה: 30.6; 21.7; 4.8; 11.8; 18.8; 1.9 • המחיר (לפני ההנחה למטיילים ותיקים): 805 $.

• 15 יום בסקוטלנד, וולס ואנגליה

טיסה: „אל־על" • היציאה: 29.6; 13.7; 27.7; 3.8; 10.8; 17.8 • הצ'רטר ([illegible] לונדון) • המחיר (לפני ההנחה למטיילים ותיקים): 1,299 $

• 17 יום באיטליה, שוויץ, צרפת ואנגליה

טיסה: „אל־על" • היציאה: 8.7; 22.7; 29.7; 5.8; 12.8; 19.8; 30.9 • הצ'רטר (למעט פאריס ולונדון) • המחיר (לפני ההנחה למטיילים ותיקים): 1,290 $

• 22 יום באיטליה, שוויץ, צרפת הולנד ואנגליה

טיסה: „אל־על" • היציאה: 3.7; 17.7; 31.7; 7.8; 14.8; 2.10 • הצ'רטר (למעט פאריס ולונדון) • המחיר (לפני ההנחה למטיילים ותיקים): 1,548 $

ביצוע הטיולים: „אבר תורס"

טיולים לדתיים ושומרי מסורת

עם הווי דתי, אוכל כשר ומלווה דתי

המבחר הגדול ביותר של טיולים לדתיים ושומרי מסורת:
• אירופה הקלאסית (מ־9 עד 21 יום) • סקנדינביה (15 או 21 יום) • ספרד ופורטוגל (13 יום) • ארצות־הברית (15 או 25 יום) • המזרח־הרחוק (27 יום) • • טיולי נוער וסטודנטים (23 יום באירופה).
– ביצוע: „טיולי גשר" –

תאריכי יציאה קרובים: 10 ימים באיטליה ושוויץ (17.6; 1.7; 15.7) □ 14 יום באיטליה, שוויץ וצרפת (17.6; 1.7; 15.7) □ 17 יום באיטליה, שוויץ, צרפת ואנגליה (6.7) □ 21 יום באירופה הקלאסית (17.6; 1.7; 15.7) □ 13 יום באנגליה וסקוטלנד (3.7) □ 13 יום בספרד ופורטוגל (2.7) □□ 15 יום בסקנדינביה (3.7) □ 25 יום בארה"ב (15.6) – מלא; 29.6 – מלא; 6.7, 13.7).

מועדון מטיילי מעריב

פרטים והרשמה: „מועדון מטיילי מעריב" מערכת „מעריב", רח' קרליבך 2, תל־אביב, טל' 03־439207 פתוח ברציפות בין השעות 8.30 עד 18.00

מועדון מטיילי מעריב

